

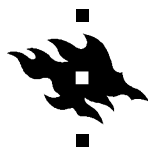
OIKEUSTULKKAUKSEN SELVITYSHANKE

Asiantuntijaryhmän raportti

2008

OIKEUSTULKKAUKSEN SELVITYSHANKE

**Asiantuntijaryhmän raportti
opetusministeriölle**

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

ESIPUHE

Selvityshankkeen asiantuntijaryhmän tehtävä

Asiantuntijaryhmän tehtävä oli selvittää oikeustulkkauksen tilanne Suomessa ja tuottaa raportti opetusministeriön mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten.

Asiantuntijaryhmän tuli erityisesti:

- koota tietoja oikeustulkkauksen nykytilasta Suomessa,
- selvittää oikeustulkkauksen koulutus- ja tutkintojärjestelmien parhaita käytäntöjä ja kokemuksia muista maista,
- kartoittaa nykytilan haasteet siten, että ministeriön valmisteleva työryhmä saa riittävät perusteet mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten; sekä
- jättää raportti opetusministeriölle toukokuun 2008 loppuun mennessä.

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti marraskuussa 30.11.2007 Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian käyttöön määrärahan Suomessa vallitsevan oikeustulkkauksen tilanteen kartoittamiseksi. Selvitys on ensimmäinen vaihe oikeustulkkauksen kehittämistarpeita ja toimenpiteitä koskevassa suunnitelmassa. Selvitystyössä kulminoituu lähes viisi vuotta kestänyt, Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmeniassa tehty taustatyö ja yhteydenotot useisiin viranomaisiin ja muihin tulkkaukseen liittyviin asiantuntijoihin¹. Kyseisiä tahoja on informoitu selvitystyön edistymisestä.

Selvitystyölle asetettiin keskeisiä tahoja edustava tuki- ja asiantuntijaryhmä, jossa edustettuina olivat opetus- ja oikeusministeriö, Opetushallitus, Suomen käännöstieteen ja tulkkauksen opintoja tarjoavat yliopistot (Helsinki, Joensuu, Tampere, Turku, Vaasa), Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, Suomen viittomakielen tulkit ry, Helsingin seudun asiointitulkkipalveluskeskus, ulkomaalaispoliisi, Helsingin käräjäoikeus, Suomen asianajajaliitto sekä Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.

Selvityshanketta varten koottu asiantuntijaryhmä on kokoontunut kuusi kertaa. Ryhmässä edustettuina olleet tahot ovat mahdollistaneet kattavan näkymän oikeustulkkauksen tilanteeseen maassamme ja kokoukset ovat luoneet ainutlaatuisen laajan keskustelufoorumin, jossa eri osapuolet ovat avoimesti ilmaisseet kantansa ja näkemyksensä nykytilanteesta ja tulevaisuuden muutostarpeista.

Kaikki asiantuntijaryhmässä edustettuina olevat tahot näkevät selvitystyön erittäin tarpeelliseksi ja katsovat, että oikeustulkkausta varten tulee luoda maahamme *yhtenäinen järjestelmä*, jonka kautta kaikilla oikeustulkkaa tarvitsevilla olisi mahdollisuus ammattitaitoisen ja kulloiseenkin tehtävään sopivan tulkin löytämiseen.

¹ Mm. opetusministeri, oikeusministeri, eduskunnan lakivaliokunta, eduskunnan oikeusasiamies, Euroopan komission tulkkausosasto, Haagin Kansainvälinen rikostuomioistuim, Euroopan yhteisöjen tuomioistuim, Suomen lakimiesliitto, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta ja Erik Castrén –instituutti sekä Lapin yliopiston oikeuslingvistiikan professori Heikki Mattila.

Asiantuntijaryhmän jäsenet:

Ylitarkastaja Ulla-Jill Karlsson, opetusministeriö
Erityisasiantuntija Mauri Suo, oikeusministeriö
Erityisasiantuntija Tarja Leblay, Opetushallitus
Professori Andrew Chesterman, Helsingin yliopisto
Tutkija Nina Isolahti, Tampereen yliopisto
Lehtori Marianna Sunnari, Turun yliopisto
Lehtori Tutta Turpeinen, Joensuun yliopisto
Lehtori Gun-Viol Vik-Tuovinen, Vaasan yliopisto
Tulkki, yrittäjä, varapuheenjohtaja Liisa Laakso-Tammisto, SKTL
Puheenjohtaja Anitta Malmberg, Suomen Viittomakielen Tulkit ry
Suunnittelija Mohsen Tavassoli, Helsingin seudun asioimistulkikeskus
Osastonjohtaja, käräjätuomari Kari Lappi, Helsingin käräjäoikeus
Tutkintayksikön päällikkö Jaakko Heinilä, ulkomaalaispoliisi
Asianajaja Risto Rouvari, Suomen asianajajaliitto
Johtaja Kauko Hämäläinen, Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia

Selvityshankkeen koordinaattorina on toiminut suunnittelija Anna Sahanen Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kouvolan yksiköstä. Asiantuntijaryhmän puheenjohtajana on toiminut osastonjohtaja, käräjätuomari Kari Lappi Helsingin Käräjäoikeudesta ja sihteerinä erikoissuunnittelija Anu Kilpinen Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kouvolan yksiköstä.

Ryhmä on lisäksi kuullut seuraavia asiantuntijoita:

- erityisasiantuntija, käännös- ja tulkkausyksikön johtaja Marjatta Liljeström, Pohjoismaiden neuvosto/Pohjoismaiden ministerineuvosto, Tanska
- järjestösihteeri Helkky Halme, SKTL
- kielenkääntäjä, tulkkiyksikön päällikkö Ulrika Rinne, keskusrikospoliisi
- konferenssi- ja asioimistulkki Taina Aellig, Norja
- konferenssitulkki, kouluttaja ja yrittäjä Erja Tenhonen-Lightfoot
- käräjäoikeuden tuomari Hannele Varpila, Kouvola
- lehtori, tulkki Julia Ekman, Helsingin yliopisto, Käännöstieteen laitos, Kouvola
- oikeustulkkaus tutkija, professori Erik Hertog, Lessius Hogeschool, Antwerpen, Belgia
- oikeustulkki/konferenssitulkki Maj Lönnroth
- professori Franz Pöchhacker, University of Vienna, Center for Translation Studies, Itävalta
- rikosylikomisario Matti Pätäri, Kouvolan poliisi
- rikosylikonstaapeli Heikki Hatara, keskusrikospoliisin pääosasto Kouvola
- tutkija, FT Tuija Kinnunen, Tampereen yliopisto

Raportin rakenne

Raportin keskeinen aineisto perustuu asiantuntijaryhmän jäsenten ja muiden kuultujen asiantuntijoiden kokemuksiin oikeustulkkausten arjesta tämän päivän Suomessa. Selvitystyötä varten tehtiin myös kaksi kyselyä tulkkien ja heidän asiakkaidensa yhteistyöstä. Toinen lähetettiin sähköpostikyselyinä kaikille Asianajajaliiton osastojen puheenjohtajille edelleen osastojen jäsenille lähetettäväksi. Toisessa kerättiin tietoa tuomioistuimilta sähköpostikyselyin ja haastatteluin. Jälkimmäiseen liittyi myös tulkattujen tuomioistuinkäsittelyiden havainnointia ja seitsemän oikeustulkkausta tekevän tulkin haastattelut. Kyselyt ovat kokonaisuudessaan raportin liitteinä 2 ja 3.

Taustatietoa on koottu myös tutustumalla sekä Suomessa että muualla tehtyyn oikeus- ja asioimistulkkausten tutkimukseen. Raportin kohtaan 2 on koottu tulkkaukseen ja oikeustulkkaukseen liittyvien keskeisten termien määritelmät. Suomessa voimassa olevien oikeustulkkaukseen liittyvien lakien oikeusturvaa ja tulkkausta koskevat lainkohdat on avattu liitteessä 1 ja muita Pohjoismaita koskevat asetukset ja lait liitteissä 4–6. Kuhunkin raporttitekstin osioon liittyvät lyhyet lähdeluettelot on sijoitettu alaviitteisiin ja pidemmät luettelot kyseisen osion jälkeen. Laajempi luettelo kirjallisuudesta, lähteistä ja verkkosivuista on esitetty liitteessä 7.

Avainsanat:

tulkki, asioimistulkki, oikeuslaitos, oikeustulkkaus, oikeusturva, tulkkipolitiikka, maahanmuuttajat, poliisi

Lisätietoja selvityksestä:

Anna Sahanen
Helsingin yliopisto
Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Kouvola
PL 239 (Pääkatu 7)
45101 Kouvola
Puh. +358 (0)50 3160 545
Fax +358 (0)9 191 20390

Asiantuntijaryhmä luovuttaa raporttinsa opetusministeriölle jatkotoimenpiteitä varten.

Kouvolassa 12. kesäkuuta 2008

Allekirjoitukset

Ulla-Jill Karlsson

Kari Lappi

Anitta Malmberg

Anna Sahanen

Anu Kilpinen

Andrew Chesterman

Liisa Laakso-Tammisto

Mauri Suo

Gun-Viol Vik-Tuovinen

Kauko Hämäläinen

Erja-Tenhonen-Lightfoot

Marianna Sunnari

Tutta Turtiainen

Nina Isolahti

Jaakko Heinilä

Mohsen Tavassoli

Risto Rouvari

Tarja Leblay

SISÄLLYS

ESIPUHE

1. JOHDANTO	7
2. TULKKAUKSEEN LIITTYVIEN KESKEISTEN TERMIEN MÄÄRITELMÄT	8
2.1. Yleisiä termejä	8
2.2. Tulkkaus vai tulkitseminen	9
2.3. Tulkkauksen menetelmät ja lajit	9
3. OIKEUSTULKIN TYÖ	11
4. OIKEUSTULKKKAUKSEN NYKYTILA	12
4.1. Oikeustulkin työhön liittyvä lainsäädäntö	12
4.2. Tulkkien lukumäärä ja rekrytointi	12
4.3. Tulkin velvollisuudet ja vastuut, ammattietiikka	14
4.4. Tulkkikoulutuksen nykytila Suomessa	14
4.5. Kieli- ja kääntäjätutkinnot	19
4.6. Oikeustulkkauksen tutkimus	21
5. YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA	23
6. OIKEUSTULKKKAUS JA TEKNOLOGIA	26
7. KANSAINVÄLINEN KUVAUS	28
8. HAASTEET PÄHKINÄNKUORESSA	36
9. ASiantuntijaryhmän esitykset suomalaisen oikeustulkkausjärjestelmän kehittämiseksi	37

LIITEET:

LIITE 1: Suomessa voimassa olevat oikeusturvaan ja tulkkaukseen liittyvät lait sekä muita sekä muita Suomea velvoittavia asiakirjoja

LIITE 2: Kysely tuomioistuimille ja tulkeille

LIITE 3: Kysely asianajajille

LIITE 4: Asetus, Norja

LIITE 5: Asetus, Ruotsi

LIITE 6: Laki, Tanska

LIITE 7: Lähteet

1. JOHDANTO

Tulkkauksen ja tulkkipolun kehitys liittyy tiiviisti monikielisen kansainvälisen yhteistyön laajenemiseen ja konferenssitulkkausammattimaistumiseen 1900-luvun alkupuoliskolla. Suomessa alaa on vienyt eteenpäin kääntäjä- ja tulkkipolun siirtyminen yliopistoihin 1980-luvun alkupuolella. Keväällä 1989 opetusministeriö asetti työryhmän selvittämään mahdollisuuksia virallisen asioimistulkin tutkinnon järjestämiseen². Taustalla olivat lainsäädännön määräykset sekä vuonna 1987 voimaan tulleet Pohjoismaiden kielisopimus, joka edellyttää viranomaisilta tulkkausjärjestämistä tietyissä tilanteissa. Työryhmä jätti muistionsa ja kääntäjiä ja tulkkia koskevan lakiluonnoksen opetusministeriölle keväällä 1990, mutta virallisen tulkin tutkinto ei toteutunut. Asioimistulkeille saatiin kuitenkin oma ammattitutkinto, jonka perusteet on vastikään uusittu. Konferenssi- ja asioimistulkkien koulutusta pohdittiin sittemmin opetusministeriön Tulkkipolun työryhmässä, joka jätti muistionsa keväällä 1993³. Sen pohjalta käynnistyi Turun yliopistossa Konferenssitulkkien erikoistumiskoulutus ja ryhdyttiin järjestämään asioimistulkin ammattitutkintoon valmistavaa koulutusta (ks. kohta 4.4).

Viimeksi kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana vieraskielisten henkilöiden (ulkomaalaisestaustaiset, maahanmuuttajat, pakolaiset jne.) osuus Suomen väestöstä on kasvussa. Niin uudet kuin maassa jo pitkäänkin asuneet ulkomaalaisestaustaiset ja/tai maan kieliä osaamattomat henkilöt eivät kuitenkaan aina suoriudu omalla kielellään, globalisoituneen maailman lingua francalla eli englannilla tai Suomen virallisilla kielillä asioidessaan esim. viranomaisten kanssa. Maahanmuuttajien lukumäärän kasvaessa kasvaa myös vieraskielisten viittomakielisten maahanmuuttajien määrä. Toisaalta myöskään viranomaiset tai muut asioimiseen liittyvät henkilöt eivät aina ymmärrä ulkomaalaisestaustaisen henkilön äidinkieltä. Silloin tarvitaan tulkkia.

Mainitsemme tässä muutamia tilastoja ja lukuja, jotka kertovat omaa kieltään kansainvälisen yhteistyön ja ihmisten vapaan liikkumisen lisääntymisestä.

Tilastokeskuksen laatiman *Suomen väestö 2007*-tilaston mukaan Suomen väestöstä 2,5 prosenttia oli ulkomaiden kansalaisia. Määrä lisääntyi vuoden 2007 aikana 10 969 henkilöllä ja tulevaisuudessa vuotuisesti nettomaahanmuutoksi on oletettu 10 000. Ulkomailla syntyneitä henkilöitä asui Suomessa 202 528 henkilöä, joista

- äidinkieleltään suomenkielisiä oli 4 836 183
- ruotsinkielisiä 289 596
- saamenkielisiä 1 777
- suomen viittomakielisiä noin 5000
- muita kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia oli 3,3 prosenttia.

Vuonna 2007 vireille tulleista 19 804 oleskelulupahakemuksesta päätöksiä tehtiin yhteensä 19 219, kun vastaava päätösmäärä vuonna 2006 oli 14 420. Kansalaisuusaseman määrittämisiä vuonna 2007 tuli 70 % enemmän vuoteen 2006 verrattuna. Syynä määrittämisasioiden lisääntymiselle on, että maistraateilta on tullut aikaisempaa enemmän määrittämispyyntöjä, jotka koskevat erityisesti ulkomaalaisille vanhemmille Suomessa syntyneitä lapsia. Suomen maahanmuuttoviraston (ent. ulkomaalaisviraston) vuoden 2007 vuosikertomuksen mukaan turvapaikkoja myönnettiin vuonna 2007 yhteensä 67, mikä merkitsee lähes kahden prosentin kasvua vuoteen 2006 verrattuna.

Tilastokeskuksen mukaan ulkomaisten matkailijoiden yöpymisiä kirjattiin Suomen majoitusliikkeissä 409 000 vuorokautta helmikuussa 2008, mikä oli 19 prosenttia enemmän kuin helmikuussa 2007. Matkailijoiden lisäksi myös vierastyöläisten määrä on kasvussa mm. suurten rakennusprojektien vaikutuksesta. Esimerkkinä tästä on Teollisuuden Voima Oy:n Olkiluoto 3 -projekti, jonka työvoima edustaa yli 30 kansalaisuutta ja kaikkia maanosia ja jonka tavaro-

² Tulkkitutkintotyöryhmän muistio 1990:22. Opetusministeriö. Helsinki.

³ Tulkkipolun työryhmän muistio 1993:17. Opetusministeriö. Helsinki.

den ja palveluiden toimittajista 130 on ulkomaalaista. Eittämättä myös nämä ryhmät voivat Suomessa oleskelunsa aikana joutua tilanteeseen, jossa tulkin apu on välttämätöntä.

”Todellisen ajatustenvaihdon ja vuoropuhelun aikaansaamiseksi on tärkeää, että ihmiset voivat puhua äidinkieltään tai ainakin sitä vierasta kieltä, jota he parhaiten osaavat. Äidinkielenään ihminen sanoo mitä haluaa ja ilmaisee myös mitä ei halua sanoa. Vieraalla kielellä hän sanoo, mitä osaa.”⁴ Kaikki edellä mainittu merkitsee sitä, että *tulkkauksesta tulee yhä merkittävämpi osa eri maiden viranomaisten työtä*, jotta jokaiselle kansalaiselle voitaisiin taata mahdollisuus ilmaista itseään ja saada tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan kielellä, jota he ymmärtävät.

2. TULKKAUKSEEN LIITTYVIEN KESKEISTEN TERMIEN MÄÄRITELMÄT

Koska tulkkaukseen liittyvien käsitteiden ja termien käyttö on osin vakiintumatonta tai epäjohdonmukaista, asiantuntijaryhmä katsoo tarpeelliseksi liittää raporttiinsa keskeisten käsitteiden määritelmät. Työryhmä käyttää raportissa esiintyviä keskeisiä termejä seuraavissa merkityksissä:

2.1 Yleisiä termejä

Asiakas

Tulkit työskentelevät erilaisissa tilanteissa ja erilaisten *asiakkaiden* kanssa. Tulkin asiakkaita ovat (1) kaikki viestintätilanteen osapuolet (puhujat ja kuulijat) sekä (2) tulkkauksen tilaaja tai muu toimeksiantaja.

Harvinainen kieli Suomessa tarkoittaa muita kuin yleisesti valtakielinä pidettyjä (englanti, espanja, ranska, saksa, venäjä). Se voi olla vähemmistökieli, virallinen vähemmistökieli, alkupe räiskansan kieli tai maahanmuuttajan kieli.

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jota käytetään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä.

Pakolainen on henkilö, joka nauttii kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella.

Puhe tarkoittaa ajatusten esittämistä puhutulla tai viitotulla kielellä.

Salassapitovelvollisuus on yleiskäsite, joka kattaa sekä asiakirjasalaisuuden että vaitiolovelvollisuuden.

Tulkattava on puhuja, jonka viestin tulkki välittää tilanteen muille osapuolille.

Tulkkaus mahdollistaa viestinnän sellaisten osapuolten kesken, joilla ei ole yhteistä kieltä.

Tulkki välittää viestin puhuttujen ja/tai viitottujen kielten välillä.

Ulkomaalainen on henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Ulkomaalaistaustainen tarkoittaa henkilöä, joka ei ole syntyperäinen Suomen kansalainen, mutta saanut Suomen kansalaisuuden.

⁴ Hietanen, 2001

Vieraskielinen tarkoittaa maahanmuuttajaa tai muuta ulkomaalaista, ulkomaalaistaustaista, maan kieliä osaamatonta vieraan kielen puhujaa ja/tai tulkattavaa henkilöä, mutta myös sellaisia suomen kansalaisia, joiden kieli on viittomakieli, jokin saamenkieli ja/tai romanikieli.

2.2 Tulkkaus vai tulkitseminen

Kun Suomen lainsäädännössä puhutaan tulkeista ja heidän toiminnastaan käytetään toisinaan käsitettä *tulkitseminen* tai *tulkinta* ja toisinaan käsitettä *tulkkaus*. Nykyisessä kielenkäytössä (esim. Kielitoimiston sanakirja 2006) verbit *tulkita* ja *tulkata* sekä niiden johdannaiset saavat kuitenkin erilaiset merkitykset:

tulkita 1. ottaa selville, ymmärtää, käsittää; valita monista selitysmahdollisuuksista; selvittää, tehdä ymmärrettäväksi. 2. esittää, ilmaista, ilmentää. 3. tavallisemmin: tulkata.
tulkinta tulkitseminen, sen tulos

Käyttöesimerkkeinä annetaan mm.

*Tulkitsin hänet, hänen sanansa niin, että ---.
Lakia tulkittiin kantajan eduksi.*

*Asiantuntijan tulkinta sopimuksesta.
Työehtosopimusta koskevat tulkintaerimielisyydet.*

tulkata kääntää puhuttua kieltä toiselle kielelle (jakso jaksolta t. yhtäaikaisesti)
tulkkaus tulkaaminen, sen tulos

Käyttöesimerkkeinä annetaan mm.

*Tulkata puhe englanniksi, suomesta ruotsiin
Tulkasi kysymykset vieraalle kielelle.*

Näistä määritelmistä ja käyttöesimerkeistä ilmenee selvästi, että *tulkitseminen/tulkinta* ja *tulkkaus* merkitsevät eri asioita. Tämän asiantuntijaryhmän selvitystyön kohteena on näistä jälkimmäinen eli *tulkkaus*, joka kattaa sekä puhutun että viitotun kielen tulkkauksen.

2.3 Tulkkauksen menetelmät ja lajit

Tulkkaus voidaan hoitaa useilla eri menetelmillä. Käytettävä menetelmä määräytyy asiakkaiden määrän, tilanteen luonteen ja olosuhteiden mukaan. Menetelmiä ovat *konsekutiivitulkkaus*, *simultaanitulkkaus* ja *kuiskaustulkkaus*.

Konsekutiivitulkkaus (peräkkäistulkkaus)

Konsekutiivitulkkauksessa puhuja ja tulkki vuorottelevat, ja tulkkaus tapahtuu esitetyn puhejakson jälkeen. Tulkki voi tehdä muistiinpanoja kieltä vastaanottaessaan.

Simultaanitulkkaus (samanaikaistulkkaus)

Simultaanitulkkauksessa puhuja ja tulkki tuottavat viestiään samaan aikaan. Simultaanitulkkaus puhuttujen kielten välillä toteutetaan teknisen laitteiston avulla äänieristetyssä tulkkikopissa. Kokoussalin puhe välittyy tulkkille salimikrofonin ja kuulokkeiden kautta; tulkkaus siirtyy kokousyleisön kuulokkeisiin tulkkikopin mikrofonin ja kanavajärjestelmän kautta.

Kuiskaustulkkaus

Pienille ryhmille voidaan tulkata simultaanisesti myös kannettavilla laitteilla ilman koppia tai kokonaan ilman laitteita, jolloin on kyseessä *kuiskaustulkkaus*. Kuiskaustulkkauksessa kuuli-joita voi olla 1-3. Myös viittomakielen tulkkaus (ks. jäljempänä) on simultaanista.

Tulkkauslajien *jaottelun* perusteina ovat mm. tilanteen luonne, käytössä oleva kieli ja menetelmä. Yleisimmät tulkkauslajit ovat *asioimistulkkaus*, *konferenssitulkkaus* ja *oikeustulkkaus*.

Asioimistulkkaus

Asioimistulkkaus on kaksisuuntaista tulkkausta viranomaisen ja yksityishenkilön välisessä keskustelussa/neuvottelussa. Puhuttujen kielten asioimistulkkaus on konsekutiivista ja viitotujen kielten tulkkaus simultaanista.

Konferenssitulkkaus

Konferenssitulkkaus tarkoittaa tulkkausta kokouksissa tai neuvotteluissa, joissa on useita osanottajia ja kaksi tai useampia työkieliä. Konferenssitulkkaus on simultaanista tai konsekutiivista.

Oikeustulkkaus

Oikeustulkkaus on tulkkausta rikos-, riita-, hakemus- ja hallinto-asioiden yhteydessä. Oikeustulkkaus on yleisintä ns. tavanomaisissa rikosasioissa. Suomessa oikeudenistunnoissa käytetään tavanomaisimmin konsekutiivi- ja kuiskaustulkkausta. Tulkkaus tapahtuu kahden kielen välillä kumpaankin suuntaan. Oikeustulkkausta kuvataan tarkemmin raportin kohdassa 3.

Prima vista -tulkkaus/kääntäminen

Prima vista -tulkkaus tarkoittaa tulkkaustilanteeseen liittyvän kirjallisen aineiston kääntämistä suullisesti tai viittoen.

Tulkkauksessa voidaan käyttää muitakin kuin puhuttua kieltä

Viittomakielen tulkkaus

Viittomakielen tulkkaus on tulkkausta jonkun viittomakielen ja puhutun kielen välillä tai kahden viitotun kielen (esim. suomalaisen, amerikkalaisen tai englantilaisen viittomakielen) välillä. Viittomakielen tulkkaus toteutetaan yleensä simultaanitulkkauksena. Viittomakielen tulkit noudattavat Asioimistulkin ammattisäännöstöä ja ovat olleet mukana laatimassa Tulkin ammattisäännöstöä.

Kirjoitustulkkaus

Kirjoitustulkkauksessa puhe tai viittominen muutetaan kirjoitukseksi, jonka voi lukea tietokoneen näytöltä televisioruudulta, pistenäytöltä tai valkokankaalta. Kirjoitustulkkaus voi tapahtua myös käsin kirjoittamalla. Kirjoitustulkin asiakaskuntaan kuuluu kuuroutuneita, huonokuuloisia ja kuuroja. Tulevaisuudessa kirjoitustulkkiensa asiakkaita lienevät myös vanhuuden myötä heikkokuuloiset.

Etätulkkaus

Yleensä tulkki työskentelee samassa tilassa asiakkaidensa kanssa. Nykyteknologia mahdollistaa kuitenkin tulkkauksen siten, että osapuolet ovat eri tiloissa ja paikoissa.

Etätulkkaus tarkoittaa tulkkaustilannetta, jossa osapuolet ovat eri paikassa ja heidän välilleen luodaan kuulo- ja/tai näköyhteys teknisesti, esimerkiksi puhelinlinjojen tai internetin kautta. Kun yhteys luodaan puhelimitse, kysymyksessä *mobiilitulkkaus*, *puhelintulkkaus* tai *kuvapuhelintulkkaus*. Mobiilitulkkaus tapahtuu videopuhelimen, kämmentietokoneen (PDA), kannettavan tietokoneen tai muun liikuteltavan ja langattoman laitteen kautta. Kirjoitustulkkausta voidaan myös hoitaa etätulkkauksena. Etätulkkausta oikeustulkkauksen yhteydessä on käsitelty tarkemmin raportin kohdassa 6.

3 OIKEUSTULKIN TYÖ

Oikeustulkkauksen tarkoituksena on mahdollistaa se, että asiakas voi *osallistua omalla kielellään häntä koskevien asioiden käsittelyyn* esimerkiksi poliisi-, tulli- tai maahanmuuttoviranomaisissa. Oikeustulkkausta voidaan tarvita oikeuden istunnoissa ja niiden ulkopuolella, rikos-, riita-, hakemus- ja hallintoasioissa.

Tulkin ammatissa vaaditaan erinomaisen tulkkaus- ja kielitaidon sekä työkieliin liittyvän kulttuuritietämyksen lisäksi mm. vankkaa yleissivistystä, kiinnostusta ajankohtaisiin asioihin, kattavan aihealueen tuntemusta, viestintätaitoja, paineensieto- ja keskittymiskykyä sekä kykyä työskennellä ryhmässä hyvinkin erilaisten ihmisten kanssa. Muita tulkkauksessa tarvittavia taitoja ovat hyvä muisti, nopea analysointi- ja assosiaatiokyky sekä taito suodattaa puheesta keskeinen asiasisältö ja merkitys. Tulkkausmenetelmästä riippuen tulkin pitää lisäksi pystyä jakamaan tarkkaavaisuutensa samanaikaisen kuuntelemisen, puhumisen ja oman suorituksen seuraamisen kesken ja hänen pitää hallita erityinen muistiinpanotekniikka.

Kaikki edellä mainitut tulkilta vaadittavat ominaisuudet korostuvat oikeustulkkauksessa, jossa tulkin vaikutus tilanteeseen on useassa suhteessa varsin suuri⁵. Tulkkaus eri juridisissa yhteyksissä on myös kieliammateista ehkä vaativimpia institutionaalisuutensa ja julkisuutensa takia (oikeusistunnot yleensä julkisia). Suomen alioikeuksissa noudatettava suullisuuden periaate on suora väline istunnon havainnollisuuteen ja mahdollistaa Euroopan ihmisoikeuksiin kirjatun istuntotoiminnan arvioimisen myös ulkopäin⁶.

Koska tulkkaus vaatii erittäin tiivistä kuuntelua ja keskittymistä, pystyy hyvää tasoa ylläpitämään noin puolen tunnin jakson kerrallaan. Yksi keskeinen normi ammattitulkkiä hoitamassa simultaanitulkkauksessa on, että jos puhe kestää yli 20–30 minuuttia, tarvitaan vähintään kaksi tulkkiä ja tulkit vuorottelevat tehtävässä⁷. Kun tulkit tekevät yhteistyötä, tulkkauksen laatu paranee⁸. Tulkkausprosessia koskevissa empiirisissä tutkimuksissa⁹ on myös todettu, että yli puoli tuntia jatkuvan yhtämittaisen työskentelyjakson jälkeen simultaanitulkin suoritus heikkenee huomattavasti, jolloin virheiden ja epätarkkuuksien määrä kasvaa. Tulkkauksen kuormittavuus vaihtelee myös tilanteesta ja tulkkaustavasta riippuen, mutta yli tunnin kestävää yhtäjaksoista tulkkausta ei suositella missään tulkkaustavassa eikä tilanteessa.

Tulkkiä ammattisäännöt (AIIC – Kansainvälinen konferenssitulkkiä liitto, SKTL – Suomen kääntäjiä ja tulkkiä liitto) sisältävät tulkkiä tehtävään valmistautumista, työaikaä ja lukumääräää koskevia ohjeita, joiden tarkoituksena on taata työn laatu järjestelyin, joissa otetaan huomioon tulkkiä fyysinen ja psyykinen kuormittavuus.

Ammattitaitoisen tulkin tulee täyttää hyvän tulkkiä kolme keskeistä vaatimusta, jotka ovat *asiasisällön tarkkuus ja täsmällisyys sekä toiminnan luottamuksellisuus ja puolueettomuus*. Ne ja työn muiden erityispiirteiden huomioon ottaminen ovat keskeisiä myös koulutuksessa ja ammatin eettisessä ohjeistuksessa.

Oikeustulkkiä koulutus Suomessa on kuitenkin vain *satunnaisten kurssiä varassa*. Koska tulkkiä virallistamismenettelyä ei ole, *kuka tahansa voi ilmoittaa toimivansa tulkkiä ja kuka tahansa voidaan ottaa tehtävään*. Tästä syystä edellä kuvatut pätevyys- ja hyvän tulkkiä vaatimukset saattavat jäädä oikeustulkkiä täyttymättä.

⁵ Berg-Seligson, 1990

⁶ Hietanen, 2007

⁷ Harris 1990, 115

⁸ Gile 1995, 193–194

⁹ Moser-Mercer *et al.* 1998

4. OIKEUSTULKKAUKSEN NYKYTILA

4.1 Oikeustulkin työhön liittyvä lainsäädäntö

Perustan tulkin käytölle viranomaisprosesseissa luovat ihmisoikeuksien ja yksilön oikeusturvaan tähtäävät kansainväliset sopimukset ja kansalliset säädökset. Kansainvälisistä sopimuksista tärkeimpänä voidaan pitää *Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta*, joka tuli voimaan 1976. Tulkkauksen kannalta merkittävä on myös 3.5.2008 voimaan tullut YK:n konventio vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksista, sillä se on ensimmäinen viittomakielen tulkit ammattikuntana tunnustava kansainvälinen asiakirja. Euroopan valtioiden välinen merkittävin sopimus on Euroopan neuvoston laatima *Euroopan ihmisoikeussopimus*, joka Suomen osalta astui voimaan 1990.

Vaikka Euroopan unionin nykyiset 27 jäsenmaata edustavat yhteisiä perusarvoja, ne edustavat samalla erilaisia kulttuureja sekä yhteensä 23 virallista kieltä ja noin 60 alueellista ja vähemmistökieltä. Jokaisen EU-maan viranomaisten ja tuomioistuinten on huolehdittava siitä, että niin maan omaan ja yhteisön lainsäädäntöön kuin Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja muihin kansainvälisiin sopimuksiin perustuvia oikeuksia noudatetaan. *Suomen kielilaki* (Kielilaki 6.6.2003/423) takaa jokaiselle oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon kielestä riippumatta. Erityisesti ns. *harvinaisten kielten osalta* tämä laki tarkoittaa käytännössä aina tulkin käyttöä.

Suomen oikeudenkäyntijärjestelmään sisällytettiin 1993 alkaen suullisuuden, välittömyyden ja keskittämisen periaatteet. *Suullisuusperiaate vaikuttaa tulkkien käytön tarpeeseen oikeudenkäynneissä*, koska se kieltää lähtökohtaisesti asiakirjojen lukemisen oikeudenkäynnissä.

Käytännössä säädösten ja sopimusten edellyttämä oikeus oman kielen käyttöön ja tulkkaukseen ei kuitenkaan aina toteudu. Syitä voi olla monia, joista tässä muutamia:

- tarvittavan kielen tulkkeja ei ole saatavilla tai heitä ei ehditä hankkia
- silloinkin, kun tulkkaus on järjestetty, tulkkien toiminta ei aina ole kaikkia osapuolia tyydyttävää
- tulkkausta hoitavan ammatti- tai kielitaito ei ole tehtävän vaatimalla tasolla
- eri osapuolten oikeuksista, vastuista ja velvollisuuksista ole kaikissa tapauksissa selvää ja yhdenmukaista käsitystä.

Epäkohtien taustalla voidaankin sanoa olevan *koulutuksen, toimivan tulkkien rekrytointijärjestelmän* ja eri osapuolten *yhteisten toimintasääntöjen puute*.

Oikeusturvaan ja tulkkaukseen liittyvät lait on lueteltu liitteessä 1.

4.2. Tulkkien lukumäärä ja rekrytointi

Vuonna 2006, jolloin työministeriö vielä vastasi tulkkiälytyksestä ja ylläpiti luetteloa asioimistulkkausista, oli tulkattujen tuntien määrä koko Suomessa 115 261,5. *Tutkinnon suorittaneita asioimistulkkeja* oli tuolloin kuitenkin yhteensä vain 190. Tällä hetkellä tilastoja tulkeista ja tulkkaus- sekä oikeustulkkauskerroista ylläpitävät lähinnä SKTL ja Suomen seitsemän asioimistulkkikeskusta (Helsingin seudun asioimistulkkikeskus, Keski-Suomen, Kotkan, Lahden seudun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan tulkkikeskukset sekä Turun seudun ja Pohjois-Suomen tulkkipalvelut). Tulkkikeskuksista suurin on Helsingin seudun asioimistulkkikeskus, jonka alueella annetaan määrällisesti eniten oikeustulkkauksen piiriin laskettavia tulkkauspalveluita. Vuoden 2007 aikana Helsingin seudun asioimistulkkikeskus on tarjonnut oikeustulkkauspalveluja yhteensä 7 222 tuntia, mikä on 14 % kaikista pääkaupunkiseudun tulkkausista.

Helsingin seudun asioimistulkikeskus työllistää tällä hetkellä 130 tulkkia noin 70 kielessä. Vuoden 2007 aikana yli 100 tuntia tulkattuja kieliä oli yhteensä 33, joista kysytyimpiä olivat somali (10 401 h), venäjä (7 109 h) ja arabia (5 807 h). Vain osalla keskuksen tulkeista on asioimistulkin tutkinto ja suurimmalla osalla erityisesti harvinaisempien kielten tulkeista (noin 55 kieltä) *ei ole minkäänlaista koulutusta*. SKTL:n hakukoneella toimivasta jäsenrekisteristä löytyy Suomessa oikeustulkeiksi itsensä määritteleviä tulkkeja 175. Oikeustulkkeja kielipareittain etsittäessä hakukone löytää esimerkiksi 42 englanti-suomi, 41 venäjä-suomi, 26 saksa-suomi, 24 ranska-suomi, 22 ruotsi-suomi, 12 espanja-suomi, 12 viro-suomi, 5 arabia-suomi, 0 somali-suomi tulkkia. Jos kielipari määritellään päinvastaisessa suunnassa, lukumäärät ovat jonkin verran tästä poikkeavat. Ns. harvinaisten kielten tulkkeja löytyy hakukoneella muutamia. Tulkkeja on järjestäytynyt myös Kääntäjien ammattijärjestöön (KAJ) sekä Suomen viittomakielen Tulkit ry:een, joiden hakukoneissa oikeustulkkkaus ei ole kuitenkaan hakukriteerinä.

Internetissä toimii myös muita yksityisesti ylläpidettyjä hakupalveluita, joista esimerkkinä voisi mainita Lexitec-nimisen palvelun. Palveluun on seuloutunut nimiä melko satunnaisesti joko kyselyiden perusteella tai ilmoittautumisperiaatteella. Helsingin seudun puhelinluettelon hakusanalla ”Tulkkeja” löytyy vain vajaa puolisen sivua. Suomen käännöstoimistojen liiton (SKTOL) jotkut jäsenyritykset ilmoittavat järjestävänsä tulkkauksia, joskin suurin osa sen 27 jäsenyrityksestä keskittyy käännösalaan.

Suomessa koulutetuista viittomakielen tulkeista ja muista tulkeista, jotka ovat saaneet koulutuksen vaikeasti kuulovammaisten sekä kuulonäkövammaisten tulkkaukseen on vuodesta 1990 alkaen koonnut tietoja Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä. Kuurojen Liitto ry, Kuulonhuolto-liitto ry, Suomen Kuurosokeat ry ja Suomen Viittomakielen Tulkit ry perustivat yhteisen tulkkirekisterin, kun sosiaalihuollon tulkkiluettelo lakkautettiin eikä mikään viranomaistaho ottanut asiaa hoitaakseen. Rekisterissä on tällä hetkellä 740 tulkkia (1.3.2008), joista Suomen viittomakielen tulkit ry:n jäseniä on noin 460. Tulkkirekisterin 740 henkilöstä 595 on ilmoittanut tulkkauksensa suomalaisella viittomakielellä, 491 viittotulla puheella ja 440 kuurosokeiden eri menetelmillä. Rekisterin tulkeista 188 tekee kirjoitustulkkauksia.

Poliisilla ja eri tuomioistuimilla on omat listansa tulkeista, joita ne käyttävät. Listoja ylläpitävät esim. poliisin/käräjäoikeuksien/hovioikeuksien kansliat tai haastemiehet. *Tulkkien rekrytointi ja listojen muodostaminen ei ole järjestelmällistä*: esim. SKTL:n jäsenille ei ole tietävästi koskaan lähetetty kyselyä halukkuudesta toimia oikeustulkkinä eikä tulkeilla ole tietoa siitä, miten listat ovat syntyneet. Toisaalta on lähestytty käännösalan opiskelijoita ja tiedusteltu heidän halukuuttaan toimia istunnoissa tulkkeina.

Tällä hetkellä ainoa pätevyyttä arvioiva muodollinen seula, jonka perusteella tulkkeja on mm. rekrytoitu, on yliopistollisen käännöstieteen alan tutkinnon tai asioimistulkin ammattitutkinnon suorittaminen. Kumpikaan näistä tutkinnoista *ei kuitenkaan takaa oikeustulkin pätevyyttä*. Toinen seula on SKTL:n jäsenhakuprosessi. Jokainen SKTL:n tulkkijaoston jäseneksi pyrkivä tulkki joutuu antamaan selvityksen koulutuksestaan ja kokemuksestaan erityisellä hakulomakkeella. Liiton hallitus hyväksyy tai hylkää jäsenehdokkaat tulkkijaoston puheenjohtajan arvion ja esityksen perusteella. Liitto ei kuitenkaan järjestä tulkin taitojen ja pätevyyden testausta. Läheskään kaikkia halukkaita ei hyväksytä jäseniksi.

Kansainvälisesti tulkkeja arvioi mm. AIIC eli kansainvälinen konferenssitulkkien järjestö, jonka jäsenyys on tietynlainen laatukriteeri. AIIC:illa on oikeus- ja asioimistulkkauksia tekeviä jäseniä myös Suomessa.

Käytännössä moni oikeustulkki on saattanut löytyä viranomaisten ylläpitämän virallisten kääntäjien listan kautta. (1.1.2008 astui voimaan laki auktorisoiduista kääntäjistä 7.12.2007/1231, joka korvaa aiemman järjestelmän tietyn siirtymäajan jälkeen).

Toisinaan viranomaisena on erheellisesti pitänyt virallisen kääntäjän tutkinnon suorittamista riittävänä ja/tai välttämättömänä kriteerinä oikeustulkkinä toimimiseksi. Tällä kriteerillä on ollut tarkoitus varmistaa tulkin riittävä kielitaito. Virallisen kääntäjän tutkinto ei kuitenkaan ole tae ammattitaitoisesta tulkkauksesta eikä *kääntäjällä ole välttämättä lainkaan kokemusta tulkkinä toimimisesta*. Kääntäjän ja tulkin ammatit edellyttävät erilaisia taitoja ja hyvin erilaista kokemusta.

4.3. Tulkin velvollisuudet, vastuut ja ammattietiikka

Vuonna 1994 viimeksi päivitetyn tulkin ammattisäännösten sekä vuonna 2002 eri tulkkausyhteisöjen yhteistyönä laatiman asioimistulkkausten ammattisäännösten kulmakiviä ovat *vaitiolovelvollisuus, puolueettomuus ja esteettömyys*. Ammattitulkeille nämä ovat itsestäänselvyksiä, joita korostetaan myös koulutuksessa ja alan järjestöjen toiminnassa.

Etiikkakäsytmykset eivät kuitenkaan välttämättä ole selviä satunnaisen oikeustulkaustoimeksiannon saaneelle harvinaisen kielen puhujalle tai vakiintuneiden kääntäjä- ja tulkkiyhteisöjen ulkopuolelta rekrytoituille tulkeille. Jotkut maahanmuuttajapiirit ovat tiiviitä yhteisöjä, joista tulevan tulkin voi olla vaikea noudattaa esteellisyys- ja salassapitosääntöjä. Tulkkinen asiallisuus ja riippumattomuus ovat erityisen tärkeitä mm. pakolaisasioissa. Salassapitokäsytmykset ovat myös turvallisuuskäsytmyksiä.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) koskee myös tulkkeja ja on yksiselitteinen. Lain 23 §:n vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa koskevassa 1 momentissa todetaan, että ”Viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt.” Säännös koskee 2 momentin mukaan myös viranomaisen toimeksiannosta toimivaa ja toimeksiannottehtävää hoitavan palveluksessa olevaa eli tulkkeja.

Tulkki on oikeudessa edistämässä ymmärtämisen ja oikeusturvan asiaa, ei kenenkään yksittäisen oikeusjutun osapuolen asiaa. Oikeustulkkinä toimiva joutuu pohtimaan välittäjänrooliin tarkasti mm. tilanteissa, joissa tulkattavan tiedot prosessin kulusta ja käsiteltävistä asioista ovat varsin puutteelliset ja niihin liittyvä sanasto omalla äidinkielelläänkin riittämätöntä. Tällöin tulkki voi joutua tahtomattaan avustamaan tulkattavaa yli normaalin tulkin roolin sallimien rajojen. Silloin *punnitaan oikeustulkin ammattitaito*, josta suuren osan muodostavat juuri tulkin velvollisuudet, vastuut ja eettiset säännöt. Tämä tulee ottaa huomioon koulutusta suunniteltaessa.

Koska Suomessa ei ole järjestelmällistä, standardoitua koulutusta oikeustulkeille, käytännössä kuka tahansa voi ilmoittaa olevansa tulkki ja olla vaikuttamassa asiakkaansa kohtaloon esim. poliisikuulusteluissa tai oikeudenkäynneissä. Oikeustulkkaukseen liittyvät puutteet maassamme ovat vakavia ja voivat jopa *muodostaa uhkan henkilöiden oikeusturvalle*.

Maahamme on luotava koulutusjärjestelmä ja laillistamismenettely oikeustulkeina toimiville.

4.4. Tulkikoulutuksen nykytila Suomessa

Kääntäjien ja tulkkinen koulutusta on Suomessa järjestetty 40 vuoden ajan. Kääntäjiä ja puhuttujen kielten tulkkeja koulutetaan yliopistoissa ja viittomakielen tulkkeja ammattikorkeakouluissa. Asioimistulkkeja kouluttavat mm. monet aikuiskoulutuskeskukset sekä yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset.

Kuten alla olevista opetusohjelmien kuvauksista ilmenee, oikeustulkkauksen perehdyttävät opinnot ovat melko suppeita, usein valinnaisia ja tarjolla vain tietyissä kielissä. Useimpien yliopistojen käännös- ja tulkkaus kursseilla käsitellään tosin myös lain ja hallinnon erikoiskieliä ja terminologiaa sekä tutustutaan eri maiden oikeusjärjestelmiin. Vaikka yliopistojen perustutkinto-opetukseen sisältyvät tulkkausopinnot, konferenssitulkki erikoistumiskoulutus ja viittomakielen tulkin ammattikorkeakoulututkinto antavat hyvän perustan myös oikeustulkkinä toimimiseen, oikeustulkkauksen koulutusta on syytä vankentaa ja laajentaa.

Yliopistollinen koulutus ja siihen sisältyvä oikeustulkkauksen osuus

Helsingin yliopisto¹⁰

Helsingin yliopiston humanistiseen tiedekuntaan kuuluva käännöstieteen laitos, joka sijaitsee Kouvossa, huolehtii englannin, ruotsin, saksa sekä venäjän kääntämisen ja tulkkaamisen, kieliteorian ja käännösteknologian, käännösviestinnän suomen sekä AV-kääntämisen opetuksesta ja alan tutkimuksesta. Osana kääntäjien koulutusta voi opiskella tulkkaamisen perustaitoja kaksi tai kolme kurssia kussakin opiskeltavassa kielessä. Venäjän osaston erikoiskielen perusteissa järjestetään lisäksi Oikeusjärjestelmä I- ja jatko-opinnoissa Oikeusjärjestelmä II-kurssit, jotka käsittelevät Suomen ja Venäjän oikeusjärjestelmiä. Lisäksi II-kurssi sisältää sekä simultaani- että kuiskaustulkkausharjoituksia.

Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitokseen kuuluu kaksi oppiainetta, yleinen kielitiede ja kieliteknologia sekä opintokokonaisuus monikielinen ammattiviestintä MonAKO. MonAKOssa järjestetään Tulkkaamisen teoria -kurssi vapaaehtoisena syventävissä opinnoissa. Monikielinen harjoituskurssi EU:n valtakielillä järjestetään resurssien salliessa, mutta ei säännöllisesti.

Saksan kielen laitos järjestää myös tulkkausharjoituskursseja.

Joensuun yliopisto¹¹

Joensuun yliopiston vieraat kielet ja käännöstiede -oppiaineryhmässä voi suorittaa tulkkausopinnoja osana humanististen tieteiden kandidaatin tai filosofian maisterin opintoja. Tällöin pää- tai sivuaineena on englannin, venäjän tai saksan kieli ja kääntäminen tai ruotsin kieli ja kulttuuri. Tulkkaamisen perusteita opetetaan kaikkien kielten perus- tai aineopinnoihin kuuluvilla pakollisilla johdantokursseilla.

Alalle voi erikoistua opintojen maisterivaiheessa, sillä tulkkaus on yksi käännöstieteen aineopinnojen suuntautumisvaihtoehdoista. Erikoistumisvaiheessa tulkkausta opiskellaan monikielissä ryhmissä opetuskielinä suomi, englanti, venäjä, saksa ja ruotsi.

Tulkkaamisen aineopinnot ovat laajuudeltaan vähintään 25 op ja ne sisältävät seuraavat kurssit: tulkkaamisen ammatilliset perusteet, konsekutiivitulkkaus, simultaanitulkkaus, ylikielinen tulkkausseminaari, tulkkaamisen tutkimus ja asioimistulkkaus. Asioimistulkkaus kurssiin kuuluu osana myös oikeus/poliisitulkkaus.

Näiden lisäksi tulkkaamisen teoriaan ja tutkimukseen voi perehtyä proseminaarin ja tutkielmaopinnojen yhteydessä.

¹⁰ <http://www.helsinki.fi>

¹¹ <http://www.joensuu.fi>

Tampereen yliopisto¹²

Tampereen yliopiston Käännöstieteen yksikössä, joka on osa Kieli- ja käännöstieteiden laitosta, voi opiskella kääntämistä ja tulkkausta työkielinä englanti, saksa ja venäjä (pääaineet). Lisäksi yksikössä voi opiskella sivuaineena oppiainetta käännöstiede (ruotsi). Yksikön kokonaisuuteen kuuluu myös oppiaine käännöstiede (suomi), jonka opetus tukee kaikkien pääaineiden opetusta.

Käännöstieteen yhteisiin opintoihin kuuluvat seuraavat tulkkauksen kurssit: Johdatus kääntäjän ja tulkin ammatteihin, Johdatus tulkkausprosessiin, Johdatus tulkkauksen teoriaan, Monikielinen konferenssitulkkausseminaari ja Kääntäjän ja tulkin työelämätaidot. Muut kuin käännöstieteen pää- ja sivuaineopiskelijat voivat suorittaa 20 opintopisteen laajuisen yleisen käännöstieteen opintokokonaisuuden, johon kuuluvat johdatuskurssit kääntäjän ja tulkin ammatteihin, tulkkausprosessiin ja tulkkauksen teoriaan.

Käännöstieteen saksan oppiaineessa on laajat tulkkauksen maisterivaiheen opinnot. Oikeustulkkaukseen valmistavaa koulutusta tarjoavat kurssit, joiden sisältönä ovat tulkkauksen teoria sekä tulkkauksen menetelmät ja niiden harjoittaminen. Lain ja hallinnon erikoiskieleen ja -terminologiaan tutustutaan virallisten käännösten laatimisen kurssin yhteydessä. Syventävissä opinnoissa on lisäksi laaja oikeustulkkauksen erikoiskurssi, jolla perehdytään oikeudenkäyntiprosessiin kansallisissa tuomioistuimissa sekä rikos- ja siviilioikeudenkäymiskaariin kummallakin työkielellä ja harjoitellaan oikeustulkkinä toimimista.

Käännöstieteen venäjän oppiaineessa annetaan oikeustulkkaukseen valmistavaa koulutusta tulkkauksen johdatuskursseilla sekä neuvottelu- ja konsekutiivitulkkauksen kursseilla. Lisäksi opetusohjelmaan sisältyy runsaasti lain ja hallinnon erikoisalan opetusta.

Käännöstieteen englannin opinnoissa on tarjolla tulkkauksen johdantokurssi sekä neuvottelu- ja konsekutiivitulkkauksen. Syventäviin opintoihin sisältyy valinnainen tulkkaukseen ja sen tutkimukseen perehdyttävä moduuli, johon kuuluvia kursseja järjestetään kysynnän ja resurssien mukaan.

Käännöstieteen ruotsin valinnaisiin aineopintoihin kuuluu Tulkkausviestinnän perusteet kurssi, jolla harjoitellaan pääasiassa konsekutiivitulkkauksen kieliparissa suomi-ruotsi.

Turun yliopisto¹³

Turun yliopistossa voi suorittaa tulkkausopintoja osana humanististen tieteiden kandidaatin tai filosofian maisterin opintoja, joissa pää- tai sivuaineena on englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntäminen ja tulkkaus. Lisäksi italian kielen oppiaine tarjoaa tulkkausviestinnän kurssin kääntämisen linjalla.

Englannin kielen kääntäminen ja tulkkauksen opetusohjelmaan kuuluvat seuraavat tulkkauskurssit: Tulkkauksen perusteet, tulkkauksen jatkokurssi, tulkkausseminaari. Lisäksi voi perehtyä tulkkauksen teoriaan ja tutkimukseen valinnaisten erikoistumisopintojen sekä proseminaarin ja tutkielmaopintojen yhteydessä.

Ranskan kielen kääntämisen ja tulkkauksen opetusohjelmaan kuuluu tulkkauskurssien johdantokurssi perusopinnoissa sekä taitoa vahvistavat aineopintojen syventävien opintojen kurssit.

¹² <http://www.uta.fi>

¹³ <http://www.utu.fi>

Saksan kielen kääntäminen ja tulkkaus tarjoaa perusopinnoissa tulkkausviestinnän johdantokurssin ja tulkkausharjoituksia sekä syventävissä opinnoissa laajan tulkkausviestinnän erikoistumisjakson.

Lisäksi kaikkien kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineiden käännöskursseihin sisältyy lain ja hallinnon alan taustatietoutta ja käännösharjoituksia, jotka antavat sekä auktorisoidun kääntäjän kelpoisuuteen valmentavia että oikeustulkkaukseen liittyviä tietoa ja taitoja.

Koska edellä mainitut oppiaineet kuuluvat hallinnollisesti humanistisen tiedekunnan eri laitoksiin, niiden yhteistyöelimenä toimii Kääntämisen ja tulkkauksen keskus¹⁴. Sillä ei ole erillistä henkilökuntaa, mutta se koordinoi kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineiden yhteistyötä ja järjestää konferenssitulkki-erikoistumiskoulutuksen¹⁵, jota Turun yliopistossa on annettu vuodesta 1995 saakka. Erikoistumiskoulutus kuuluu Suomen edustajana European Masters in Conference Interpreting (EMCI) –yhteistyöryhmään¹⁶, jossa hyväksytyä rakennetta koulutus noudattaa.

Konferenssitulkki-erikoistumiskoulutuksen pääsyaatimuksia ovat ylempi korkeakoulututkinto tai alempi korkeakoulututkinto ja muu riittävä pätevyys, laaja yleissivistys, erinomainen äidinkielen taito, äidinkielenomainen yhden vieraan kielen taito tai erinomainen kahden vieraan kielen taito ja soveltuvuus tulkiksi. Erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle sellaiset valmiudet konsekutiivi- ja simultaanitulkkauksessa, että hän voi toimia konferenssitulkki-erikoistumiskoulutuksen järjestäjien ja muiden organisaatioiden järjestämissä tilaisuuksissa. Koulutus on 60 opintopisteen laajuinen ja 8 kuukauden mittainen. Lisäksi kääntämisen ja tulkkauksen keskuksessa järjestetään täydennyskoulutusta ammatissa toimiville tulkeille. Oikeustulkkauksesta on pidetty yksi johdantokurssi.

Vaasan yliopisto¹⁷

Vaasan yliopistossa tulkkausopintoja voi suorittaa Pohjoismaisten kielten laitoksella vapaasti valittavina opintoina tai sivuaineena, jolloin opintokokonaisuus on 25 opintopistettä tai 60/65 opintopistettä. Opiskelijat voivat lisäksi erikoistua tulkkaukseen kandidaatintutkimuksissaan ja pro gradu –tutkimuksissaan. Opiskelijoiden äidinkieli on suomi tai ruotsi. Harjoituskielinä ovat suomi ja ruotsi, lähdekielinä lisäksi myös norja ja tanska. Muissa kielissä ei tällä hetkellä järjestetä tulkkausharjoituksia. Pohjoismaisten kielten laitoksen järjestämiin opintojaksoihin osallistuvat kuitenkin myös suomen, englannin ja saksan pääaineopiskelijoita. Pääpaino opetuksessa on konferenssitulkkauksessa, mutta myös asiointitulkkauksen perustiedot sisältyvät opetukseen. Kollokviumuotoisessa opetuksessa on eri vuosina perehdytty eri aiheisiin, esim. oikeustulkkaukseen sekä konsekutiivitulkkauksen muistiinpanotekniikkaan.

Korkeakouluissa annettava suomalaisen viittomakielen koulutus ja siihen sisältyvä oikeustulkkauksen osuus

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Oikeus- ja poliisitulkkaus ei kuulu Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak¹⁸) Viittomakielentulkin koulutusohjelman (240 op) peruskoulutuksen puolelle. Diak on linjannut sen kuuluvaksi ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon piiriin perusteiden osalta, sekä lisä- ja täydennyskoulutukseen kokeneemmille ammattitulkeille. Kääntämisen ja tulkkauksen syventävissä opinnoissa on ollut joinakin vuosina tutustumista oikeudenkäynteihin, poliisin luento esitutunnasta sekä oikeustulkkausharjoituksia oikeustieteen opiskelijoiden kanssa yhteistyönä. Tällä hetkel-

¹⁴ <http://www.hum.utu.fi/laitokset/centra/>

¹⁵ <http://www.konftulk.utu.fi/erikoistumiskoulutus>

¹⁶ <http://www.emcinterpreting.org>

¹⁷ <http://www.uwasa.fi>

lä Diakissa on suunnitteilla valmistuneille tulkeille suunnattu kolmen opintopisteen oikeustulkkauskurssi avoimen ammattikorkeakoulun puolella. Tälle kertaluontoiselle kurssille voivat osallistua myös perusopetuksessa olevat tulkkiopiskelijat.

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Humanistisen ammattikorkeakoulun (Humak¹⁹) Viittomakielentulkin koulutusohjelmaan (240 op) sisältyvässä Työelämä-tietous-kokonaisuudessa viittomakielen tulkkiopiskelijat saavat johdatuksen poliisi- ja oikeustulkkaukseen. Opintokokonaisuus ei anna valmiuksia tulkata oikeudessa, vaan se tutustuttaa opiskelijat suomalaiseen oikeusjärjestelmään. Suuntautumisopinnoissa opiskelijan on mahdollista valita oikeustulkkaus, jolloin opiskelija suorittaa opintopisteitä oikeustieteellisen tiedekuntaan. Toistaiseksi kukaan opiskelijoista ei ole tarttunut tähän mahdollisuuteen.

Viittomakielentulkkeja kouluttavat Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Humanistinen ammattikorkeakoulu ovat esittäneet humanistisen ja kasvatusalan koulutustyöryhmälle 210 opintopisteen laajuisen asioimistulkki-koulutuksen käynnistämistä lähivuosina.

Asioimistulkki-koulutus

Opetushallitus on päättänyt asioimistulkin ammattitutkinnon perusteista, joita on noudatettava 1.12.2006 lukien toistaiseksi. Tutkintoon tai sen osaan valmistavan koulutuksen järjestäjän on laadittava ja hyväksyttävä koulutusta varten opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä tutkinnon perusteissa on määrätty. Ammattitaidon näytöt on järjestettävä osana valmistavaa koulutusta. Tutkintotoimikunta, tutkinnon järjestäjä ja koulutuksen järjestäjä eivät voi jättää noudattamatta tutkinnon perusteita tai poiketa niistä²⁰.

Asioimistulkkeja koulutetaan paitsi aikuiskoulutuskeskusten ja yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten myös alan yritysten omissa henkilöstökoulutusohjelmissa ja niiden tarjoamilla maksullisilla kursseilla²¹. Osa yritysten antamasta koulutuksesta on laadukasta ja tähtää niiden omassa elinkeinotoiminnassa käytettävien, usein freelancer-pohjalta toimivien henkilöiden ammatillisen pätevyyden kohottamiseen. Kaikkia koulutusta tarjoavia yrittäjiä ei kuitenkaan aina tunneta alan piirissä eikä yritysten omaa koulutusta voida mitenkään valvoa.

Työvoimaviranomaisen rahoittamilla kursseilla koulutetaan tulkkeja, ja tällöin kohderyhmänä ovat usein maahanmuuttajat ja kouluttajina erityyppiset koulutusorganisaatiot ja yritykset. Opettajakunta saattaa parhaassa tapauksessa olla pätevää alan ammattihenkilöstöä, muttei välttämättä itse tulkin tehtävissä aktiivisesti toimivia ammatillaisia. Kurssilaisten taustakoulutus on joillain kursseilla ollut hyvin kirjavaa ja realistiset työllistymismahdollisuudet olemattomat.

Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Kouvolan yksikkö on järjestänyt asioimistulkki-koulutusta Kouvolassa vuodesta 1990 alkaen. Alkuvuosina koulutukset kestivät muutaman kuukauden, mutta vuosien mittaan koulutusta laajennettiin ja kehitettiin ammattitutkintoon valmentavaksi. Yksikön ensimmäinen ammattitutkinnon näyttökoe järjestettiin toukokuussa 2000, jolloin koulutuksen pituus oli n. 8 kuukautta. Asioimistulkki-kursseja on järjestetty työvoimapolitiittisena koulutuksena, ammatillisena lisäkoulutuksena ja Noste-koulutuksena rahoituskanavasta riippuen.

¹⁸ http://www.diak.fi/sahk_ops?ops=vtkt07h

¹⁹ http://www.humak.edu/koulutustarjonta/amktutkinnot_nuorille/viittomakielentulkit.html

²⁰ Laki ammatillisesta koulutuksesta 631/1998 13 § 2 momentti

²¹ esim. Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen ja Pirkanmaan tulkki-keskuksen koulutukset

Joensuun yliopistoon kuuluva Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus järjesti 2005–2006 asioimistulkkurssin työvoimakoulutuksena. Opetuskielet olivat venäjä ja dari.

Vuonna 2009 Humak aloittanee Itä-Suomen alueella viittomakielen asioimistulkin näyttötutkintoon tähtäävän 30 op koulutuksen. Koulutus toteutetaan ESR-rahoituksella.

Tällä hetkellä mikään yliopiston täydennyskoulutuskeskus ei järjestä asioimistulkkiopetusta. Maahamme tarvitaan *viranomaisen ylläpitämä ja valvoma koulutusjärjestelmä*, jossa jo koulutukseen pääsemisen kriteerit ovat vaativat.

Täydennyskoulutus ja perehdyttämiskoulutus

Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kouvolan yksikkö ja Vaasan yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Levon-instituutti ovat järjestäneet täydennyskoulutusta myös tulkeille tai oikeustulkkeina toimiville. Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kouvolan yksikkö järjestää vuonna 2008 *Tulkin kanssa* -koulutusta viranomaisille.

Tällä hetkellä minkään yliopiston täydennyskoulutusyksikkö *ei järjestä ammatillista täydennyskoulutusta oikeustulkeille.*

Asioimistulkikeskuksista ainakin suurin, Helsingin seudun asioimistulkikeskus, järjestää perehdyttämiskoulutusta rekrytoidessaan tulkkereita, joilla ei ole asioimistulkin koulutusta. Tulkkereille maksuton perehdytyskoulutus kestää tilanteesta riippuen kuukaudesta jopa puoleen vuoteen, eikä kuitenkaan aina, eri syistä, johda työsuhteeseen. Koulutuksen eri vaiheet koostuvat teoriasta, kirjallisista ja suullisista osioista sekä käytännön tulkkauksilanteiden seurannasta ohjaavan tulkin kanssa. Koulutuksessa noudatetaan ns. kisällimestari -menetelmää. Lisäksi tulkkeskusten tulkeille järjestetään kerran vuodessa kaksipäiväinen maksuton koulutus. Omalla kustannuksellaan koulutuksiin voivat osallistua myös freelancetulkkereina keskuksissa toimivat. Tulkkeskusten tarjoama perehdytyskoulutus tarjoaa *hyvän mallin myös oikeustulkien koulutukselle.*

4.5 Kieli- ja kääntäjätutkinnot

Yleiset kielitutkinnot, valtionhallinnon kielitutkinnot ja auktorisoitujen kääntäjien tutkinnot ovat Suomen valtion virallisten tutkintojärjestelmien tutkintoja. Järjestelmien toiminta pohjautuu lakeihin ja asetuksiin. Opetushallitus kehittää, ylläpitää ja valvoo kaikkien kolmen tutkintojärjestelmän toimintaa. Suomessa vähemmän opiskeltujen kielten tulkit voivat ammattitaitoaan kehittääkseen osallistua esim. yleisen kielitutkinnon kokeisiin niissä tutkintokieliissä, joissa on mahdollista suorittaa virallinen kielitutkinto. On tosin muistettava, että nykytilanteessa tutkintosuoritukset eivät anna pätevyyttä oikeustulkkeina toimimiseen.

Yleiset kielitutkinnot ovat aikuisille suunnattuja toiminallista kielitaitoa mittaavia kielitutkintoja. Tutkinnot mittaavat kielen osaamista sellaisissa käytännön tilanteissa, joissa aikuinen joutuu puhumaan, kuuntelemaan, kirjoittamaan tai lukemaan jotakin vierasta kieltä joko Suomessa tai ulkomailla. Yleiset kielitutkinnot eivät edellytä minkään alan erityiskielitaitoa.

Yleiset kielitutkinnot järjestetään kielestä ja tasosta riippuen 1- 4 kertaa vuodessa valtakunnallisina tutkintopäivinä. Testikielistä ja -tasoista suosituin on suomen kielen keskitaso, koska sen tutkintoja suorittavat Suomen kansalaisuutta hakevat maahanmuuttajat. Tutkintoja voi suorittaa yli 70 aikuisoppilaitoksessa eri puolilla maata.

Valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmä on kansallinen kaksikielinen tutkintojärjestelmä, jossa voi osoittaa julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavan toisen kotimaisen kielen taidon, jos kielitaitoa ei ole osoitettu opintojen yhteydessä. Tutkinnon voi suorittaa ruotsin ja suomen kielissä.

Valtionhallinnon kielitutkinnon hyväksytystä suorituksesta annetaan todistus ja hylätystä suorituksesta sitä koskeva päätös. Hyväksytysti suoritetusta tutkinnosta annetaan arvosana erinomainen, hyvä tai tyydyttävä.

Auktorisoidun kääntäjän tutkintojärjestelmä on uudistettu tutkintojärjestelmä, joka korvaa virallisten kääntäjien tutkintojärjestelmän. Auktorisoitujen kääntäjien tutkintotoiminta on sijoitettu Opetushallitukseen vuoden 2008 alusta alkaen. Samassa yhteydessä on uudistettu virallisten kääntäjien tutkintolautakunnan tehtäviä ja kokoonpanoa, ja lautakunta on siirretty Opetushallituksen yhteyteen. Opetushallitus vastaa auktorisoidun kääntäjän tutkintojärjestelmän ylläpidosta, kehittämisestä sekä auktorisoidun kääntäjän tutkinnon toimeenpanon valvonnasta.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinto on kääntäjän ammattitaidon hankkimistavasta riippumaton. Koulutuksessa ja työelämässä hankittua osaamista hyödynnetään tutkinnossa ammattitaidon osoittamiseksi. Tutkintotehtävät johdetaan työelämästä ja sen kehittämistarpeista.

Uudistetun tutkinnon rakenne on kaksiosainen. Molemmat tutkinnon osat on suoritettava hyväksytysti samalla suorituskerralla. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon osat ovat

1. Tutkintokielen kieli- ja kääntämistaito: kaksi käännöstehtävää, joista toinen on pakollisesta lain ja hallinnon aihepiiristä ja toinen valinnaisesta erikoisalan aihepiiristä. Valinnaisen erikoisalan aihepiirit ovat talouselämä, tekniikka ja lääketiede.
2. Auktorisoidun kääntäjän toimintavalmiudet: monivalintatehtävä, jonka kieli on suomi tai ruotsi.

Ammattitaidon kuvauksessa keskitytään kääntäjän ammatin ydintoimintojen vaatimuksiin, toimintaprosessien hallintaan ja laaja-alaiseen ammattikäytäntöön. Erityistä huomiota kiinnitetään auktorisoidun kääntämisen oikeudelliseen luonteeseen.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa on kolme arvioinnin kohdetta, jotka ovat tutkintokielen hallinta, kääntämistaito, toimintavalmiudet.

Arvioinnin kohteilla ilmaistaan keskeiset osaamisen alueet. Huomio tulee kiinnittää ydintaitoihin, työn perustana olevan tiedon, työmenetelmien, työ- ja apuvälineiden, työkielten ja tekstimateriaalin sekä käännösprosessin hallintaan. Sekä edellä mainitut arvioinnin kohteet että arviointikriteerit johdetaan vastaavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksista. Arvioinnin kohteisiin perustuvilla arviointikriteereillä todetaan hyväksymiseen riittävä suoritus tai perustellaan suorituksen hylkääminen.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon suoritusten arvioijina toimivat Opetushallituksen arvioijarekisteriin hyväksytyt arvioijat. Suoritukset arvioidaan asteikolla hyväksytty – hylätty. Auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta antaa hyväksytysti suoritetusta tutkinnosta todistuksen ja hylätystä suorituksesta sitä koskevan päätöksen.

Tutkintotodistus ei anna oikeutta toimia auktorisoituna kääntäjänä. Tätä oikeutta on haettava erikseen, tutkintotodistuksen perusteella auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnalta.

Kehitettäessä oikeustulkkiensa koulutus- ja virallistamisjärjestelmää *voitaisiin mallina käyttää Auktorisoidun kääntäjän tutkintojärjestelmää.*

Tutkintojärjestelmiin liittyvät säädökset

Yleiset kielitutkinnot:

Laki yleisistä kielitutkinnoista (964/2004), Valtioneuvoston asetus yleisistä kielitutkinnoista (1163/2004)

Valtionhallinnon kielitutkinnot:

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003), Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003)

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnot:

Laki auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007), Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä (1232/2007)

4.6 Oikeustulkkauksen tutkimus

Tulkkauksen koulutus ja tutkimus ovat maailmanlaajuisesti ja Suomessa keskittyneet alkuaan ennen muuta konferenssitulkkaukseen. 1990-luvun alkupuolelta lähtien asioimistulkkaus ja oikeustulkkaus ovat kuitenkin saaneet osakseen enenevää huomiota. Samalla käsitys tulkkauksen tehtävästä on laajentunut: viestin välittämisen lisäksi etenkin asioimistulkkauksen keskeiseksi tehtäväksi katsotaan myös yhteiskunnan palvelujen saatavuuden mahdollistaminen ja oikeustulkkauksen tehtäväksi oikeusturvan takaaminen.

Asioimis- ja oikeustulkkauksen kouluttajat ja tutkijat järjestävät säännöllisesti kansainvälisiä konferensseja, joista on koottu omia julkaisuja. Näistä mainittakoon *Critical Link* -konferenssit²² ja Kansainvälisen kääntäjäjärjestö *FIT:n*²³ maailmankonferenssit sekä FIT:n oikeustulkkauksen ja oikeudellisten tekstien kääntämisen komitean järjestämät kongressit. Jälkimmäinen järjestetään kahden vuoden välein; seuraava eli Yhdeksäs oikeus- ja viranomaistulkkauksen ja kääntämisen kongressi pidetään Tampereella 30–31.5.2008. Siihen odotetaan osallistujia neljästä maanosasta – tulkkeja, kääntäjiä juristeja ja tutkijoita sekä viranomaisten ja oikeuslaitoksen edustajia. Kongressin avaussanat lausuu monikielisyyskomissaari Leonard Orban ja päätössanat tämänkin raportin Belgian osuuden asiantuntija professori Erik Hertog Lessius University Collegesta. Suomessa Kääntäjien ja tulkkien liiton opettaja- ja tutkijajaoisto on jo viiden vuoden ajan järjestänyt vuosittain KÄTu-symposiumin²⁴, jonka alustuksissa ja työpajoissa on käsitelty myös oikeustulkkauksen aihepiirejä.

Kansainvälinen tutkimus

Oikeustulkausta koskeva kansainvälinen tutkimus on lisääntymässä. Keskeisiä tutkimusaiheita ovat:

- oikeustulkin rooli erikoisalan asioimistulkkinä ja kulttuurien välittäjänä; roolin konfliktit, puolueettomuuden haaste, osapuolten erilaiset odotukset (esim. Wadensjö 1992)
- oikeustulkin ja asiakkaiden välinen vuorottelu, tulkin käyttämä puhetapa ja sen vaikutus viestinnän onnistumiseen ja kuulijoihin (esim. Hale 2004)
- oikeustulkin tapa käyttää kohteliaisuuden keinoja; kohteliaisuuden vaikutus tuomariin ja lautamiehiin (Berg-Seligson 1988)
- oikeustulkin etiikka, eettisten ohjeiden kehittäminen (Hertog 2002, Hertog ja van der Veer 2006).
- viittomakielen tulkkauksen etiikka, mm. oikeussalissa (Tate ja Turner 1997)
- oikeustulkin koulutus (Edwards 1995, Hertog 2002, Kadric 2005, Mikkelsen 2000, Nord 2003)
- oikeustulkkauksen laadun arviointi (esim. Garzone ja Viezzi 2002)
- oikeustulkin ammattitaito ja sen kehittäminen (Wadensjö *et al.* 2007).

²² <http://www.criticallink.org>

²³ <http://www.fit-ift.org>

²⁴ <http://www.sktil.fi/MikaEL/vol1.php>

Tutkimus Suomessa

Suomessa oikeustulkkauksen tutkimus on toistaiseksi ollut vähäistä. Tuula-Riitta Välikosken väitöskirja *The Criminal Trial as a Speech Communication Situation* (2004) on ensimmäinen puheviestinnän tutkimus suomalaisessa oikeusympäristössä. Työssä selvitettiin syyttäjän käsityksiä istunnosta puheviestintätilanteena. Välikoski on myös tutkinut puheviestintää puheenjohtajan (1996) ja todistajan (2000) näkökulmista.

Nina Isolahti valmistelelee Tampereen yliopistossa väitöskirjaa aiheesta *Toimiva apu vai välttämätön paha? Juridinen tulkkaus rikos- ja siviiliasioiden selvittämisessä ja oikeuskäsittelyssä*. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella oikeus- ja poliisitulkkauksen luonnetta ja sen tilaa Suomessa. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa selvitetään eri tahojen näkökulmista siitä, millaista oikeustulkkauksen on oltava. Toisessa osassa tarkastellaan oikeussaliviestintää ja tulkkausta sen häiriötekijänä sekä tulkkauksen tarkkuutta. Osana Isolahden tutkimusta ja Tuija Kinnusen post doc - tutkimusta on tehty tähän selvityshankkeeseen liittyvä kysely (liite 2).

Tulkattua keskustelua kasvokkaisen vuorovaikutuksen muotona ja tulkin rooli-ideologiaa käsittelee Satu Leinosen Tampereen yliopistolle tekeillä oleva väitöstutkimus, jossa hän tarkastelee videoituja, tulkin välityksellä käytyjä keskusteluja keskustelunanalyysin keinoin. Vuorottelulla, vuoronvaihdolla ja katsekontaktilla on olennainen merkitys kaikessa tulkkauksessa, ja etätulkkauksessa nämä piirteet korostuvat. Tavoitteena on saada täsmällisempää tietoa tulkattua keskustelusta ja tulkin roolista sekä täydentää aikaisemmin esitettyjä teoreettisia malleja ja näkemyksiä, jotka perustuvat yksinkertaisiin ja käytännössä testaamattomiin oletuksiin.

Lisäksi Tampereen yliopistossa on tekeillä oikeustulkausta sivuava, FT Tuija Kinnusen tutkimus, käsittelee kääntäjien ja tulkkien sekä juristien yhteistyökäytäntöjä monikielisissä oikeudenkäyntiprosesseissa. Tutkimus selvittää yleisesti kääntäjän ja tulkin työtä ja sen merkitystä oikeudenkäynnin kokonaisuudessa. Siinä tarkastellaan mm. yhteistyön välineitä, yhteistyön osapuolia ja asiantuntemuksen jakamista ja kehittämistä. Lisäksi käsitellään käännosten hankkimista, tekijöiden valikoitumista ja valitsemista.

Mari Tiaisen pro gradu -tutkielmassa *Oikeustulkkaus Suomessa* (1997) tutkittiin tulkkauksen järjestämistä suomalaisissa alioikeuksissa. Johtopäätös oli, että Suomessa vallitsee hyvin kirjava käytäntö ja oikeudessa työskentelee eritasoisia tulkkeja, myös käsitykset tulkin roolista ja tehtävistä vaihtelevat sekä tulkkien että juristien keskuudessa. Henriikka Hakkala (2001) kuvaa haastattelututkimuksessaan poliisikuulustelun tulkkaamisen kielellisiä, kulttuurisia ja sosiologisia erityispiirteitä. Minna Palmun tutkielmassa (2003) *Oikeustulkkaus oikeuden edustajien näkökulmasta* todettiin, että oikeuden edustajat mieltävät tulkin usein kieltä kääntäväksi koneeksi ja että tulkin ammattitaitoon ajatellaan tavallisesti kuuluvan ainoastaan kielitaito. Tutkielman mukaan oikeuden ja tulkkien välisessä yhteistyössä olisi paljon kehittämistä.

Etätulkkauksesta on tehty kaksi pro gradu -tutkielmaa: Suvi Tuhkasen (2004) tutkielmassa *Viranomaisten kokemuksia etätulkkauksesta: Tutkimuskohteena virtuaalitulkkihanke Itä-Turussa* todettiin haastateltujen hankkeessa mukana olleiden näkemyksinä, että videotulkkaus tuolloin käytetyssä muodossaan ei palvellut täysin viranomaisten, heidän työnantajien eikä muuttajien tarpeita. Teknisen laitteiston kanssa työskenteleminen saattaa hankaloittaa viranomaisen työtä, herättää maahanmuuttajissa epäluottamusta ja lisätä tulkin työssään kokemaa stressiä. Toisaalta vastaajat pitivät positiivisena muun muassa tulkin etäisyyttä kommunikaatiotilanteessa, tulkkien saatavuuden paranemista ja videoneuvottelun käyttömahdollisuuksien laajentamista viranomaisten väliseen yhteistyöhön. Elisa Yalçin (2006) on tutkielmassaan *Organisation of Community Interpreting Services in Eastern Finland - Two Sides of the Story. Cases: Savonlinna and Kajaani* selvittänyt asioimistulkkauspalveluiden organisointia Itä-Suomessa. Tutkimus osoitti, että useimmat viranomaiset käyttävät lähes pelkästään puhelintulkausta. Elisa Yalçin valmistelelee väitöskirjaa aiheesta *Community inter-*

preting on the phone – the effects on success of the interaction. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää puhelintulkkauksen vaikutusta viestinnän onnistumiseen asioimistulkkiensa ja maahanmuuttajien näkökulmasta katsottuna.

Humanistisen ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijoiden Anna Mannisen, Ulla Heikkisen ja Anu Vallilan keväällä 2008 valmistuva opinnäytetyö *Viittomakielen tulkin oikeus, vastuu ja velvollisuus -tapauksia vaitiolovelvollisuuden näkökulmasta* käsittelee tulkin vaitiolovelvollisuutta siitä näkökulmasta, milloin vaitiolovelvollisuuden voi ja milloin se pitää rikkoa. Diakonia-ammattikorkeakoulussa valmistuu samoin keväällä 2008 opinnäytetyö, jossa on kartoitettu viittomakielen tulkkiensa tekemää oikeustulkkauksista maassamme sekä tulkkiensa toiveita alan koulutukseen.

Tehtyjen tutkimusten loppupäätelmissä ja suosituksissa tuodaan selvästi esiin tarve kehittää sekä oikeustulkeille että heidän viranomaisasiakkailleen suunnattavaa koulutusta. Selkeänä nousee esiin myös tarve uudistaa koko oikeustulkkauksen järjestelmää Suomessa. Keskeisiä päätelmiä ovat erityisesti *koulutuksessa huomioonotettavat seikat*, mutta myös monia *tulkkiensa ja viranomaisten yhteistyöhön liittyviä toiveita* esitettiin:

- Tärkeintä on tulkkiensa ammattitaidon kehittäminen ja varmistaminen.
- Yhteistä koulutusta, yhteisiä foorumeita ja ”pelisääntöjä” tulkkiensa ja viranomaisten välille tulee lisätä voimakkaasti virheellisten roolikäsitysten kumoamiseksi.
- Tarvitaan lisää sekä tulkin työn että tulkkauksilanteiden muiden osapuolten toiminnan tutkimusta.
- Tulkin ammattisäännöstöä tulee päivittää vastaamaan tämän päivän todellisuutta.
- Tulkkauksessa käytettävien teknisten apuvälineiden hyötyjä ja haittoja on tutkittava tarkemmin, ja laitteiden laatuun sekä käyttökoulutukseen tulee panostaa.
- Suomeen olisi saatava oikeustulkkiensa virallistamisjärjestelmä.

5. YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA

Tutkimusten mukaan yhteistyö tulkkiensa ja viranomaisten välillä toimii hyvin silloin, kun osapuolet ovat tuttuja ja kun he tuntevat toistensa työtavat. *Asiakkaan oikeusturva ei saisi kuitenkaan olla riippuvainen* siitä, saadaanko käsittelyyn ”tuttu ja hyväksi havaittu” tulkki. Pääkaupunkiseudun tuomioistuimissa, joissa tapauksia käsitellään muutenkin enemmän, työskentely tulkin kanssa voi muodostua osapuolten välillä hyvin sujuvaksi rutiiniksi, mutta muualla maassamme tulkin käyttö on satunnaisempaa.

Osaamattomien tai epäeettisellä tavalla toimivien tulkkiensa käytöstä aiheutuvat oikeusturvaongelmat ovat jo kauan olleet kaikkien osapuolten tiedossa. Sujuvan yhteistyön ja keskinäisen arvostuksen varmistamiseksi *Suomeen tarvitaan järjestelmä*, joka takaa henkilöiden oikeusturvan toteutumisen viranomaiskäsittelyissä silloinkin, kun yhteistä kieltä ei ole. Tämä ei tarkoita vain *oikeustulkkiensa koulutus- ja virallistamisjärjestelyn kehittämistä* vaan myös *koulutuksen kehittämistä tulkkeja käyttäville viranomaisille* siitä, miten tulkin kanssa toimitaan eettisesti ja teknisesti oikein.

Vaikka tuomioistuimet tai poliisi eivät toistaiseksi kokoa tilastoja siitä, kuinka usein oikeudenkäynneissä tai kuulusteluissa käytetään tulkkeja ja mitkä ovat yleisimmin käytetyt vieraat kielet, voidaan tulkkiensa tarvetta arvioida seuraavien lukujen valossa. Helsingin seudun asioimistulkkiens keskuksen vuonna 2007 tarjoamista 35 454 tulkkauksipalvelukerhoista 3 448 kertaa (9,7 %) liittyi oikeustulkkaukseen. Oikeusministeriön Hämeenlinnan maksukeskuksen vuoden 2007 tilastojen mukaan oikeudenkäyntikustannusten tulkin palkkioita maksettiin 1 027 000 € ja tulkkiens kustannukset olivat kaikkiaan 1 133 000 €. Tästä luvusta puuttuvat vielä siviiliasioissa käytettyjen tulkkiensa palkkiot, jotka maksaa asiaomainen itse.

Viittomakielen tulkkien käytöstä poliisi- ja oikeustulkkaustilanteissa löytyy myös tilastoja. Uudenmaan tulkki- ja kääntäjäkeskus (UEP) oli tammi-joulukuun välisenä aikana 2007 välittänyt yhteensä 61 kpl, tilauksien kokonaiskesto oli yhteensä hieman yli 106 tuntia. Suomen muiden viittomakielen tulkkeja välittävien palveluntuottajien kautta (12 kpl²⁵) tilattiin tulkki 165 kertaa vuonna 2007. Tulkkauksista 53 liittyi asiointiin oikeuslaitoksessa ja 49 asiointiin poliisin kanssa ja loput 63 olivat joko oikeuslaitos- tai poliisitulkkauksia. Kaikkiaan Suomessa tulkkia käyttäviä viittomakielisiä on arviolta noin 3000, joista noin 1000 asuu Uudellamaalla. Nämä luvut ovat suuntaa antavia, sillä esimerkiksi tulli ja ulkomaalaisviraston tekemät tilaukset on luokiteltu kategoriaan virastot/toimistot, eivätkä niiden lukumäärät näin ollen näy oikeus- ja poliisitulkkausluvussa.

Valtionhallinnon kielipalveluiden kartoituksen (2005–2006) mukaan valtionhallinnossa on yhteensä kääntäjiä, tulkkeja, kielentarkastajia ja terminologeja noin 150 henkilöä, joiden kokonaiskustannus on noin 10 miljoonaa euroa palkkakulujen osuuden ollessa n. 7,5 milj. euroa. Tulkkauspalveluita hankitaan yli 2 miljoonalla eurolla. Yhteensä kielipalveluiden kokonaiskustannukset ovat noin 18 miljoonaa euroa.

Asiantuntijaryhmä esittää, että eri viranomaiset ryhtyvät kokoamaan tilastoja tulkkien käytöstä. Nämä *tilastot auttavat varautumaan paremmin* siihen, minkä kielten tulkkeja tarvitaan ja *palvelevat siten koulutus- ja virallistamisjärjestelyjen suunnittelua*. Tilastot antavat myös kokonaiskuvaa ja tietoa siitä, millainen painoarvo tulkkauksella on suomalaisessa oikeudenkäyntiprosessissa.

Tulkkipalveluiden asiakkaiden näkemyksiä yhteistyöstä

Oikeustulkkeja käyttävien viranomaisasiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia nykytilanteesta ja järjestelmän kehittämistarpeista saatiin ensisijaisesti selvitystyötä varten kootun asiantuntijaryhmän jäsenten välisissä keskusteluissa. Näkemyksiä ja kehitysesityksiä kartoitettiin myös sekä henkilökohtaisissa että puhelimitse tapahtuneissa keskusteluissa muilta asiantuntijoilta (mm. Kouvolan käräjäoikeuden ja poliisin edustajat). Lisäksi tehtiin kaksi kyselyä, joista toisessa (liite 2) selvitettiin sähköpostikyselyin ja haastatteluin eri puolilla Suomen toimivien asiointitulkki- ja tuomareiden ja muun tuomioistuinhenkilökunnan näkemyksiä nykytilanteesta ja kehitystarpeista. Tähän kyselyyn liittyi myös tulkattujen tuomioistuinkäsittelyiden havainnointia ja keskusteluita tulkki- ja tuomareiden kanssa. Toisessa (liite 3) kartoitettiin kyselylomakkeella eri puolilla Suomea toimivien asianajajien ja oikeusaputoimistojen edustajien kokemuksia yhteistyöstä tulkki- ja tuomareiden kanssa sekä järjestelmän kehittämistarpeista.

Kyselyiden mukaan *tulkki- ja kääntäjäpalveluiden tarve on lisääntynyt tuntuvasti*. Pääkaupunkiseudulla tulkki- ja kääntäjäpalveluiden tarve on lähes päivittäinen, esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa on tulkkaustehtäviä noin 100 viikossa. Siellä ollaankin suhteellisen tyytyväisiä tulkkaustilanteiden onnistumiseen, koska käytettävät tulkki- ja kääntäjät ovat ennestään tuttuja ja heidän taitonsa ja tapansa toimia tunnetaan. Ongelmia syntyy mm. ns. harvinaisten kielten puhujien kohdalla, kun joudutaan hankkimaan tulkki, jonka pätevyydestä ei ole tietoa. Muualla Suomessa, varsinkin pitkien etäisyyksien Pohjois-Suomessa, tulkki- ja kääntäjäpalveluiden löytäminen on ongelmallisempaa ja tulkki- ja kääntäjät tilataan ”milloin mistäkin erilaisten vihjeiden perusteella”. Tilanteen helpottamiseksi käytetään jo jossakin määrin etätulkkausta, mutta sopivan teknologian tai resurssien puuttuminen hankaloittaa sen yleistymistä. Asianomaisten oikeusturva ei kuitenkaan saisi olla riippuvainen siitä, millä kielellä tai missä osassa maata hän asoi.

²⁵ Jyväskylän kaupunki/Tulkki- ja kommunikaatiokeskus, Turun viittomakielentulkki- ja kääntäjäkeskus, Sign Line / Uusimaa, Oulun, Kouvolan, Lahden, Kuopion, Vaasan ja Rovaniemen tulkki- ja kääntäjäkeskukset, Tulkki- ja kääntäjäkeskus Via Helsinki / Uusimaa ja Tampere, Tam-
Signservice/Tampere

Sekä tuomioistuinten että poliisin edustajat korostavat, että onnistunut tulkkaus on asianosaisten, myös tulkin, oikeusturvan ehdoton edellytys. Pahimmassa tapauksessa epäonnistunut tulkkaus voi johtaa vääriin johtopäätöksiin tai jopa väärään tuomioon. Tärkeänä pidettiin, että tulkkausta suorittava henkilön tulee ehdottomasti olla *koulutuksen saanut tulkki*, joka tuntee ammattisäännösten ja etiikan. Toivottiin *tulkkien auktorisointia* ja hyväksi käytännöksi esitettiin myös *tulkin antamaa valaa*.

Poliisin kokemuksia

Poliisin tehtäviin kuuluu muun muassa rikosten esitutkinnan ja ulkomaalaisiin kohdistuvan lupatutkinnan suorittaminen. Maahanmuuttajaväestön lukumäärän ja eri kansallisuuksien kasvun myötä on koulutuksen saaneiden ja jo kokemusta omaavien asioimistulkkien käytettävyys parantunut. Poliisitoiminnalle on tavanomaista, että rikoksen tai lupa-asian tutkinta on aloitettava mahdollisimman pian, jolloin tulkkauspalveluiden tulisi olla käytettävissä mahdollisimman nopeasti. Yleensä on välttämätöntä, että tulkki on paikalla henkilökohtaisesti, mutta yksinkertaisissa ja lyhytkestoisissa asioissa käytetään pääsääntöisesti puhelintulkkausta.

Tulkkien jääviydessä on toisinaan ollut ongelmia, kun tutkinnan kohteena on pieneen etniseen vähemmistöön kuuluva henkilö. Tulkilta edellytetään *nuhteettomuutta* ja *alan koulutusta* sekä *ehdotonta salassapitosäännösten noudattamista*. Toisinaan tulkkia ei voida hyväksyä tehtävänsä häneen kohdistuvien rikosepäilyjen vuoksi.

Sisäasiainministeriö on vastikään perustanut hallinnonalan yhteisen työryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa käännös- ja tulkkauspalvelujen laadun valvonta. Työryhmän jäsenet edustavat hallinnonalan eri yksiköitä ja raportoivat kukin tahoiltaan em. palvelujen käyttöön liittyvistä käytännön järjestelyistä ja mahdollisista laatuun liittyvistä ongelmista. Koska tämän selvitystyön päättyessä käännös- ja tulkkaustyön laatuprojekti on vasta hyvin alkuvaiheessa, ei materiaalia lopullista aineistoa ole vielä kertynyt eikä sen työstä ole mahdollista liittää tähän lisätietoja. Laatutyöryhmän puheenjohtajana toimii kielenkääntäjä Anu Leppänen sisäasiainministeriön hallintoyksiköstä.

Poliisin käyttämistä tulkeista tulee tehdä turvallisuusselvitys ja selvityksen läpäisseistä tulkeista tulisi olla luettelo, josta kävisi ilmi turvallisuusselvityksen ajankohta ja tilaaja. Luettelon tulee olla esitutkinta-, oikeus- ja ulkomaalaisviranomaisien käytettävissä. Tulkilla tulee olla velvollisuus ilmoittaa tulkkauspalvelun tilaajalle kaikista sellaisista häneen kohdistuvista rikosepäilyistä, joilla voi olla merkitystä tulkin esteellisyyteen.

Helsingin käräjäoikeuden kokemuksia

Helsingin käräjäoikeudessa tulkkauksia tehdään määrällisesti eniten maamme käräjäoikeuksista ja tulkkaus sujuu yleisesti ottaen oikein hyvin, koska voidaan toistuvasti käyttää samoja kokeneita ja hyväksi havaittuja tulkkeja. Heidän kanssaan ei ole ongelmia, sillä he ovat rutinoituneet tehtävänsä, tietävät rikosasian käsittelyjärjestyksen ja roolijaon istunnossa.

Ongelmia syntyy, kun joudutaan hankkimaan tulkki, jonka pätevyydestä ei ole tietoa. Tulkki saattaa olla täysin vailla koulutusta, ei osaa riittävästi tulkattavan kieltä tai suomea, eikä tiedä oikeudenkäyntimenettelyn järjestystä. Tällöin tulkkaukseen *ei voi luottaa tuomari eikä tulkattava*. *Oikeusturva on vaarassa*. Kielelliset laatuvaatimukset ja käytännön taidot ja harjaantumistaidot ovat edellytys sujuvaan tulkkaukseen. Tulkattavien oikeusturva ei saisi olla sen vaarassa, miten pätevä tai kokenut tulkki satutaan kulloinkin saamaan.

Asianajajien kokemuksia

Asianajajien kokemuksia selvitettiin lähettämällä helmikuussa 2008 sähköpostitse kysely kaikille Asianajajaliiton osastojen puheenjohtajille, joita pyydettiin välittämään kysely eteenpäin omien osastojensa jäsenille.

Kyselyssä asianajajilta tiedusteltiin, kuinka usein tulkkia käytetään. Mitkä ovat yleisimmät kielet? Onko ilmennyt ongelmia ja jos, niin minkälaisia? Onko sopiva tulkki helppo löytää? Millä tavalla tulkkien käyttöä voitaisiin helpottaa ja menetelmiä parantaa? Minkälaista lisäkoulutusta tulkit tarvitsisivat oikeustulkkaukseen varten?

Suoria vastauksia kyselyyn saatiin noin kymmeneltä asianajajalta. Tämän ohella asiaa selvitettiin yksityiskohtaisemmin Helsingin oikeusaputoimiston edustajien kanssa käydyssä keskustelussa. Helsingin oikeusaputoimiston asiakaskunnasta n. 20 % on vieraskielisiä ja se on käytännössä eniten vieraskielisiä asiakkaita koko maassa hoitava asianajotoimisto. Oikeusaputoimiston oikeustulkkauksesta saamat kokemukset olivat hyvin yhteneväiset muiden kyselyyn vastanneiden asianajajien kokemusten kanssa.

Asianajajien keskeisimmät näkemykset olivat seuraavat:

On olemassa selkeä tarve luoda oikeustulkkaukseen varten erityinen koulutusjärjestelmä, jossa tulkit saavat valmennusta oikeustulkkauksen erityispiirteisiin ja voivat pätevöityä oikeustulkiksi.

Oikeustulkkaukseen koskevan koulutuksen tavoitteena on valmentaa tulkit ymmärtämään oikeudenkäynteihin ja muihin viranomaismenettelyihin kuten esitutkintaan, hallintomenettelyyn ja perheoikeudellisiin asioihin liittyvät erityispiirteet. Oikeudenkäynneissä ja muissa viranomaismenettelyissä esitettyjen suullisten lausumien merkitys on sitovampi kuin esim. tavanomaisessa keskustelussa. Samoin todistajien kertomukset ovat oikeudenkäynneissä esitettävää näyttöä, jolla on välitön vaikutus oikeudenkäynnin lopputulokseen. Koulutuksen perusteella tulkkien tulee voida ymmärtää tämä toimintaympäristö, jossa oikeustulkkaukseen tehdään ja se, millä tavalla tulkkaukseen vaikuttaa asiakkaan mahdollisuuksiin turvata oikeutensa tulkkauksen kohteena olevassa menettelyssä.

Oikeustulkkaukseen varten tulee kehittää ammattitaitomääritelmät, joiden avulla tulkin ammatillista kokemusta ja esim. eri alojen erityisnäkökulmien hallintaa voidaan luotettavasti arvioida.

Oikeustulkkaukseen koskevaa koulutusta voi olla tarkoituksenmukaista jakaa kahteen tai useampaan osaan oikeustulkin peruskoulutustason perusteella.

Oikeustulkkiensa välitystä varten tulee luoda *yhtenäinen järjestelmä*, jonka kautta kaikilla oikeustulkkeilla tarvittaessa on mahdollisuus ammattitaitoisesta ja kulloiseenkin tehtävään sopivan tulkin löytämiseen.

6. OIKEUSTULKKAUS JA TEKNOLOGIA

Etätulkkaukset

Uusien kieliryhmien tulo Suomeen on synnyttänyt tarpeen yhä tehokkaampien kielipalveluiden takaamiseksi. Koska varsinkin lyhyellä varoitusajalla ilmenevään tulkkipalvelun tarpeeseen ei aina pystytä vastaamaan (esim. kiinniotot ja rajaloukkaukset), on tulkkiensa saatavuutta pyritty tehostamaan etätulkkauksen käyttöönotolla. Etätulkkauksen etuna on palvelun saatavuus ja saavutettavuus paikasta riippumatta. Myös valtakunnallinen päivystys on mahdollista

toteuttaa etäratkaisujen avulla. Kun osa tulkkipalvelusta toteutetaan etätulkkauksena, syntyy säästöjä ja resurssit saadaan hyödynnettyä tehokkaasti.

Etätulkkauksella tarkoitetaan tulkkauksilannetta, jossa vähintään yksi osapuoli on fyysisesti eri paikassa ja on muihin osapuoliin kuva- ja/tai äänyhteydessä. Etätulkkaus voidaan toteuttaa mm. videoneuvottelulaitteilla, 3G-puhelimella tai laajakaistayhteydellä ja web-kameralla. Etätulkkaus tarjoaa asiakkaalle mahdollisuuden asioiden hoitamiseen omalla kielellä ja lisää sekä asiakkaan riippumattomuutta että tasa-arvoa. Etätulkkaus soveltuu parhaiten lyhyisiin asiointitilanteisiin. Tällaisia ovat esimerkiksi ajan varaaminen, terveydenhuoltoon liittyvä asiointi, sekä asiointi viranomaisten kanssa.

Etätulkkaus oikeudenkäynneissä

Tämän asiantuntijaryhmän selvityksissä kartoitettiin myös etätulkkauksen nykyistä käyttöä oikeudenkäynneissä sekä siihen liittyviä kehittämistarpeita. Puhelinkuuleminen todistelutarkoituksessa on lisääntynyt, ja siksi tarve puhelintulkkaukseen on myös aiempaa tavallisempaa. Videokuuleminen pakkokeinoasioissa tuli mahdolliseksi 1.10.2006. Helsingin kärjäoikeudessa on pakkokeinoasioissa videoyhteys Pasilan poliisitaloon ja Vantaan vankilaan. Todistelutarkoituksessa videokuuleminen on myös mahdollista ja käytössä yhä laajemmin tuomioistuimissa (mm. Espoon, Helsingin, Oulun, Rovaniemen, Tampereen ja Vantaan kärjäoikeuksissa). Videokuulemiseen liittyy kuitenkin tiettyjä rajoitteita, eikä sitä voi käyttää esim. vastaajan kuulemiseen syytteestä.

Etätulkkauksen eri muodot alentavat huomattavasti kustannuksia, mutta tilanteen kehittymistä hankaloittaa sopivan teknologian puuttuminen. Laitteet ovat käytössä, mutta teknisten puutteiden vuoksi menettely ei ole vielä sujuvaa ja tulkkauksen kannalta video- ja puhelinkuulemiseen liittyy joitakin hankaluuksia, kuten puheen kuuluvuus tai laitteiden toimivuus. Teknisesti laitteet ovat uusiutumassa ja hankaluudet poistumassa niin, että käyttöä voidaan lisätä.

Oikeusministeriössä on asetettu työryhmä, jonka tehtävänä on selvittää ja pilotoida videoneuvotteluyhteyden käyttömahdollisuuksia tuomioistuimissa.

Etätulkkaus viittomakielisille

Etätulkausta viittomakielisille on tuotettu alueellisesti jo vuodesta 1998. Heinäkuussa 2007 käynnistyi sosiaali- ja terveysministeriön sekä kuntien ja kuntayhtymien yhteisesti rahoittama Etätulkki.fi -hanke²⁶, joka kestää lokakuuhun 2009 asti. Hankkeen aikana puhevammaisten etätulkkauspalvelut liitetään mukaan valtakunnalliseen järjestelmään. Myös puhuttujen kielten etätulkkauspalvelujen liittäminen samaan järjestelmään tutkitaan. Hanketta hallinnoi Uudenmaan erityispalvelut -kuntayhtymä. Hankkeen aikana luodaan valtakunnallinen palvelujärjestelmä joka täydentää olemassa olevaa tulkkipalvelua. Hankkeessa määritetään etätulkkauspalvelussa tarvittavat tekniset ratkaisut sekä palvelun rakenne asiakkaan tekemästä tilauksesta laskutukseen.

Teknologian mahdollisuuksia

Myös Euroopan parlamentin tulkkauksosasto on teettänyt selvityksen etätulkkauksesta ja sen mahdollisuuksista²⁷. Selvityksen tuloksia voitaisiin soveltaa myös tulkkauksilanteisiin oikeusaleissa. Raportissa esitetään tutkittavaksi mahdollisuutta suorittaa etätulkkaus henkilökohtaisten työasemien välityksellä. Tietokoneen näyttö tarjoaisi esteettömän näkyvyyden puhujan ja yleisöön. Tulkki voisi ohjata näyttöä ja saada näkymän haluamaansa kohteeseen. Parhaaseen tulokseen pääsemiseksi vaadittaisiin kuitenkin 4-6 kameraa, jotka katosta riippu-

²⁶ www.etatulkki.fi

²⁷ Report on the 3rd Remote Interpretation Test, Brussels, 22.11 - 10.12.2005: "Study concerning the constraints arising from Remote Interpreting"

vina tarjoaisivat tarkan näkymän. Etätulkkauksen työtilaksi tarvitaan käyttäjilleen soveltuva huone tai tulkkikoppi²⁸.

Norjassa, mm. Oslon käräjäoikeudessa, on tulkkien käytössä kiinteitä koppeja, jotka tarjoavat moniakkin etuja nykyiseen käytäntöön verrattuna. Ensiksikin kopin teknologia parantaa tulkattavien puheen kuuluvuutta salissa ja mahdollistaa tulkkauksen laadukkaan nauhoituksen. Toiseksi kopin mahdollistama kuiskaustulkkauksen korvaava simultaanitulkkaus tehostaa tulkkien vuorottelua pitkissä käsittelyissä. Samassa kopissa todistaja voi myös antaa suullisen todistajanlausuntonsa syytetyn tai syytettyjen näkemättä, silloin kun käsittely on yksikielinen ja kun koppi ei ole tulkkien työkäytössä. Yksikin sali oikeustalossa riittäisi tehostamaan tulkkien työtä ja parantamaan todistajien oikeusturvaa.

7. KANSAINVÄLINEN KUVAUS

Oikeustulkkausjärjestelmät, oikeustulkkien koulutus ja tutkimus ovat jonkin verran vakiintuneempia Suomen ulkopuolella. Useissa EU-maissa järjestelmään ollaan kuitenkin vasta kehittämässä. Sellaisenaan mikään järjestelmä ei myöskään kuitenkaan valmis Suomeen sovellettavaksi, sillä mm. Ruotsissa oikeustulkkien asemaa ja koulutusta halutaan parantaa entisestään. Tähän raporttiin selvitettiin meitä lähinnä olevien pohjoismaiden käytänteitä ja muualta esimerkkinä mainitaan Belgia, jonka osuuden on toimittanut kansainvälisestikin urauurtavaa työtä oikeustulkkauksen alalla tehnyt professori Erik Hertog Lessius University Collegesta, Antwerpenistä. Myös Pohjoismaiden osuudet toimittaneet henkilöt ovat alan kokeneita ja luotettavia ammattilaisia, jotka ovat tilannekuvauksia varten keskustelleet useiden viranomaisten ja muiden tulkkauksen asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi tässä osiossa on lyhyet katsaukset Itävallan, Saksan ja Sveitsin tilanteisiin.

Tämän selvitystyön aikana ei ollut mahdollista haastatella kaikkien kyseisten maiden viranomaisia, joten kuvaukset eivät ole maiden virallinen kanta. Raporttiin on siitä syystä liitetty Pohjoismaiden oikeustulkkeja koskevat asetukset ja lait.

Euroopan unioni

Euroopan unionissa on kiinnitetty lisääntyvää huomiota oikeustulkaustoimintaan ja siihen liittyviin puutteisiin. Komission tulkkauksyksikkö on äskettäin saanut päätökseen EU-maissa tehdyn hyvien oikeustulkkauksikäytänteiden kartoituksen, jonka tuloksia EU:n monikielisyysasioista vastaava komissaari Orban esittelee laajasti Tampereen FIT-kongressissa 30.–31.5.2008.

Eurooppalaisessa Grotius-ohjelmassa toteutettiin kaksi hanketta: Grotius I (98/GR/131), joka tutki oikeustulkkauksen ja -kääntämisen rakenteita Euroopassa sekä Grotius II (2001/GRP/015), jossa koottiin tulkkien ja kääntäjien käyttöön liittyviä kehittämissuhteita. Grotius-hankkeita seuranneen Agis-projektin (2003/AGIS/048) tehtävä oli koota tulkki- ja kääntäjäpalveluiden käyttäjien ja tarjoavien tahojen tiedot ja kokemukset²⁹.

Myös Euroopan komission monikielisyyskomissaari Leonard Orban on ilmaissut huolensa Euroopan Unionin maiden kansalaisten oikeusturvasta ja oikeustulkkauksen laadusta mm. puhuessaan 11. SCIC³⁰-yliopistojen konferenssissa 11.5.2007:

“In fact, in the Community Institutions we are very privileged to be able to benefit from the excellent interpreting provided by our own specialised services that set the standard world-

²⁸ Mouzorakis 2006.

²⁹ <http://www.agisproject.com/>

³⁰ SCIC, vakiintunut lyhenne tulkkauksen pääosastolle, joka vuoteen 2003 saakka tunnettiin yhteisenä tulkkaus- ja konferenssipalveluna

wide. However, we should not forget that others, who are less privileged in a number of respects, are entitled to the same quality of interpreting. I am thinking here of people, whether they are European citizens or not, who need to defend their rights in court.”

Norja ³¹

Norjan tilannekuvaus perustuu tulkki Taina Aelligin havaintoihin ja kokemuksiin tulkkina kahden vuosikymmenen ajalta mm. poliisilla ja oikeudessa. Tilannekuvausta varten hän on keskustellut mm. seuraavia tahoja edustavien asiantuntijoiden kanssa: Oslon käräjäoikeus, Oslon poliisilaitos, IMDi ja Oslon ammattikorkeakoulu. Kuvauksen lopussa on lähteitä, joista on tarkistettu eri osa-alueiden tiedot.

Koulutus

Lukuvuodesta 2007/08 alkaen koko maan eri koulutukset on koottu Oslon ammattikorkeakouluun (Høyskolen i Oslo, HiO), jonne on perustettu vakinainen koulutus asioimistulkkveja varten. Ensimmäisessä ryhmässä, joka valmistuu touko-kesäkuun vaihteessa, on 16 kieltä. Toinen ryhmä on juuri aloittanut, ja siinä on 15 eri kieltä. Pohjoissaamen kielellä opetusta annetaan niin pian, kuin se on käytännössä mahdollista. Samalla kaavaillaan syventäviä opintoja aiheesta Tulkkaus oikeuden ja lautakuntien istunnoissa.

Koulutus on puolipäiväistä ja se kestää yhden lukuvuoden, jonka aikana järjestetään viisi kolmepäiväistä lähijaksoa. Muu opetus on verkkoavusteista. Opintoissa keskitytään asioimistulkkaukseen mukaan lukien juridinen tulkkaus. Opintoista saa 30 opintopistettä (vastaa ects-pisteitä).

Tulkkien auktorisointi

Vuodesta 1997 Norjassa on toiminut tulkkien auktorisointijärjestelmä, ensin koeluontoisena ja sittemmin vakinaisena, lakiin perustuvana. Oslon yliopisto, tarkemmin sanottuna sen kielitieteen ja pohjoismaisten kielten laitos (Universitetet i Oslo, Institutt for lingvistiske og nordiske studier) järjestää auktorisointikokeen ministeriön toimesta.

Auktorisointikokeessa on kaksi osaa: ensin kirjallinen ja sen tullessa hyväksytyksi vielä suullinen. Koe täytyy suorittaa kumpaankin suuntaan samalla kertaa. Kirjallisessa osassa on terminologia- ja käännöstehtävien lisäksi myös yhteiskuntatietoutta, suullisessa kokeessa taas erilaisten tulkkaustehtävien lisäksi tulkkausetiikkaa ja -tekniikkaa koskevia kysymyksiä.

Auktorisoidun tulkin virallinen nimike on norjaksi ”statsautorisert tolk i ...” (esim. statsautorisert tolk i fransk, statsautorisert tolk i finsk, statsautorisert tolk i farsi, statsautorisert tolk i vietnamesisk). Nimike on suojattu. Se ei vanhene eikä sitä tarvitse uusia. Auktorisoinnin myöntää tulkin sitä hakiessa Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (Kotouttamisen ja moninaisuuden keskusvirasto, IMDi).

Tulkkirekisteri

IMDi laatii ja päivittää luetteloa auktorisoiduista tulkeista sekä varsinkin ylläpitää Nasjonalt tolkeregister’ia (kansallista tulkkirekisteriä), johon tulkkeja hakemuksesta hyväksytään ja sijoitetaan viiteen eri kategoriaan koulutuksensa ja mahdollisen auktorisoinnin perusteella. Näin tulkkeja kannustetaan kouluttautumaan. Syksyllä 2005 IMDi avasi internetsivuston Tolkeportalen.no. Sitä kautta tulkkien käyttäjät, tilaajat, tulkit jne. voivat hakea tulkkaukseen liittyviä tietoja. Tolkeportalenista pääsee myös hakutoiminnolla varustettuun kansalliseen tulkkirekisteriin, joka nauttii yhä suurempaa luottamusta tulkkien tilaajien keskuudessa esim. asianajaja-

³¹ Tiedot Norjan tilanteesta on koonnut ja asiantuntijaryhmälle toimittanut konferenssi- ja asioimistulkki Taina Aellig, (Nordisk konferansetolk, Statsautorisert tolk i finsk, Statsautorisert tolk i tysk), Norja.

toimistoissa, terveydenhoitoalalla jne. IMDi itse ei välitä tulkkeja, vaan ainoastaan tietoja tulkeista Tolkeportalen.no:n kautta.

Tuomioistuimilla on oma yhteinen tulkkiuettelonsa. Lähivuosina kansallinen rekisteri ja tuomioistuinten rekisteri liitetään yhteen sillä tavalla, että tuomioistuimen rekisteristä pääsee suoraan kansalliseen tulkkierekisteriin, jolloin tulkin pätevyyskategoriakin näkyy heti. Oikeusministeriö on ohjeistanut (kehottanut, muttei pakottanut) tuomioistuimia tilaamaan ensisijaisesti auktorisoituja tulkkeja. Jos auktorisoituja tulkkeja ei ole käytettävissä, pyritään tilaamaan muita, rekisteriin päässeitä tulkkeja sen sijaan, että kääntyttäisiin yksityisten tulkkienvälittäjien puoleen, joiden tulkkien koulutustaustasta ym. ei ole varmaa tietoa.

Poliisilaitoksilla on omat tulkkiuettelonsa, jotka eivät toistaiseksi ole yhteydessä muihin rekistereihin.

Ulkomaalishallitus (UDI) käyttää kansallista tulkkierekisteriä tilatessaan tulkkeja turvapaikanhakijoiden haastatteluihin.

Sanktiot

Teoriassa IMDi voi käsitellä kirjallisia valituksia yksittäisistä tulkeista (vaikkapa rikosrekisterimerkinnän saaneista) ja mahdollisesti deaktivoida ao. tulkit kansallisesta tulkkierekisteristä, mutta tälle menettelylle ei ole toistaiseksi laillista perustetta eikä se ole tullut ajankohtaiseksi. Vaatimalla pätevöitymistä kansalliseen tulkkierekisteriin pääsemiseksi, epäpäteviä tulkkeja suljetaan jossain määrin pois alalta. Kaikille rekisteriin merkityille tulkeille lähetetään aika ajoin tietoja esim. tulkkietikasta, jottei sanktioihin tarvitsisi ryhtyä. IMDi järjestää myös koulutustilaisuuksia esim. auktorisoiduille tulkeille.

Palkkiot, matkakorvaukset ja peruutussäännöt

Sekä tuomioistuimissa että poliisilla on voimassa sama käytäntö: oikeusministeriö määrää puolustusasianajajien palkkiot ja tulkkien palkkio on 4/5 siitä, ts. vuonna 2008 680,- Norjan kruunua tunnilta (n. 85 €), johon lisätään 25 % alv yrittäjien kohdalla. Matka-ajan korvaus on samansuuruinen. Matkakulut korvataan ja päivärahaa maksetaan valtion matkustussääntöjen mukaan. Myös valmistelu-aika, jonka kohdalla käytäntö on vasta vakiintumassa, korvataan jossain määrin.

Jos toimeksianto peruuntuu osittain tai kokonaan alle 48 tuntia ennen oikeusistunnon alkamista, siitä korvataan tulkeille kahdelta ensimmäiseltä päivältä tuntipalkkio kolminkertaisena. Tämä sääntö on tulkeille epäedullinen ja sikäli harkinnanvarainen, että jos tulkki vetoaa mahdollisesti menetettyihin toimeksiantoihin tai jopa pystyy näyttämään ne toteen, hänelle saataan korvata muu menetetty ansio osittain tai kokonaan. Tämä on luonnollisesti sellainen seikka, jota tulkki liitto jatkuvasti pyrkii korjaamaan.

Etätulkkkaus

Norja on pitkä maa, sen eteläkärjestä Nordkappiin matkaa on n. 2000 km. Tulkkien työmatkat tuomioistuimiin ovat pitkiä mutta välttämättömiä oikeudenkäynnin suullisuus- ja välittömyysperiaatteen vuoksi. Joskus oikeussalissa oleva tulkki joutuu tulkkamaan esim. puhelimitse kulttuuria ja kovaäänisillä oikeussaliin välitettyjä todistajanlausuntoja.

Videotulkkauksista oikeudessa kirjoittajalla ei ole tietoa. Tällä aikataululla ei ollut mahdollista saada selvyyttä kysymykseen, kuinka säännöllisesti ja johdonmukaisesti poliisikuulustelut nauhoitetaan eri poliisilaitoksilla, eikä kirjoittaja tunne tarkkaan asian laitaa tuomioistuimissa. Siksi tämä aihe on jätetty tässä käsittelemättä.

Tulkkien lukumäärä kieliparia kohden

Vaikka päteviä, koulutettuja tulkkeja onkin vähän, ymmärretään silti yhä paremmin, että pitkä toimeksianto vaatii kahden tulkin työpanoksen. Yleensä ei tarvitse enää pyytää tai vaatia tois-

ta tulkkia rinnalleen, jos oikeudenkäynti kestää pidempään kuin puoli päivää tai päivän (Norjan tulkkiiliitto ehdottaa ns. Jahr-raporttiin liittyvässä lausunnossaan oikeusministeriölle yksin tulkkaamisen enimmäispituudeksi kaksi tuntia), vaan vastaukseksi saattaa saada: "Kyllä, olemme ottaneet sen huomioon. Kenet haluaisit pariksi?"

Kiinteitä tulkkipoppeja on muutamassa salissa ainakin Oslon kärjäoikeudessa ja Borgartingin hovioikeudessa, siirrettäviä tulkkipoppeja vuokrataan tarvittaessa. Tässä korostetaan nimenomaan oikeusturvaa 1) Ihmisen keskittymiskyky on parhaimmillaan vain tietyn ajan. Sen jälkeen suorituskyky laskee, minkä seurauksena saattaa syntyä kohtalokkaita virheitä. 2) Toinen tulkki voi aina tarkistaa ja tarvittaessa korjata toisen tulkin tuotoksen, mikä myös osaltaan edistää oikeusturvaa.

Mitä tulkataan

Koulutettujen tulkkien määrän kasvaessa yhä useammassa kielessä, käytänteiden kirjon tilalle tulee yhä yhtenäisempi tulkkaustapa. Monet muutkin kuin eettiset ammattisäännöt allekirjoittaneet auktorisoidut tulkit noudattavat niitä. Niinpä tulkkauksen alkaessa tulkki ilmoittaa velvollisuudestaan tulkata kaikki, mitä tilaisuudessa sanotaan, puolueettomuudesta sekä vaitiolovelvollisuudesta. Näin myös oikeudessa vakuutuksen antamisen tai vahvistamisen yhteydessä. Tästä seuraa, että kaikki oikeudenkäynnin vaiheet tulkataan, jolloin asia tulee samassa määrin valaistuksi kuin yksikielisessäkin oikeusistunnossa ja eri rooleissa oikeudenkäyntiin osallistuvat henkilöt pystyvät seuraamaan asioiden kulkua, vahvistamaan tietoja tai tarvittaessa oikaisemaan väärinkäsityksiä. Nykyään monet ja varsinkin maahanmuuttajataustaiset puolustusasianajajat seuraavat tulkkausta ja tulkin oikeaa käyttöä hyvin tarkkaan.

Lähteitä ja linkkejä käsitellyistä aiheista:

Koulutus

<http://studiekatalog.hio.no/content/view/full/618>

Auktorisointi

Autorisasjonsprøve i tolking

<http://www.hf.uio.no/iln/studier/tolkeautorisasjon/>

Forskrift om bevilling som statsautorisert tolk og tolkeprøven.

http://www.lovdato.no/cgi-wift/wiztdles?doc=/usr/www/lovdato/for/sf/ai/ai-19970606-0571.html&emne=tolk*&&

Rekisteri

http://imdi.no/templates/Tema_4575.aspx

(Lisätietoja Leonardo Doria de Souza)

www.tolkeportalen.no

Palkkiot ym.

Forskrift om salær fra det offentlige til advokater m.v.

<http://www.lovdato.no/for/sf/jd/xd-19971203-1441.html>

Oikeustulkkausta koskeva raportti "Rett til tolk" (Oikeus tulkkiin), ns. Jahr-rapport

Raportti

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/rapporter/2005/Rett-til-tolk.html?id=106368

Lausuntopyyntö

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2007/Horing---Rapport--Rett-til-tolk---tolkin/-4.html?id=481653>

Lausuntoja

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2007/Horing---Rapport--Rett-til-tolk---tolkin/Horingsuttalelser/Horingsuttalelser.html?id=493814>

Ruotsi ³²

Ruotsin tilannekuvauksen kirjoittajan, oikeus- ja konferenssitulkki Maj Lönnrothin kokemusten mukaan nykyinen auktorisointijärjestelmä toimii hyvin, mutta erityisesti harvinaisten kielten tulkeille suunnattua koulutusta halutaan kehittää ja auktorisointikokeita uudistaa.

Ensimmäinen asetus auktorisoiduista tulkeista ja kääntäjistä (Förordning om auktorisation av tolkar och översättare, 1985:613) astui voimaan 1.7.1985 (liite 4). Sen jälkeen sitä on uudistettu useita kertoja ja viimeisin muutos astui voimaan 20.10.2007, jolloin kielivalikoimaan tuli mukaan ruotsinkielinen viittomakieli. Vastikään on maahanmuuttajien asemasta oikeuslaitoksessa tehty selvitys, jossa todetaan mm. että oikeustulkkiensa asemaa ja koulutusta pitäisi parantaa. Oikeudessa ei suinkaan aina käytetä auktorisoituja oikeustulkkeja, sillä heitä ei ole saatavilla kaikissa kielissä eikä muutenkaan riittävästi koko maata ajatellen.

Koulutus

Ruotsin järjestelmän heikkouksia ovat koulutuksen puute ja kielivalikoiman suppeus. Oikeustulkkauksen koulutusta järjestetään kansanopistoissa ja yliopistoissa vain silloin tällöin ja vain joissakin kielissä, mutta mitään säännöllisyyttä ei ole.

Tulkkiensa auktorisointi

Ruotsissa asioimistulkin auktorisoinnista huolehtii valtiollinen Kammarkollegiet (Kamarikollegio), joka auktorisoi myös kielenkääntäjät. Auktorisointikoe järjestetään kaksi kertaa vuodessa eri kielissä kerrallaan. Tietyn kielen perusauktorisointikoetta voi joutua odottamaan vuosia ja oikeustulkin erikoispätevyyskoe järjestetään kerran vuodessa. Mikäli ensimmäisellä kerralla ei läpäise koetta – mikä on aika tavallista – joutuu seuraavaa koetilaisuutta odottamaan vuoden. Kuitenkin etenkin oikeustulkin kokeiden vaatimustaso on niin korkea, että kokeen läpäisy edellyttäisi koulutusta. Niinpä hylkäämisprosentti on melko suuri, mikä on kokelaille turhauttavaa.

Osallistumismaksu on 2000 kruunua, joka on verovähennyskelpoinen. Koe koostuu kirjallisesta osiosta, jossa on reaali- ja termiosa. Kun kirjallinen osa on tarvittavan tason mukaan (80 %) suoritettu, kutsutaan suulliseen kokeeseen. Siinä on suoritettava hyväksyttävästi vähintään kaksi roolipeliä ja tulkkietiikan kuulustelu. Koeraatiin kuuluu kokeen johtaja, kieliasiantuntija ja kaksi roolipelin esittäjää. Kun asioimistulkin auktorisointi on saatu, voi osallistua erikoispätevyyskokeisiin.

Oikeustulkin erikoispätevyyskoe järjestetään kerran vuodessa ja siinä on kirjallinen ja suullinen osa. Suullisessa osassa on kaksi oikeudenkäyntiroolipeliä sekä erillinen suullinen, raatiin kuuluvan juristin pitämä reaali-kuulustelu. Kokeen vaatimustaso on niin korkea, että se edellyttää vahvaa sisällön ja termien hallintaa sekä tulkkauskokemusta. Voidaan siis olettaa, että oikeustulkin erikoispätevyuden omaava henkilö todella osaa asiansa ja järjestelmä toimii siltä osin.

Tulkkierekisteri

Kamarikollegio julkaisee vuosittain luettelon kaikista auktorisoiduista tulkeista kaikissa kielissä. Luettelo löytyy Kamarikollegion verkkosivuilta.

Sanktiot

Auktorisointi/erikoispätevyys on voimassa 5 vuotta kerrallaan. Uuteen kokeeseen ei tarvitse osallistua, jos voi osoittaa ylläpitäneensä kyseisiä taitoja, jolloin Kamarikollegio uusii auktorisoinnin. Kamarikollegio tarkistaa myös kokelaan sopivuuden, eli hänellä ei saa olla esim. rikosrekisteriä. Sillä on myös sanktiomahdollisuus, mikäli tulkki syyllistyy rikkeisiin. Silloin auktorisointi/erikoispätevyys voidaan peruuttaa.

³²Tiedot Ruotsin tilanteesta on koonnut ja asiantuntijaryhmälle toimittanut oikeus- ja konferenssitulkki Maj Lönnroth, Ruotsi.

Palkkiot

Palkkioista määrää Domstolsverket (Tuomioistuinvirasto). Palkkiot on määritelty erikseen poliisitulkkauksia ja oikeusistuimia varten. Lisäksi palkkiot on jaettu kolmeen tasoon: ei-auktorisoidut tulkit, auktorisoidut ja oikeustulkit; matka-aikakorvaukset ja epämukavan työajan lisät on jaettu samalla tavalla. Toiminimellä työskentelevillä on oma sarake. Näin ollen järjestelmä on toimiva ja palkkiot ovat suhteellisen hyvät, eikä niihin vaikuta tulkkivälitysten tarjouskilpailu. Mitä parempi pätevyys tulkilla on, sitä korkeampi on palkkio, kielestä tai maan osasta riippumatta. Tämä kannustaa tulkkeja hankkimaan lisäpätevyyttä. Tuomioistuimet myös käyttävät ensisijaisesti oikeustulkkeja, kun heitä on saatavilla.

Lähteitä ja linkkejä käsitellyistä aiheista:

www.kammarkollegiet.se

www.dom.se

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:613>

Regeringskansliets rättsdatabaser, <http://www.regeringen.se/>, <http://62.95.69.15/>

Tanska³³

Tanskassa tulkkauksen käyttöä oikeudenkäynneissä säätelee Retsplejeloven 149:1 (Tanskan prosessilaki). Oikeudenkäyntikieli on tanska ja tanskaa osaamattomien henkilöiden kuulemisessa täytyy mahdollisuuksien mukaan käyttää kääntäjää (laissa käytetty termi on *translatør*).

Tulkausta ei ole pakko järjestää oikeudenkäynteihin, varsinkaan siviiliasioissa, mutta ainakin rikosasioissa halutaan käyttää tulkausta kaikissa oikeusasteissa, vaikka vastaajapuolen tiedettäisiin ymmärtävän ja osaavan tanskaa jossain määrin. Näin toimitaan, jotta vältetään mahdolliset valitukset myöhemmissä käsittelyvaiheissa sen perusteella, että tulkkauksia ei ollut saatavilla. Korkeammassa oikeusasteissa pitäisi mahdollisuuksien mukaan käyttää auktorisoituja tulkkeja. Käytännössä tämä ei aina ole mahdollista.

Tanskan tilannekuvauksen kirjoittajan, käännös- ja tulkkauksyksikön johtaja Marjatta Liljeströmin, Pohjoismaiden neuvosto/Pohjoismaiden ministerineuvosto, mukaan järjestelmän epäkohtana on se, että markkinoilla työskentelevät kouluttamattomat tulkit eivät ole rekisteröityjä ja siten heitä eivät koske mitkään säännöt tai laatuvaatimukset. Tällaisten kouluttamattomien tulkkien määrä on erittäin suuri ja ministeriöt (oikeusministeriö, opetusministeriö, sisäasiainministeriö) eivät ole halunneet ottaa käyttöön heitä koskevia vaatimuksia.

Auktorisointi ja tutkinto

Auktorisoinnin myöntää Erhvervs- og selskabsstyrelsen (Tanskan elinkeinohallitus) hakeuksen perusteella. *Translatør* og *tolk* -nimike (auktorisointi) voidaan myöntää henkilölle, jolla on maisterintutkinto kielissä (2 sprog-cand.ling.merc) tai kaupparikkeakoulussa suoritettu kääntäjän ja tulkin tutkinto (*oversætter*-og *tolkeksamen*) tai kääntäjän tutkinto (*translatøreksamen*). Auktorisointia ei myönnetä pelkästään tulkki-nimikkeellä. Auktorisoinnin saaneilla on yksinoikeus käyttää *translatør*-titteliä. Kaupparikkeakoulut, joissa tutkintoja voi suorittaa ovat Aarhus School of Business ja Copenhagen Business School. Tutkintokielenä ovat vain englanti, saksa, ranska, espanja, italia ja venäjä. Muissa kielissä voi yksityisesti suorittaa *translatør* og *tolk* -tutkinnon, jonka perusteella saa myös auktorisoinnin. Tämän tutkinnon voi suorittaa Copenhagen Business Schoolissa, ja auktorisoinnin myöntää elinkeinohallitus hakeuksen pohjalta.

Tulkkierekisteri

Vuodesta 1994 lähtien kaikkien poliisiviranomaisen käyttämien tulkkien täytyy olla Rigspolitiet'n (Poliisiylijohtajan viraston) hyväksymiä. Virasto julkaisee ja ylläpitää virallista listaa. Täl-

³³ Tiedot Tanskan tilanteesta on koontanut ja asiantuntijaryhmälle toimittanut käännös- ja tulkkauksyksikön johtaja Marjatta Liljeström, Pohjoismaiden neuvosto/Pohjoismaiden ministerineuvosto, Tanska.

lä listalla olevat tulkit on hyväksytty poliisiviranomaiselle työskentelevinä tulkkeina, ei yleisesti oikeustulkkeina. Käytännössä tuomioistuimet käyttävät mieluiten tällä listalla olevia tulkkeja.

Rigspolitiet ylläpitää luetteloa poliisin käyttämistä tulkeista, kuten edellä on todettu. Näitäkään tulkkeja eivät koske mitkään laatuvaatimukset. Jotkut testataan poliisin toimesta, toiset taas otetaan listalle, koska heillä on kandidaatin tutkinto jossakin kielessä, ilman varsinaista tulkin koulutusta.

Kehittämiskohteet

Auktorisointijärjestelmä on ollut käytössä jo pitkään, mutta järjestelmän toiminnasta on vaikea sanoa mitään erityistä. Kuitenkin on todettu, että auktorisoituja tulkkeja on liian vähän. Auktorisointijärjestelmää pitäisi uudistaa siten, että se olisi useampiosainen. Yksi osa kohdistettaisiin kääntäjä/tulkeille (translatør og tolk) ja toinen henkilöille, joilla on Kauppakorkeakoulun järjestämä ja valtion hyväksymä tulkin tutkinto statsprøvet tolk. Tämä on kaksivuotinen osa-aikainen asioimistulkin koulutus pakolais- ja maahanmuuttajakieliä tulkkaaville. Sen voi suorittaa ylioppilastutkinnon jälkeen. Tätä koulutusta ei juuri nyt järjestetä, koska tutkintoa ei vaadita viranomaisille tulkattaessa. Käytännössä kuka tahansa voi kutsua itseään tulkiksi.

Auktorisoinnin voimassaolo ja sanktiot

Auktorisoinnin ("translatør ja tolk") voimassaololle ei ole rajoituksia. Virallisia mihinkään kirjoitettuja sanktiosääntöjä ei ole olemassa. Rekisteriä translatør og tolk -auktorisoinnin saaneista ylläpitää Tanskan elinkeinohallitus Erhvervs- og selskabsstyrelsen.

Palkkiot

Oikeustulkkauksen palkkio on Tanskan oikeusministeriön vahvistama ja tuomioistuimet noudattavat sitä. Palkkioista voidaan todeta, että translatør/tolk saa korkeamman palkkion kuin statsprøvet tolk, joka taas voi vaatia isomman palkkion kuin ilman tulkkitutkintoa oleva henkilö.

Ammattijärjestöt

Tanskassa toimii kaksi kääntäjien ja tulkkien ammattijärjestöä:

Translatørforeningen, jonka jäsenillä on kaikilla joko kääntäjän tutkinto tai maisterin tutkinto työkielessään/työkielissään. Jäsenet ovat auktorisoituja kääntäjiä ja tulkkeja (translatør og tolk). Nimike on suojattu ja nimikkeen haltijoilla on yksinoikeus vahvistettujen käännösten tekemiseen. Liiton www-sivujen mukaan auktorisoidut kääntäjät ja tulkit hoitavat toimeksiantoja mm. tuomioistuimille ja poliisille.

Dansk Translatørforbund

Liitto on riippumaton ammattiliitto, jonka jäsenet työskentelevät itsenäisinä ammatinharjoittajina, käännöstoimistoissa, yrityksissä tai erilaisissa järjestöissä.

Lähteitä ja linkkejä käsitellyistä aiheista:

Inge Baaring, Copenhagen Business School

Bodil Martinsen, Aarhus School of Business

<http://www.eogs.dk/>

<http://www.eogs.dk/sw21574.asp>

<http://www.dffb.dk/>

<http://www.translatorforeningen.dk/>

<http://www.translatorforeningen.dk/side11.html>

Laki kääntäjistä ja tulkeista, auktorisointimenettely 181 af 25/03 1988. Lov om translatører og tolke, <http://eogs-lw.lovportaler.dk/showdoc.aspx?docId=lov19660213-full>

Retsplejeloven, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=105378>

Belgia³⁴

Belgiaa koskevat tiedot on saatu henkilökohtaisissa ja sähköpostitse tapahtuneissa keskusteluissa professori Erik Hertogin ja oikeustulkkauksen selvitystyön esittelijänä toimineen suunnittelija Anna Sahasen välillä. Professori Hertog on yksi oikeustulkkauksen kansainvälisiä edelläkävijöitä, joka on myös kirjoittanut ja luennoinut paljon oikeustulkkauksesta. Hän työskentelee tiiviissä yhteistyössä mm. Euroopan komission monikielisyyskomissaarin Leonard Orbanin kanssa, jonka kabinetti on erittäin kiinnostunut Suomen oikeustulkaustilanteesta, tästä selvitystyöstä ja sen tuloksista.

Laki oikeustulkeista on ollut Belgian parlamentin käsittelyssä jo jonkin aikaa, mutta tietoa sen lopullisesta hyväksymisestä ei ole. Lakiehdotuksessa esitetään koulutuksen ja tutkinnon erottamista toisistaan. Belgiassa ei ole maan kattavaa, oikeustulkeille suunnattua ylempää tai virallista koulutusta, mutta Antwerpenissä toimiva Lessius University College kouluttaa pilotti-projektissaan oikeustulkeja, jotka neljä kärjäkuntaa tunnustaa. Järjestelmä ei ole käytössä maan ranskankielisessä osassa.

Koulutus

Koulutus toteutetaan hollanninkielisenä monimuoto-opetuksena iltaisin ja viikonloppuisin. Koulutus kestää keskimäärin 15 kuukautta ja käsittää 150 oppituntia. Opiskelijat voivat valmistuttuaan käyttää tulkin nimikettä.

Koulutukseen hakijoilta ei edellytetä aiempaa tutkintoa, mutta heidän kielitaitonsa testataan huolellisesti ja heidän taustansa tarkistetaan. Testit käsittävät äidinkielen ja työkielen kielen suullisen ja kirjallisen kokeen. Koulutus koostuu moduuleista, joissa aiheina ovat mm. Belgian lainsäädännön eri osa-alueet, lakikieli, tulkin etiikka ja ammattisäännöstä, poliisin toiminta, vierailut tuomioistuimissa sekä käännös- ja tulkkausharjoitukset. Oikeustulkkauksen loppukoe koostuu eri menetelmin suoritettavista tulkkaustehtävistä ja siinä testataan kaikkia opiskeltuja taitoja.

Tulkirekisteri

Kokeen läpäisseet oikeustulkit saavat todistuksen ja heidät rekisteröidään, tutkinto on voimassa 5 vuotta. Rekisteriä ylläpitävät sekä poliisi että oikeuslaitos, Ennen kutakin tulkkaustehtävää oikeustulkit antavat oikeustulkin valan.

Tilanteisiin, joissa ei ole saatavilla koulutettua oikeustulkkia (esim. harvinaiset kielet), Lessius University College on laatinut videon, josta niin tulkki kuin viranomaisenkin saa tietoa oikeustulkkaukseen liittyvistä eri osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista.

Linkkejä käsitellyistä aiheista:

<http://ho.lessius.eu/relint/>

Itävalta

Itävallassa oikeustulkin tehtäviin hakeutuneet ovat käytännössä useimmiten valmistuneet kääntäjiksi tai tulkeiksi Wienin, Grazin tai Innsbruckin yliopistoista. Mainittujen yliopistojen opetusohjelmissa ei kuitenkaan ole ollut juridiikkaan liittyviä kursseja eikä siten yhtenäistä koulutusta oikeustulkeille ole vielä olemassa. Tällä hetkellä Itävallassa suunnitellaan yliopistotasosta, oikeustulkeille ja virallisille kääntäjille suunnattua kurssia niihin kieliin, joita yliopistot eivät nykyisellään tarjoa.

³⁴ Tiedot Belgian tilanteesta on saatu Lessius University Collegen professorilta Erik Hertogilta.

Linkkejä käsitellyistä aiheista:

<http://www.gerichtsdolmetscher.at/>
<http://www.gerichtsdolmetscher.at/scripts/e-index.asp>
<http://www.univie.ac.at/>
<http://www.uni-graz.at/>
<http://www.uibk.ac.at/>

Saksa

Saksassa käytännöt vaihtelevat osavaltioittain. Oikeudessa toimivilta tulkeilta toivotaan korkeakoulututkintoa tai muuta maassa hyväksyttyä tutkintoa, tai vaihtoehtoisesti kokemusta oikeustulkina toimimisesta. Useimmiten joudutaan kuitenkin tyytymään kouluttamattomiin ja/tai kokemattomiin tulkkeihin, joilta edellytetään ainoastaan kahden kielen hallintaa.

Koska käytäntö on hyvin kirjava, Hampurin yliopistossa on kehitelty koulutusta oikeus- ja vi-ranomaistulkeille. *"Dolmetschen und Übersetzen an Gerichten und Behörden"* -koulutus alkoi vuonna 2007, ja siihen voitiin ottaa vain murto-osa hakijoista. Koulutus kestää 10 kuukautta, minkä jälkeen suoritetaan koe. Mikäli henkilö läpäisee kokeen, hän voi valan vannottuaan toimia oikeustulkina. Tuomioistuin ylläpitää luetteloa tulkeista.

Linkkejä käsitellyistä aiheista:

<http://www.aww.uni-hamburg.de/>
<http://www.aww.uni-hamburg.de/dolmetschen-uebersetzen-gerichte-behoerden.htm>

Sveitsi

Sveitsissä Zürichin kantoni on edelläkävijä oikeustukkien koulutuksessa. Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften (ZHAW) järjestää yhteistyössä julkisen sektorin kanssa perus- ja täydennyskoulutusta asioimis-/oikeustulkeille. Zürichin kantonissa myös ylläpidetään luetteloa tulkeista. Luetteloon pääsemiseksi edellytetään eurooppalaisen viitekehyksen C2-tason äidinkielen ja vieraan kielen taitoa. Lisäksi henkilön on täytynyt läpäistä asioimis- ja oikeustulkkauksen peruskurssin, jonka on voinut suorittaa vuoden 2005 huhtikuusta alkaen. Kurssin järjestävät ZHAW ja Obergericht (hovioikeus) yhteistyössä. Kurssin jälkeen osallistujat suorittavat kokeen.

Linkkejä käsitellyistä aiheista:

<http://www.linguistik.zhaw.ch/>
[http://www.obergericht-zh.ch/zrp/ober.nsf/wViewContent/62FB1EFBE6EE4004C12573DA005C715D/\\$File/Aufnahme-Antrag%201.11.2007.pdf](http://www.obergericht-zh.ch/zrp/ober.nsf/wViewContent/62FB1EFBE6EE4004C12573DA005C715D/$File/Aufnahme-Antrag%201.11.2007.pdf)

8. HAASTEET PÄHKINÄNKUORESSA

Oikeustulkkauksen selvitystyön lähtökohtana oli tarve muuttaa tilannetta, jossa asianosaiset joutuvat oikeuskäsittelyssä eri asemaan sen mukaan, minkä tasoinen tulkkaus heille pystytään järjestämään. Tähän liittyy myös tulkkaukseen liittyvän terminologian täsmentäminen ja yhtenäistäminen (vrt. kohta 2.2. Tulkkaus vai tulkitseminen).

Selvitystyön ja edellä esitettyjen näkemysten perusteella asiantuntijaryhmä esittää, että Suomeen tulee luoda kattava oikeustulkkausjärjestelmä, jonka kehittämisestä vastaavat opetus- että oikeusministeriö yhteistyössä. Kaikkien muidenkin oikeustulkkaukseen ja sen järjestelyihin liittyvien tahojen tulee voida osallistua järjestelmän kehittämiseen.

Järjestelmässä tulee huomioida *oikeustulkkaukseen liittyvät erilaiset tarpeet*, kuten koulutus, virallistaminen, rekrytointi, tilastointi, teknologiakehitys, työolot, yhteistyö. Hyvien käytänteiden malleja antavat Suomessa jo toimivat, konferenssitulkkausten ja/tai kääntäjien auktorisointiin liittyvät järjestelmät tai tässä selvitystyössä esitellyt muiden maiden järjestelmät.

On tärkeää, että koulutuksen järjestää *virallinen koulutustaho*, kuten yliopisto tai ammattikorkeakoulu ja että *kouluttajien pätevöittämisestä* uuteen tehtävään huolehditaan. Koulutuksen tulee muodostua joustavista opintokokonaisuuksista hajanaisten lyhytkurssien sijaan. Kustannustehokas tulevaisuudenratkaisu olisi, että puhuttujen ja viitottujen kielten tulkit voivat osallistua samoihin oikeustulkkausten koulutuksiin. Koulutusta kehitettäessä tulee ottaa huomioon se, että koulutettavilla on hyvin erilainen koulutus- ja kokemustausta.

Oikeustulkkausten järjestelmän tulee valmentaa tulkit paitsi tulkin perustaitoihin myös ymmärtämään oikeudenkäynteihin ja muihin viranomaismenettelyihin kuten esitutkintaan, hallintomenettelyyn ja perheoikeudellisiin asioihin liittyvät erityispiirteet. Tulkkausten merkitys oikeudenkäynneissä ja muissa viranomaismenettelyissä korostuu, koska esitettyjen suullisten lausumien merkitys on sitovampi kuin tavanomaisessa keskustelussa. Samoin todistajien suulliset kertomukset ovat oikeudenkäynneissä esitettävää näyttöä, jolla on välitön vaikutus oikeudenkäynnin lopputulokseen. Koulutuksen perusteella tulkkien tulee voida ymmärtää tämä toimintaympäristö ja se, millä tavalla tulkkaus vaikuttaa asiakkaan mahdollisuuksiin turvata oikeutensa tulkkausten kohteena olevassa menettelyssä.

9. ASiantuntijaryhmän esitykset suomalaisen oikeustulkkausjärjestelmän kehittämiseksi

Tulkkien koulutus

1. Kehitetään oikeustulkeille oma koulutusjärjestelmä, ottaen mallia auktorisoidun kääntäjän järjestelmästä. Koulutuksen tulee sisältää opintoja mm. seuraavista aihepiireistä: suomen kielen taito (kirjallinen ja suullinen), muu kielitaito, tulkkaustaito, eettiset kysymykset, oikeudellinen toimintaympäristö, oikeudenkäynti ja erikoisalojen terminologia.
2. Järjestetään tulkeille erilaisten tulkkausmenetelmien ja oikeuskielen koulutusta ja käytännön harjoittelua. Edellytetään koulutukseen ja istuntojen seurantaan osallistumista.
3. Järjestetään oikeustulkeille monipuolista täydennyskoulutusta, jossa annetaan tietoa tulkeille oikeuden toimintaympäristöistä, prosessiperiaatteista ja oikeuskielestä sekä -käsitteistä. Oikeustulkeina toimivilla on oltava tietoa juridiikan perusteista. Maahanmuuttajataustaisille koulutettaville tulee järjestää mahdollisuus kehittää suomen kielen taitoa ja suomalaisen yhteiskunnan tuntemusta.
4. Kaikessa koulutuksessa korostetaan tulkkausten eettisiä periaatteita (salassapito ja vaitiolovelvollisuus) ja varmistetaan, että vakiintuneita eettisiä sääntöjä noudatetaan.

Auktorisointi

1. Selvitetään, mitkä ovat oikeustulkin pätevyyskriteerit ja miten niitä voidaan arvioida. Laaditaan oikeustulkeille ammattitaitomääritelmät ja menettelyohjeet.

2. Auktorisoinnin perustaksi tulee ottaa pätevyyskriteerit. Kun henkilö täyttää tietyt kriteerit ja on hyväksytty auktorisointijärjestelmässä, viranomaisten ei tarvitse yrittää arvioida tulkkveja erikseen.
3. Kehitetään tulkkien auktorisointijärjestelmä auktorisoidun kääntäjän järjestelmän mallin mukaisesti. Kehitetään myös oikeustukin valajärjestelmä. Vain koulutuksen ja auktorisoinnin kautta on mahdollista vaikuttaa siihen, että oikeustulkkaudesta tulee vaikiintunut ja järjestäytynyt ammatti, jota voidaan valvoa.

Kouluttajien koulutus

1. Huolehditaan siitä, että oikeustulkkauden opetukseen on riittävästi koulutettuja kouluttajia, joilla on myös käytännön kokemusta oikeustulkkinä toimimisesta.
2. Kehitetään kansainvälistä koulutus- ja kouluttajayhteistyötä.

Viranomaiskoulutus

1. Laaditaan omat käytänteet niihin tilanteisiin, joissa oikeustulkkausta käytetään. Koulutetaan tulkkaustilanteeseen osallistuvat viranomaiset tulkin työn lähtökohtien ymmärtämiseen.
2. Laaditaan kaikkien viranomaisten käyttöön "tulkin käyttöohjeet" ja tarjotaan koulutusta tulkin kanssa työskentelystä esimerkiksi oikeustieteellisen tiedekunnan opiskelijoille³⁵.
3. Kehitetään eri ammattiryhmien yhteistyömuotoja. Järjestetään yhteistä koulutusta tai esimerkiksi neuvottelupäiviä. Laaditaan yhteistyöohjeistus kaikille tulkkauden osapuolille.

Tulkkien rekrytointi ja tulkkien käytön tilastointi

1. Ryhdytään tilastoimaan ja tulkkien ja kääntäjien käyttöä ja seuramaan sitä systemaattisesti. Myös tulkin luotettavuus tulee voida tarkistaa.
2. Yhtenäistetään tulkkien tilaamisen perusteet.
3. Laaditaan valtakunnallinen, virallinen tulkkiluettelo. Koulutuksen, auktorisoinnin ja valtakunnallisesti yhtenäisen luettelon tarkoituksena on taata pätevän oikeustulkin vähimmäiskriteerit. Sitä varten on sovittava
 - miten luettelo tehdään
 - mitkä ovat luetteloon hyväksymisen ja sieltä poistamisen perusteet
 - mikä taho luetteloa ylläpitää ja
 - miten tulkkeja koskeva palaute otetaan vastaan.

Työolosuhteet

1. Selvitetään tulkkien työolosuhteet, mahdollisuus anonymiteettiin oikeudenkäynneissä ja olosuhteiden vaikutus tulkkauden laatuun esimerkiksi pitkäkestoissa istunnoissa.

³⁵ Keskustelu Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa dekaanin ja laitosten johtajien kanssa 23.2.2005; Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan tavoiteohjelma 2007–2009.

2. Selvitetään teknisten apuvälineiden käytön tarpeet ja mahdollisuudet sekä tulkkausteknologian käytön vaikutukset, kuten teknisen henkilöstön tarve.
3. Etätulkkauksen mahdollisuuksia tutkitaan erikseen, ja kehitetään siihen omaa koulutusta.

Kustannuskysymykset

Tämä työryhmä ei ota kantaa koulutus- ja auktorisointijärjestelmän kustannuskysymyksiin, vaan jättää ne seuraavan työryhmän selvitettäväksi.

Ryhmän keskusteluissa ovat nousseet esiin seuraavat kustannuksiin ja rahoitukseen liittyvät seikat:

- kouluttajien koulutus
- oikeustulkin perus- ja täydennyskoulutus
- auktorisoinnissa tarvittavat henkilöresurssit
- tulkkiluetteloiden ylläpito
- tulkkauuspalkkiot
- tulevaisuudessa käyttöönotettava kilpailutusjärjestelmä
- laadunvalvonta.

SUOMESSA VOIMASSA OLEVAT OIKEUSTURVAAN JA TULKKAUKSEEN LIITTYVÄT LAIT SEKÄ MUITA SUOMEA VELVOITTAVIA ASIAKIRJOJA.

Esitutkintalaki 30.4.1987/449

37 §

Kuulusteltavalla on esitutkinnassa oikeus käyttää omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia sen mukaan kuin kielilain (423/2003) 10 ja 18 §:ssä säädetään. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta tai valtion kustannuksella hankittava tulkki silloin, kun viranomaisen ei kielilain mukaan ole käytettävä epäillyn kieltä.

Oikeudesta käyttää saamen kieltä esitutkinnassa säädetään saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa (516/1991).

Muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä kuultavalla on esitutkinnassa oikeus maksuttomaan tulkkiin, jollei esitutkintaviranomainen itse huolehdi tulkkauksesta. Viranomaisen on viran puolesta huolehdittava tulkkaustarpeen täyttämistä. Tulkkauksen on vastaavalla tavalla järjestettävä silloin, kun se kuultavan aisti- tai puhevian takia on tarpeen.

Hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586

14 luku 77 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos henkilö ei osaa viranomaisessa kielilain (148/22) mukaan käytettävää kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi ja:

1) asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa sitä käsitelleen viranomaisen on tullut huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä hallintomenettelylain 22 §:n 1 momentin tai muun säännöksen nojalla;

2) lainkäyttöasiaa käsittelevä viranomainen toimii ensi asteena asiassa, joka on tullut vireille viranomaisen aloitteesta; tai

3) henkilöä kuullaan suullisesti.

Erityisestä syystä viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa.

Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Viranomaisen on huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.

Hallintolaki

3 luku 13 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuus

Asiamies tai avustaja ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle asian hoitamista varten uskomaa luottamuksellista tietoa.

Asiamiehen tai avustajan tehtävänsä hoitamista varten muutoin saamia tietoja koskevaan salassapitovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) silloinkin, kun tietoja on saatu muulta kuin asiaa käsittelevältä viranomaiselta.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös asian käsittelyssä käytettävää tulkkiä ja kääntäjää. Sama koskee niin ikään muuta henkilöä, joka toimeksiannosta tai muutoin osallistuu päämiehen asian hoitamiseen.

3 luku 26 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos:

1) romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; tai

2) asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi.

Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän.

Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa.

11 luku 65 §

Tulkin ja kääntäjän esteellisyys

Tulkkinä tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

69 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 13 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Suomen ja ruotsin kieltä käyttävän oikeudesta viranomaisen järjestämään tulkkaukseen sekä käännökseen säädetään kielilaisissa (423/2003). Tulkitsemisesta ja kääntämisestä saamen kielelle on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Viranomaisen on myös huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.

Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359

1 luku 2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *kansalaisuudella* yksilön ja valtion välistä lainsäädännöllistä sidettä, joka määrittää yksilön aseman valtiossa ja jolla määritetään yksilön ja valtion välisiä keskeisiä oikeuksia ja velvollisuuksia;
- 2) *ulkomaalaisella* henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen;
- 3) *tahtomattaan kansalaisuudettomalla* henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on kansalaisuudeton ilman omaa tai huoltajansa tahtoa;
- 4) *tahdostaan kansalaisuudettomalla* henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on jäänyt kansalaisuudettomaksi omasta tai huoltajansa tahdosta;
- 5) *kansalaisuudeltaan tuntemattomalla* henkilöä, jonka kansalaisuudesta tai kansalaisuudettomuudesta ei ole tietoa;
- 6) *kansalaisuusasemalla* nykyistä ja entistä kansalaisuutta, kansalaisuudettomuutta sekä kansalaisuuden tuntemattomuutta;
- 7) *lapsella* alle 18-vuotiasta naimatonta henkilöä;
- 8) *puolisolla* asianomaisen aviopuolisoa ja asianomaisen kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää henkilöä; säännöksiä puolisoista sovelletaan myös asianomaisen kanssa rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) mukaisessa suhteessa elävään henkilöön;
- 9) *hakijalla* henkilöä, joka on tehnyt hakemuksen tai ilmoituksen Suomen kansalaisuuden saamiseksi tai siitä vapautumiseksi tai jonka puolesta huoltaja tai edunvalvoja on tehnyt hakemuksen tai ilmoituksen Suomen kansalaisuuden saamiseksi tai siitä vapautumiseksi; ja
- 10) *kanssahakijalla* hakijan huollossa olevaa lasta, jolle samalla hakemuksella tai ilmoituksella halutaan saada Suomen kansalaisuus tai joka halutaan vapauttaa siitä.

Kielilaki 423/2003

2 luku 10 §

Yksityishenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa

Valtion viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Yksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa käytetään kunnan kieltä, jollei viranomainen pyynnöstä toisin päättä tai jollei muualla laissa toisin säädetä. Jokaisella on kuitenkin oikeus käyttää omaa kieltään ja tulla kuulluksi omalla kielellään viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa, joka välittömästi kohdistuu hänen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta.

18 §

Oikeus tulkkaukseen

Jos jollakulla on lain mukaan oikeus käyttää omaa kieltään, mutta viranomaisen kieli tai asian käsittelykieli on toinen, viranomaisen on järjestettävä maksuton tulkkaus, jollei se itse huolehdi tulkkauksesta tai jollei 2 momentista muuta johdu.

Asianosaisen, joka 15 ja 16 §:ssä tarkoitettussa asiassa haluaa tulkkausta, on huolehdittava tulkkauksesta itse ja omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuin asian laadun huomioon ottaen päättä toisin.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

6 a luku

Oikeudenkäynnin kieli

2 §

Asianosaisella, jonka oma kieli on suomi tai ruotsi, on silloin, kun oikeudenkäynnissä on käytettävä muuta kuin hänen omaa kieltään, oikeus tulkkaukseen ja käännökseen sen mukaan kuin kielilaissa säädetään.

Oikeudesta käyttää saamen kieltä oikeudenkäynnissä säädetään saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa.

Muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkieliselä vastaajalla sekä asianomistajalla syyttäjän ajamassa rikosasiassa on oikeus maksuttomaan tulkkaukseen rikosasian käsittelyssä. Tuomioistuimen on viran puolesta huolehdittava tulkkauksesta tai tulkin kutsumisesta. Mitä tulkkauksesta säädetään, soveltuu myös tuomion ja päätöksen käännökseen.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812

2 luku

Asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet

4 §

Oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun

Asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan.

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.

Sosiaalihuollon asiakkaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä. Kuntien ja kuntayhtymien velvollisuudesta järjestää sosiaalihuoltoa suomen ja ruotsin kielellä säädetään sosiaalihuoltolaissa. (6.6.2003/428)

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 15.2.2002/116

3 luku

Toimeentulon ja huolenpidon järjestäminen

11 §

Majoitus ja huolenpito

Ulkomaalaiselle järjestetään majoitus, täysi ylläpito, tulkkipalveluja ja muu välttämätön perustarpeiden turva säilöönottoyksikössä.

[--]

5 luku

Muutoksenhaku

30 §

Oikeussuojakeinon käyttämisen turvaaminen

Säilöönottoyksikön johtajan tulee huolehtia siitä, että säilöön otetulla ulkomaalaisella on mahdollisuus laatia valituskirjelmä ja että hänellä on käytännön mahdollisuus osallistua valituksen käsittelyyn tuomioistuimessa.

Ulkomaalaisella on oikeus käyttää avustajaa ja tulkkia tämän lain mukaisissa asioissa.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987 8 a §

8 § Vammaisille tarkoitetut palvelut

8 a § (22.12.2006/1267)

Tulkkipalvelut

Tulkkipalveluihin kuuluu työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistykseen tai muun sellaisen syyn vuoksi suoritettava viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuva tulkkaus.

Tulkkipalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vaikeasti kuulovammaista, kuulo- ja näkövammaista tai puhevammaista henkilöä.

Tulkkipalveluja on järjestettävä siten, että vaikeasti kuulo- ja näkövammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 360 ja muulla vaikeavammaisella henkilöllä vähintään 180 tulkintatuntia kalenterivuoden aikana.

Siitä poiketen, mitä 3 momentissa säädetään, järjestetään opiskeluun liittyvänä tulkkipalveluja kuitenkin siinä laajuudessa kuin henkilö välttämättä tarvitsee niitä selviytyäkseen opinnoistaan.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621

6 luku 23 §

Salassapitovelvoitteet

Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto

Viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sitä, joka harjoittelijana tai muutoin toimii viranomaisessa taikka viranomaisen toimeksiannosta tai toimeksiantotehtävää hoitavan palveluksessa taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen perusteella annetusta luvasta muuta johdu.

Vaitiolovelvollisuus on myös sillä, jolle viranomainen on ilmoittanut julkisuus- tai salassapito-olettaman sisältävän salassapitosäännöksen osoittamissa rajoissa tietoja, jotka ovat yleisöltä salassa pidettäviä. Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa ei saa ilmaista sivullisille asianosaisaseman perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asianosaista itseään. (23.6.2005/495)

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa saa kuitenkin käyttää muita kuin asianosaista itseään koskevia tietoja, kun kysymys on sen oikeuden, edun tai velvollisuuden hoitamista koskevasta asiasta, johon asianosaisen tiedonsaantioikeus on perustunut.

Oikeudenkäymiskaari

4 luku 2 §

Asianosaisella, jonka oma kieli on suomi tai ruotsi, on silloin, kun oikeudenkäynnissä on käytettävä muuta kuin hänen omaa kieltään, oikeus tulkkaukseen ja käännökseen sen mukaan kuin kielilaissa säädetään.

Oikeudesta käyttää saamen kieltä oikeudenkäynnissä säädetään saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa.

Muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisen asianosaisen, joka haluaa tulkkausta tai käännöksen, on huolehdittava tästä itse ja omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuin asian laadun huomioon ottaen toisin määrää. Tuomioistuimen on kuitenkin huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvitsemansa tulkkaus- ja käännösavun.

Oikeudesta tulkkaukseen ja käännökseen rikosasioissa säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997).

Oikeusapulaki 5.4.2002/257

1 luku

4 §

Oikeusapuun kuuluvat etuudet

Oikeusavun myöntäminen vapauttaa edun saajan velvollisuudesta suorittaa:

[--]

2) palkkiota ja korvausta asian käsittelyssä tarvitsemastaan tulkkaus- ja käännösavusta; sekä

3 luku

18 §

Palkkioiden ja korvausten määrääminen

Tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa pääasian käsittelevä tuomioistuin määrää yksityiselle avustajalle, todistajalle ja tulkille valtion varoista maksettavan palkkion ja korvauksen sekä oikeusapua saaneelle maksettavat korvaukset.

[--]

Oikeusaputoimisto määrää avustajalle ja tulkille maksettavan palkkion ja korvauksen asioissa, joita ei käsitellä tuomioistuimessa.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785

2 luku

Potilaan oikeudet

3 §

Oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun
Jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Suomessa tilapäisesti oleskelevien henkilöiden oikeudesta hoitoon on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tai valtioiden välillä vastavuoroisesti sovitaan. Kunnan ja valtion velvollisuudesta järjestää terveydenhuollon palveluja on lisäksi voimassa, mitä kansanterveyslaissa, erikoissairaanhoitolaissa, tartuntatautilaissa (583/1986), mielenterveyslaissa (1116/1990), vankeinhoitolaitoksesta annetussa asetuksessa sekä terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa säädetään. (30.6.2000/653)

Potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa on mahdollisuuksien mukaan otettava hänen hoidossaan ja kohtelussaan huomioon.

Potilaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä. Kuntien ja kuntayhtymien velvollisuudesta järjestää terveyden- ja sairaanhoitopalveluja suomen ja ruotsin kielellä säädetään kansanterveyslaissa ja erikoissairaanhoitolaissa. (6.6.2003/429)

Saamen kielilaki 1086/2003

4 luku

Oikeus tulkkaukseen ja käännökseen

19 §

Oikeus tulkkaukseen

Kun tämän lain nojalla käytetään asian suullisessa käsittelyssä saamen kieltä, on asian käsitteleminen viranomaisessa pyrittävä antamaan saamen kielen taitoisen henkilön hoidettavaksi. Jos viranomaisessa ei ole sellaista saamen kielen taitoista henkilöä, joka voisi käsitellä asiaa, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus, jollei se itse huolehdi tulkkauksesta.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

2 luku

Perusoikeudet

6 §

Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

17 §

Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.

Jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa

kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla.

Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

1 luku 10 §

Tulkin ja kääntäjän käyttö

Tämän lain mukaisen hallinto- ja muutoksenhakuasian käsittelyssä on oikeus käyttää tulkkia. Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta 203 §:n mukaisesti. Ulkomaalainen voi hallintoasiassa tai muutoksenhakuasiassa käyttää tulkkia tai kääntäjää tämän lisäksi omalla kustannuksellaan.

Viranomaisen hankkimana tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua tai että asianosaisen turvallisuus saattaa vaarantua.

Tulkin salassapitovelvollisuudesta säädetään erikseen.

14 luku 203 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta tai kääntämisestä, jos ulkomaalainen ei osaa kielilain (423/2003) mukaan viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä taikka hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärretyksi:

- 1) turvapaikkamenettelyssä käsiteltävässä asiassa;
- 2) käännättämisestä tai maasta karkottamisesta koskevassa asiassa; taikka
- 3) asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta.

Viranomaisen voi asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa.

Hallintotuomioistuimen velvollisuudesta huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä säädetään hallintolainkäyttölaissa.

Viranomaisen tai tuomioistuimen velvollisuus huolehtia kääntämisestä tai tulkitsemisesta ei koske aineistoa, joka ei vaikuta asian käsittelyyn.

Asianosaisella on oikeus saada häntä koskevasta päätöksestä tieto äidinkielellään tai kielellä, jota hänen perustellusti voidaan olettaa ymmärtävän. Tieto päätöksestä annetaan tulkitsemalla tai kääntämällä.

Ulosottokaari

3 luku 112 §

Tulkkkaus

Sen lisäksi, mitä oikeudesta tulkkaukseen muualla säädetään, ulosottoviranomaisen tulee käytettävissä olevien mahdollisuuksien mukaan huolehtia tulkkauksesta, jos asianosainen tai muu henkilö, jota tulee tämän lain mukaan kuulla, käyttämänsä kielen taikka aisti- tai puhevian takia ei voi tulla ymmärretyksi ja tulkkkaus on tarpeen asian selvittämiseksi tai asianomaisen oikeuksien turvaamiseksi. Tulkkauksesta aiheutuneet kulut jäävät valtion vastattaviksi.

Vankeuslaki 23.9.2005/767

4 luku

Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

4 §

Säännöksistä ja vankilan oloista tiedottaminen

Vangille on viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan tiedotettava sen oloista sekä vankien oikeuksista ja velvollisuuksista. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien vankien tarpeiden mukaan.

Ulkomaiselle vangille on tiedotettava 13 luvun 9 §:n mukaisesta mahdollisuudesta olla yhteydessä kotimaansa edustustoon. Ulkomaiselle vangille on mahdollisuuksien mukaan annettava myös tulkitsemisapua. Viittomakieltä käyttävälle tai vammaisuuden vuoksi tulkitsemisapua tarvitsevalle vangille on annettava tarpeellista tulkitsemis- ja käännösapua.

Vankien saatavilla on oltava kokoelma vankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säännöksistä.

15 luku

Vankilan järjestys ja kurinpito

11 §

Vangin kuuleminen

Järjestysrikkomusta selvitettäessä vankia on kuultava. Vangille on varattava tilaisuus valmistella puolustustaan ja esittää näyttöä oman selvityksensä tueksi. Tulkitsemisestä säädetään 4 luvun 4 §:n 2 momentissa.

13 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuus

Asiamies tai avustaja ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle asian hoitamista varten uskomaa luottamuksellista tietoa.

Asiamiehen tai avustajan tehtävänsä hoitamista varten muutoin saamia tietoja koskevaan salassapitovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) silloinkin, kun tietoja on saatu muulta kuin asiaa käsittelevältä viranomaiselta.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös asian käsittelyssä käytettävää tulkkia ja kääntäjää. Sama koskee niin ikään muuta henkilöä, joka toimeksiannosta tai muutoin osallistuu päämiehen asian hoitamiseen.

65 §

Tulkin ja kääntäjän esteellisyys

Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

69 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 13 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

SUOMEA VELVOITTAVIA OIKEUSTULKKAUKSEEN LIITTYVIÄ ASIAKIRJOJA

EUROOPAN KOMISSIO 2003

Euroopan komission vihreä kirja rikoksista epäiltyjen ja syytettyjen etujen turvaamisesta rikosoikeudenkäynneissä Euroopan unionin alueella KOM (2003) 75 lopullinen
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/com/2003/com2003_0075fi01.pdf

EUROOPAN NEUVOSTO 1953

Euroopan neuvoston ihmisoikeusyleissopimus

EUROOPAN NEUVOSTO 1992

Alueellisia ja vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja

EUROOPAN NEUVOSTO 1995

Kansallisten vähemmistöjen oikeuksia koskeva puitesopimus

OIKEUSMINISTERIÖ 2003

Lausunto 15.5.2003 Suomen kannasta Euroopan komissiolle: ”Käytännesäännöt tulisi laatia kääntäjien, tulkkien ja oikeuslaitoksen edustajien yhteistyönä”

POHJOISMAINEN KIELISOPIMUS 1987

YHDISTYNEET KANSAKUNNAT 1951

YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus ja sen lisäpöytäkirja 1966

YHDISTYNEET KANSAKUNNAT 1976

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus

TUOMIOISTUINTEN KOKEMUKSIA OIKEUSTULKKAUSTILANTEISTA

Selvityksen ovat laatineet Nina Iso-lahti ja Tuija Kinnunen

Tähän selvitykseen on koottu tietoja, joita olemme hankkineet osittain oikeustulkkausten selvityshanketta varten ja osittain omaa tutkimustyötämme varten Tampereen yliopistossa.

Tietoja on kerätty suppean kirjallisen sähköpostikyselyn avulla, haastattelemalla asioimistulkkeja, tuomareita ja muuta tuomioistuinhenkilökuntaa sekä havainnoimalla tulkattuja tuomioistuinkäsittelyitä.

Kirjallinen kysely

Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka paljon tulkin palveluita käytetään ja miten kärjäoikeudet hankkivat tulkkipalvelut. Kyselyllä kartoitettiin myös mahdollisia ongelmia. Kysely lähetettiin sähköpostitse jokaiseen kärjäoikeuteen (54 kappaletta). Kysely käsitti 12 pienimuotoista kysymystä, joihin oli mahdollista vastata lyhyesti ja nopeasti. Kysymykset käsitelivät tulkkausten määrää, kielivalikoimaa, tulkkien tilaamista, saatavuutta ja saatavuuden ongelmia. Osaan kärjäoikeuksista myös soitettiin, jolloin osa tiedoista saatiin suullisesti kärjäsihteereiltä, notaareilta tai tuomareilta. Vastauksia saatiin 25.4.2008 mennessä 39 kappaletta suulliset vastaukset mukaan lukien. Kirjalliset vastaukset olivat joko kärjäsihteereiden tai tuomareiden antamia.

Suullisesti haastateltujen henkilöiden mukaan tulkkien tarve on tuntuvasti lisääntynyt ja lisääntyy jatkuvasti. Tämä on tilanne esimerkiksi Espoossa, Joensuussa, Lapin kärjäoikeudessa Sodankylässä, Tampereella ja Turussa. Kirjallisen kyselyn vastausten perusteella tilanne tulkkien tarpeen osalta oli pysynyt suhteellisen tasaisena suuressa osaa kärjäoikeuksista, mutta kirjallisissakin vastauksissa koettiin, että pientä lisäystä on tullut jatkuvasti. Tulkattujen oikeudenkäyntien lisääntyminen näkyy muun muassa kärjä- ja osastosihteereiden töissä, ja eräs haastateltava kertoi, että tulkkien hankkiminen saattaa viedä ison osan viikoittaisesta työajasta.

Ulkomaalaistaustaisia henkilöitä osallistui oikeudenkäynteihin harvemmin kuin kerran kuukaudessa 15 kärjäoikeudessa, 1–2 kertaa kuukaudessa 11 kärjäoikeudessa ja viikoittain 13 kärjäoikeudessa, joita olivat Helsinki, Espoo, Joensuu, Kotka, Kuopio, Marianhamina, Porvoo, Raahen, Raasepori, Salo, Tampere, Turku, Vaasa.

Tulkkien käyttöä *ei tilastoida* missään kärjäoikeudessa, joten vastaukset perustuvat vastaajien omiin arvioihin.

Kielten tarve

Tiedustelimme, minkä kielen tulkkausta ja käännöspalveluita tarvitaan eniten. Vastausten perusteella venäjän kielen tarve on kaikkein suurin. Se mainittiin 33 vastauksessa yhteensä 39 vastauksesta. On huomattava, että kaikki eivät ilmoittaneet tarvitsemaansa kielivalikoimaa kokonaisuudessaan. Monet mainitsivat, että kielivalikoimaan kuuluu lukematon määrä kieliä, minkä vuoksi esimerkiksi alueittain mainittuja kieliä (esimerkiksi Itä-Euroopan kielet) ei voi vastauksista tarkemmin eritellä. Useat ilmoittivat sekä yleisimmin tarvittut kielet että harvinaisimmat tarvittut kielet. Lisäksi monessa vastauksessa mainittiin yleensä ryhmä "maailmankielet". Koska tulkkien ja kääntäjien käyttöä ei tilastoida missään tuomioistuimessa, kyselyn perusteella saadut luvut ovat ainoastaan suuntaa antavia.

Viron kielen tarve mainittiin 26 vastauksessa ja englannin kielen tarve 16 vastauksessa. Kurdin kielten tarpeen mainitsi 11 tuomioistuinta, arabian kielten tarpeen 9 tuomioistuinta ja turkin tarpeen 9 tuomioistuinta. Lisäksi mainittiin usein seuraavia kieliä: somali (7), saksa (5), espanja (5), ruotsi (5), suomalainen viittomakieli (4), vietnam (4), ranska (3), thai (3), liettua (3), albania (3). Muita mainittuja kieliä tai kielialueita olivat Baltian alueen kielet, Balkanin alueen kielet, Itä-Euroopan kielet, persia, portugali, italia, slovakia, puola, latvia, lingala, slovakia, serbokroatia, myanmar, kiinan kielet, norja, saame, vietnam, intia (?), dari, sorani, swahili, dinka ja bari.

Ongelmakielistä mainittiin erityisesti thai (useampi maininta). Lisäksi mainittiin turkki, kreikka, kiina, sorani, kurdimurteet ja viro. Toisaalta tuotiin esiin, että nk. tavallisen kielen pätevää tulkkiakaan ei ole aina helppoa saada mikäli asiakas puhuu vaikeasti ymmärrettävää murretta. Tästä mainittiin esimerkkinä englannin kieli.

Erityisen ongelman oikeustulkkausten järjestämisen kannalta näyttävät muodostavan pienet kieliyhteisöt ja niiden käyttämät kielet, kuten vietnam. Vietnaminkieliset käräjäoikeuden asiakkaat eivät halua oikeuskäsittelyyn tulkkia, jonka he tuntevat.

Valtioneuvoston kanslian selvityksen (2006) mukaan vieraiden kielten tulkkausta tarvitaan seuraavassa ilmoitettujen tarpeiden mukaan arvioidussa järjestyksessä: venäjä, viro, arabia, persia, kurdi, englantia, romania, thai, espanja, ranska, saksa, serbokroaatti, lingala, albania, somali, kiina, urdu, turkki, bulgaria, vietnam, liettua, bengali, bosnia, heprea, kreikka, kroaatti, kurmantsi, portugali, serbia, sloveeni, sorani, tšekki, dari, puola, amhara, korea, norja, armenia, tanska, latvia, liettua. Nyt lähetetyn kyselyn vastaukset olivat samansuuntaisia.

Tulkkauksen tarve

Tiedustelimme, kuka käräjäoikeudessa on vastuussa tulkkipalveluiden tilaamisesta.

Siviiliasiassa päätöksen tulkin hankinnasta tekee asianosainen itse (mahdollisesti asianajajansa avustuksella), ja tulkin hankintaan voi pyytää neuvoa käräjäoikeudelta.

Rikosasiassa päätökseen vaikuttaa moni seikka, ja päätöksen tekemisen käytännöt ovat vaihtelevia. Vastaajien hyvinkin eri tavoin ilmaistujen näkemysten mukaan tulkin tarpeesta voivat päättää tai sitä voivat esittää tuomari, syyttäjä, haastemies, käräjäsihteeri (istuvan tuomarin sihteeri) tai osastosihteeri.

Tavallisesti tulkin tarve päätellään esitutkinta- ja syyteharkinnan asiakirjojen perusteella. Joissakin tilanteissa tästä poiketaan ja tulkki tilataan oikeuden istuntoon, vaikka tulkkia ei olisi aiemmin käytetty. Joskus tiedustellaan henkilön omaa arviota tulkkauksen tarpeesta, esimerkiksi silloin kun häntä lähestytään ensimmäisen kerran. Saattaa olla myös niin, että vastaaja itse pyytää tulkkia. Toisaalta tulkin tarve voi käydä ilmi myös vasta istuntosalissa, ja istunto saatetaan keskeyttää.

Kysyimme myös, tarvitseeko ulkomaalaistaustainen henkilö aina tulkkia. Yleisin vastaus oli, että ei välttämättä tarvitse. Lähes kaikki olivat tässä kohden samaa mieltä. Tavallinen perustelu oli, että henkilö on asunut pitkään Suomessa. Vastaukset noudattelivat seuraavia malleja:

- Ei välttämättä. Epäselvissä tapauksissa KO selvittää tilanteen.
- Haastemies päättää, onko tulkille tarvetta. Asian katsotaan selviävän esitutkintavaiheessa.
- Ei aina tarvitse. Tulkki tilataan, jos syyttäjä ilmoittaa tai jos esitutkintavaiheen pöytäkirjasta käy ilmi, että tulkkia on käytetty. Tulkki voidaan tilata myös, jos vastaaja ilmoittaa itse tarvitsevansa tulkkia.

- Käräjäoikeus voi myös omasta aloitteestaan selvittää tulkin tarpeen.
- Ei aina tarvitse. Tulkki tilataan, jos oikeudenkäyntiavustaja tai poliisi ilmoittaa henkilön kielitaidon olevan sellainen, että tarvitaan tulkki. Asia varmistetaan vielä istunnossa.
- Ei aina tarvitse. Tulkki tilataan, jos syyttäjä katsoo aiheelliseksi. Joskus henkilö ilmoittaa istunnossa, että tarvitsee tulkin.
- Tulkki tilataan asianosaisen tai syyttäjän pyynnöstä.
- Joskus henkilö ilmoittaa istunnossa tarvitsevansa tulkin. Esitutinnan perusteella. Siviiliasioissa avustaja/asiemies huolehtii tulkin tilauksesta. Joskus asianosainen itse ilmoittaa ennen oikeudenkäyntiä tarvitsevansa tulkin.
- Ei aina tarvitse. Selvitetään, onko tulkkia käytetty esitutkinnassa. Syyttäjä pyytää hankkimaan tulkin tai hakija pyytää hakemusta jättäessään tulkkia. Joskus kysytään asianosaiselta itseltään tulkin tarvetta.
- Jos ei selviä esitutkinnasta, pyydetään haastemiestä kysymään tulkin tarvetta samalla, kun suorittaa tiedoksiannon.
- Ei aina tarvitse. Jotkut ovat asuneet maassa jo niin pitkään, että osaavat jo suomea.
- Tulkki tilataan, jos rikosasian vastaaja on ilmoittanut tarvitsevansa tulkin.
- Istunnon puheenjohtaja ratkaisee tarpeen.
- Henkilön oma arvio tulkkauksen tarpeesta selvitetään ennen pääkäsittelyä esimerkiksi haastemiehen avulla.
- Jotkut, esim. vironkieliset, eivät aina halua tulkkia.
- Syyttäjä ilmoittaa tulkin tarpeesta ns. infolehdellä.

HUOM! Kaksi poikkeavaa vastausta:

- Lähtökohtaisesti UTH tarvitsee tulkin. Jos henkilö ilmoittaa, että ei tarvitse tulkkia ja tulee toimeen suomen kielellä, tuomioistuim ei tilaa tulkkia.
- Kyllä tarvitsee, tilaamme tulkin varmuuden vuoksi, ettei jää mitään epäselvää.

KOMMENTTI: Syyttäjä ei välttämättä pysty arvioimaan kielitaitoa, koska tekee ratkaisun todennäköisesti kirjallisen aineiston perusteella. Myös se, että henkilö "osaa suomea" on erittäin laaja käsite.

Tulkin hankkiminen

Käytännössä tulkin tilaa ja ohjeistaa käräjäsihteeri tai osastonsihteeri. Asian hoitaminen on saatettu keskittää yhdelle sihteerille, tai joissakin tapauksissa kaikki sihteerit hoitavat tulkkien tilaamista. Joissakin käräjäoikeuksissa tulkin tilauksen hoitaa haastemies. Vaikka periaatteessa oikeuden puheenjohtaja on vastuussa tulkin tilaamisesta, käytännössä vaikuttaa kuitenkin siltä, että esimerkiksi tulkin pätevyuden ja sopivuuden arvioi tuomioistuinten osalta käräjäsihteeri, osastonsihteeri tai haastemies tätä palvelua tilatessaan.

Tiedustelimme käräjäoikeuksilta, mistä tulkki tilataan. Käytäntöjä oli periaatteessa neljänlaisia. Yhden ja saman käräjäoikeuden sisällä saatetaan kuitenkin noudattaa useita käytäntöjä samanaikaisesti.

- Ensinnäkin käräjäoikeuksilla voi olla käytössään omat tuomioistuinkohtaiset listat.
- Toiseksi käräjäoikeudet saattavat käyttää pääsääntöisesti alueensa tai muiden alueiden tulkkikeskusten palveluita.
- Kolmanneksi käräjäoikeudet saattavat käyttää myös joitakin yksityisiä palveluntarjoajia.
- Neljänneksi "sekakäyttö" on tavallista: osa tulkeista saatetaan tilata tulkkikeskusten ulkopuolelta; tähän voitaneen laskea sopimuskäytäntö ("tulkkisopimus") yksittäisten tulkkien kanssa. Eräs käräjäoikeus mainitsee käyttävänsä SKTL:n tulkkiluetteloita. Eräs käräjäoikeus mainitsee käyttävänsä poliiseilta saatua listaa. Myös yliopistojen kielikeskukset mainitaan ja Ahvenmaan osalta Uppsalan tulkkikeskus Ruotsissa.

Tulkin saaminen koettiin melko vaivattomaksi, mutta mainintoja hankaluuksista kyllä esitettiin. Tulkitsimme vastauksia niin, että jos tulkki saatiin tulkkivälityksestä, tulkin saaminen koettiin helpoksi. Jos taas käräjäsihteeri tai muu henkilö joutui käyttämään tulkin etsimiseen paljon aikaa, tilanne koettiin hankalaksi. Tulkkien etsimiseen liittyviä seikkoja olisi näin ollen kysyttävä myös tulkkikeskuksilta. Jotkin vastaukset olivat hieman ristiriitaisia. Ensin usein sanotaan, että mainittavia ongelmia ei juuri ole, mutta heti perään saatetaan todeta, että ongelmat saadaan melko sujuvasti ratkaistuksi.

Pohjois-Suomen käräjäoikeuksissa on etäisyyksiin liittyviä ongelmia, koska tulkki on usein tilattava kauempaa. Esimerkiksi Kajaanissa ja Rovaniemellä on tilanne, että jos omalta listalta ei löydy tulkkia, tulkki tilataan Oulun tulkkipalvelun (Pohjois-Suomen tulkkikeskus) kautta, joskus vielä kauempaa, jopa Helsingistä. Tämä on tavallista harvinaisten kielten osalta. Lapin käräjäoikeus Sodankylässä joutuu joskus tilaamaan tulkkeja Rovaniemeltä ja Helsingistä. Pienissä jutuissa saatetaan käyttää tämän vuoksi puhelintulkkia. Myös Kokkolassa on ollut tilanne, että tulkkeja on jouduttu tilaamaan Helsingistä saakka. Kotkasta vastataan, että tulkki on tähän saakka löytynyt viimeistään Helsingistä, mutta esimerkiksi viron ja venäjän tulkkien tarve on niin suuri, että tilaukset tehdään suoraan tulkeille. Pohjanmaan käräjäoikeudet saavat tulkkikeskuspalvelua Vaasasta, mutta tarpeen tullen kääntyvät myös Keski-Suomen (Jyväskylä) ja Pirkanmaan (Tampereen) tulkkikeskuksen puoleen. Vaikuttaa siltä, että pienten paikkakuntien käräjäoikeudet joutuvat usein tilaamaan tulkit kauempaa. Joissakin käräjäoikeuksissa toiminta ei vaikuta kovin suunnitellulta, ja tulkit tilataan "milloin mistäkin erilaisten vihjeiden perusteella". Tulkit on tästä huolimatta saatu paikalle melko vaivattomasti.

Tulkin pätevyys

Päteviä tulkkeja ei kaikissa tilanteissa koettu saatavan. Tämä kävi ilmi Sodankylän vastauksesta. Lisäksi esimerkiksi Jämsän vastauksessa todettiin, että pätevää tulkkia ei aina saada, koska tulkki tarvitaan monesti hyvin lyhyellä varoitusaajalla. Tämä koskee erityisesti harvinaisten kielten tulkkeja. Mikäli pätevää tulkkia ei saada helposti, oikeudenkäyntiä on siirrettävä. Nopeasti käsittelyyn tulevien juttujen yhteydessä voi esiintyä ongelmia, koska tulkit saattavat myös olla varattuina. Joissakin tilanteissa on sovellettu etätulkkia; tästä on kokemuksia Joensuun käräjäoikeudella hebreasta, kiinan uigurista, kurdista ja soranista.

Käräjäoikeuden omalla tulkkilistalla olevien tulkkien katsottiin olevan tunnettuja ja päteviksi tiedettyjä. Jos tulkista saadaan huonoja kokemuksia, tulkki poistetaan listalta ja siirretään ns. mustalle listalle. Eräissä vastauksessa mainitaan, että on vaikeata arvioida tulkin pätevyyttä etukäteen ja toisinaan tulkkien pätevyys on heikko. Toisessa vastauksessa taas kuvattiin käräjäoikeuden tulkkilistan syntyneen sillä tavalla, että listalle on kerätty nimiä henkilöistä tai toimistoista, jotka ovat ilmoittaneet olevansa käytettävissä tai joiden muiden tiedetään hoitavan tulkkauksia ja käännöksiä. Tulkki ei välttämättä ole pätevä, jos tulkiksi voidaan pyytää joku "paikallinen kieltä osaava henkilö", kuten joidenkin vastausten perusteella on jouduttu toimimaan. Vastauksista kävi ilmi tietämättömyyttä tutkintojen osalta; saatettiin mainita, että käytettiin muitakin kuin "virallisia tulkkeja".

Vastauksissa kerrottiin myös, että joskus tulkit kieltäytyvät toimeksiannosta, koska pitävät oikeustulkkia liian vaativana ja katsovat, että eivät tunne oikeuden erikoisalaa riittävästi.

Palkkiot

Tulkkien palkkiokäytäntö vaikuttaisi olevan yhtenäinen tulkkikeskuksen tulkeilla ts. jos tulkki tilataan aina samasta paikasta. Jotkin käräjäoikeudet korostavat, että palkkiot eivät ole yhtenäisiä. Jotkin käräjäoikeudet toteavat, että palkkiot eivät ole yhtenäisiä, mutta kovin suuria eroja ei ole ollut. Laskuttajakohtaisia eroja kuitenkin on. Joissakin tapauksissa tuotiin esiin erikseen, että palkkiosta sovitaan tilauksen yhteydessä. Eräissä käräjäoikeuksissa näyttää

olevan niin, että palkkiokäytännöt ovat yhtenäiset saman käräjäoikeuden sisällä (samat taksat). Muutama vastaaja ei ollut tietoinen palkkioiden tasosta.

Suositus: Tulkkien ja kääntäjien käyttöä on ryhdyttävä tilastoimaan ja seuramaan systemaattisesti.

Suositus: Tulkkien tilaamisen perusteet on yhtenäistettävä.

Suositus: On laadittava valtakunnallinen tulkkiuettelo ja määriteltävä, miten luettelo tehdään, päätettävä listalle pääsyn ja sieltä poistamisen kriteerit ja mikä taho sitä ylläpitää ja miten tulkkeja koskeva palaute otetaan vastaan. Viime kädessä kysymys on auktorisointijärjestelmän toteuttamisesta. Koulutus, auktorisointi ja valtakunnallinen yhtenäinen luettelo takaisi vähimmäiskriteerit.

Suositus: Kehitetään koulutusta (yleinen kielitaito, yleinen tulkkaustaito, eettiset kysymykset, oikeudellinen toimintaympäristö, oikeudenkäynti, terminologia)

Suositus: Kehitettävä tulkkien auktorisointijärjestelmä.

Haastattelut: tuomioistuinten edustajat

Haastatellut tuomioistuinten edustajat olivat Imatran käräjäoikeuden vs. laamanni Tapani Vasama, Tampereen käräjäoikeuden laamanni Pekka Lankinen, Sodankylän käräjäoikeuden laamanni Lars Lindh, tuomari Esko Hohti ja tuomari Kauko Kontio, Espoon käräjäoikeuden tuomari Marjo Naapi, Turun käräjäoikeuden tuomarit Asko Nurmi, Antti Huiskala, Kirsi Nurmi ja käräjäsihteeri Ulla Lehtinen, Kirsi Suominen, Virpi Järvinen.

Lisäksi tietoja saatiin puhelimitse muun muassa Espoon käräjäoikeudesta tuomari Matti Lahdelta ja käräjäsihteeri Jaana Hirvoselta, Heinolan käräjäoikeudesta tuomari Tea Ståhlbergiltä, Kauhajoen käräjäoikeudesta tuomari Tuula Lehdolta, Kokkolan käräjäoikeudesta osastosihteeri Marjatta Anttoselta, Paraisten käräjäoikeudesta sihteeri Pia Jacobssonilta, Pieksämäen käräjäoikeudesta tuomari Juhani Malilta, Hämeenlinnan käräjäoikeudesta osastosihteeri Riitta Salmelta ja Turun käräjäoikeudesta hallintopäällikkö Tuula Ilmoselta.

Monet tuomarit kertoivat kaipaavansa tulkkaustilanteisiin liittyvää koulutusta. Koulutustarpeena mainittiin myös yleinen maahanmuuttajakulttuurien tuntemus. Toivottiin, että koulutus olisi oikeusministeriön järjestämää. Toivomuksen perusteeksi mainittiin, että yksittäisillä tuomioistuimilla ei ole osoittaa käyttövaroja ulkopuoliseen koulutukseen. Haastatteluissa kävi ilmi, että tuomareilla ei ollut riittävästi tietoa tulkkien nykyisestä koulutusjärjestelmästä ja yksittäisten tulkkien taustoista. Useilla oli näkemys, että tilatessaan tulkin, tulkki on pätevä, jopa valantehnyt.

Keskusteluissa tuli usein nimenomaan tuomareiden aloitteesta esiin, että tulkeilla olisi hyvä olla auktorisoidun tulkin tutkinto. Joissakin puheenvuoroissa jopa esitettiin, että olisi hyvä, että tulkki antaisi valan. Erikseen koulutusasioista keskusteltaessa tuomarit yhtyivät näkemukseen koulutusjärjestelmän tarpeesta.

Joissakin haastatteluissa tuli esiin tulkkien puutteellinen kielitaito. Monessa haastattelussa tuli esiin, että tulkeilla ei ole tietoa tilanteen vaatimasta etiikasta. Tulkit eivät usein myöskään tunne oikeudellista toimintaympäristöä, oikeudenkäynnin vaiheita, erilaisia suullisen käsittelyn toimintatapoja ja oikeudellista terminologiaa.

Keskusteluissa otimme esiin myös tulkkauksen tekniset apuvälineet ja niiden käyttö ja tarve. Etätulkkausta käytettiin jo hyväksi pienissä asioissa, esimerkiksi puhelintulkkausta. Etätulkkauksen muodot alentavat huomattavasti kustannuksia. Joskus esimerkiksi vangitsemisoikeudenkäynti on järjestettävä kiireellisellä aikataululla, ja siksi etätulkkaus voi olla ainoa mahdollisuus järjestää tulkkaus. Etätulkkausta hankaloittaa sopivan tekniikan puuttuminen. Tekniikan suomat mahdollisuudet nähtiin, mutta tekniikan käyttämiselle ja hankkimiselle ei katsottu olevan resursseja. Alueiden erilaiset mahdollisuudet tulivat esiin muun muassa siinä, että muiden kuin Etelä-Suomessa sijaitsevien käräjäoikeuksien oli hankalampaa ja kalliimpaa hankkia tulkin palveluita. Lisäksi paikkakunta-kohtaiset erot ja vaihtelevuus tulivat esiin siinä, että pienillä paikkakunnilla saatettiin turvautua ”kielitaitoisten tuttujen” palveluihin, kun taas isoilla paikkakunnilla pystyttiin käyttämään ammattitaitoisia ja kokeneita oikeustulkkeja.

Tulkkausteknisistä ratkaisuista otettiin haastatteluissa esiin myös tulkkikoppien käyttö. Pienissä käräjäoikeuksissa tulkkikoppien käyttöä vieroksuttiin, koska tulkkausta on vähemmän ja muitakin välttämättömiä menoeriä oli näköpiirissä. Suuremmissa käräjäoikeuksissa tulkkikopin olemassaolo vaikutti ensi kuulemalta hyvältä ajatukselta, mutta sitten kun oikeudenkäyntiä tarkasteltiin kokonaisuutena, tuomarit havaitsivat, että kaikkien prosessien vaiheiden tulkkaus ei onnistuisi, jos tulkki olisi erillään keskusteluosapuolista. Tällaisia prosessin vaiheita ovat muun muassa tilanteet, joissa avustaja ja vieraskielinen vastaaja haluavat keskustella niin, että koko sali ei kuule keskustelua. Lisäksi työskentely kirjallisten todisteiden kanssa vaikeutuu, jos tulkki on erillisessä tilassa. Tulkin etäisyys hankaloittaa vuorovaikutusta ja esimerkiksi nostaa asianomaisen kynnystä esittää kysymyksiä tulkin välityksellä, jos hän ei ymmärrä jotakin asiaa. Etätulkkauksen ongelma on, että esimerkiksi kehonkieli jää välittymättä.

Haastatteluissa tuli myös esiin, että oikeustulkit tekevät töitä eri lähtökohdista. Viittomakielen tulkkauksiin osallistuu pääsääntöisesti kaksi tulkkia, mutta puhuttujen kielten tulkit ovat tavallisesti paikalla yksin, paitsi jos tulkattavia on enemmän kuin kaksi. Erään tuomarihaastattelun perusteella lyhyemmät, parin–kolmen tunnin tulkkaukset eivät vaadi kahta tulkkia.

Lapin käräjäoikeudessa Sodankylässä tuli esiin saamen kielten tulkkaustilanne. Aina ei ole saatavilla päteviä tulkkeja, ja näissä kielissä ei myöskään ole kehittynyttä oikeudellista sanastoa. Tuomioistuimen on myös joskus vaikea arvioida, tarvitseeko asianosainen tulkkausta vai ei.

Eräässä haastattelussa runsaasti perheasioita käsittelevä tuomari toi esiin, että siviiliasioissa osapuolet saattavat joutua eriarvoiseen asemaan, koska heidän on itse huolehdittava tulkin palkkaamisesta. Esimerkiksi huoltajuuskiistoissa osapuolet joutuvat osallistumaan neuvotteluihin eri lähtökohdista.

Suositus: Järjestetään kulttuurintuntemukseen liittyvää koulutusta tuomareille.

Suositus: Selvitetään, onko valtion aiheellista kustantaa tulkkipalvelut myös joissakin siviiliasioissa.

Suositus: Selvitetään teknisten apuvälineiden käytön mahdollisuuksia.

Suositus: Selvitetään tulkkien työolosuhteet oikeudenkäynneissä ja olosuhteiden vaikutus tulkkauksen laatuun esimerkiksi pitkäkestoisissa istunnoissa.

Suositus: Selvitetään, mitkä ovat oikeustulkin pätevyyskriteerit ja miten niitä voidaan arvioida. Pätevyyskriteereiden pitäisi muodostaa peruste auktorisoinnille. Kun henkilö täyttää tietyt kriteerit ja on hyväksytty auktorisointijärjestelmässä, tuomioistuinhenkilökunnan ei tarvitse yrittää arvioida tulkkeja erikseen.

Haastattelut: tulkit

Nina Isolahti on haastatellut väitöskirjatutkimustaan varten seitsemää oikeustulkkausta tekevää tulkkiä. Haastattelujen perusteella pakolaiskielten asioimistulkkeina toimivilla oli keskimäärin hyvä käsitys oikeustulkkausten eettisestä luonteesta. Tulkit toivoivat työssään oikeuden puheenjohtajan ohjausta ja yleisesti yhteistyön lisäämistä. Puheenjohtajat eivät aina ota tulkin työtä riittävästi huomioon. Haastatellut tulkit kaipasivat lisää koulutusta tulkkausten eri menetelmiin, kuten kuiskaussimultaaniin.

Myös tulkkien haastatteluissa keskusteltiin etätulkkauksesta. Tulkit toivat esiin, että heidän kokemuksensa etätulkkauksesta eivät ole olleet kovin myönteisiä. Etätulkkausten rajoituksia ja mahdollisuuksia ei vielä tunneta hyvin. Etätulkkaus muuttaa tulkkaustilannetta ja tulkkausten puitteita todella paljon, joten sen käyttöä olisi vielä tutkittava ennen kuin voidaan esittää perusteltuja näkemyksiä menetelmän sopivuudesta.

Asioimistulkit nostivat esiin myös puutteet työoloissaan. Tulkeille ei ole varattu missään taukotiloja. Tulkit joutuvat odottamaan yleisissä odotustiloissa, joissa myös usein joutuvat jatkamaan keskustelua tulkattavien kanssa. Tämän he kokevat kyseenalaistavan heidän mahdollisuuksiaan toimia puolueettomassa roolissa.

Monet asioimistulkit kokevat oikeustulkkauksen liian vaikeaksi ja haasteelliseksi ja kieltäytyvät ottamasta näitä toimeksiantoja vastaan.

Tulkkien asemaa on viime aikoina hankaloittanut huomattavasti tilanne, jossa kaupunkien alaisuudessa toimivat tulkkeskukset joutuvat kilpailuttamaan käyttämänsä tulkit ja ennen kuin tulkkien palveluita pystytään kilpailuttamaan, tulkkien on hankittava yrittäjän status. Tähän läheskään kaikki ammattitaitoiset tulkit eivät ole suostuneet. Tämä osaltaan estää tuomioistuimia saamasta parasta asiantuntijuutta käyttöönsä. Harvinaisten kielten tulkkien ei ole perusteltua ryhtyä yrittäjiksi, jos heillä on vuodessa ainoastaan harvoja toimeksiantoja. On myös sellaisia harvinaisempien kielten tulkkeja, jotka ovat työttömiä tai eläkkeellä, mutta hoitavat satunnaisesti tulkkauksia. Näidenkään henkilöiden ei kannata ryhtyä yrittäjiksi. Tuomioistuin voi kuitenkin käyttää näiden henkilöiden palveluita ilman välityspalvelua, mutta tämä myös tarkoittaa sitä, että tuomioistuin ei saa toimeksiantoja koordinoivan tulkkeskusten palveluita, kuten vähimmäislaadun tarkastamista ja välityspalvelua.

Suositus: Järjestetään tulkeille erilaisten tulkkausmenetelmien ja oikeuskielen koulutusta ja mahdollisuus harjoitteluun. Edellytetään koulutukseen osallistumista.

Suositus: Etätulkkausten mahdollisuuksia on tutkittava erikseen, ja on erikseen kehitettävä etätulkkauskoulutusta.

Suositus: Kehitetään tulkkien työskentelyolosuhteita.

Suositus: Selvitetään kilpailujärjestelmän toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus.

Suositus: Pyritään muuttamaan tilannetta, jossa asianosaiset joutuvat oikeuskäsittelyssä eri asemaan sen mukaan, minkä tasoinen tulkkaus heille pystytään järjestämään.

Suositus: Kehitetään eri ammattiryhmien yhteistyömuotoja, kuten järjestämällä yhteistä koulutusta tai esimerkiksi neuvottelupäiviä.

Havainnointi

Käytännöt vaihtelevat eri oikeudenkäynneissä. Tämä saattaa johtua useasta seikasta. Ennen muuta asiaan vaikuttavat *tulkin ammattitaito* (kuten kieli- ja vuorovaikutustaidot, useilla selviä puutteita, myös tuomareilla), johon myös liittyy näkemys oman tehtävän luonteesta (eettinen säännöstö, käsitys oman roolin liikkumavarasta, useilla tulkeilla vaikutti olevan vaikeuksia hahmottaa työtehtäviä eettisestä näkökulmasta), ja tulkin ja *puheenjohtajan* keskinäinen yhteistyö.

Oikeudenkäyntiin osallistuvilla näyttäisi olevan erilaisia odotuksia siitä, miten tulkin kuuluisi hoitaa tehtävänsä ja miten hänen kanssaan tehdään työtä.

Erityisesti haluamme todeta, että tulkit eivät toimintansa perusteella näytä mieltävän tehtävänsä eettistä luonnetta.

Suositus: Laaditaan tulkeille menettelyohjeet.

Suositus: Lisätään tulkkien eettistä koulutusta.

Suositus: Kehitetään auktorisointi- ja valajärjestelmä.

Suositus: Lisätään koulutusta, jossa annetaan tietoa tulkeille oikeuden toimintaympäristöistä, prosessiperiaatteista ja oikeuskielestä sekä -käsitteistä. Tulkeilla olisi oltava tietoa juridiikan perusteista.

Suositus: Koulutetaan puheenjohtajia tulkattujen istuntojen johtamiseen ja tulkin työn lähtökohtien ymmärtämiseen.

Pohjoisen työryhmä

Pohjois-Suomessa on toiminut laatuhanke, jonka osana on selvitetty tulkkaus- ja käännöskysymyksiä. Tulkkaus- ja käännöskysymyksiä pohtinut työryhmä on koostanut keskusteluistaan yhteenvedon (9 s). Yhteenvetoon on kirjattu suositukset ennen istuntoa huomioon otettavista seikoista ja oikeussalilyöskentelystä.

ASIANAJAJIEN KOKEMUKSIA OIKEUSTULKKAUSTILANTEISTA

Selvityksen on laatinut Risto Rouvari

Asianajajien kokemuksia selvitettiin lähettämällä helmikuussa 2008 sähköpostitse kysely kaikille Asianajajaliiton osastojen puheenjohtajille, joita pyydettiin välittämään kysely eteenpäin omien osastojensa jäsenille. Suoria vastauksia kyselyyn saatiin n. kymmeneltä asianajajalta. Tämän ohella asiaa selvitettiin yksityiskohtaisemmin Helsingin oikeusaputoimiston edustajien kanssa käydyssä keskustelussa. Helsingin oikeusaputoimiston asiakaskunnasta n. 20 % on vieraskielisiä ja se on käytännössä eniten vieraskielisiä asiakkaita koko maassa hoitava asianajotoimisto. Oikeusaputoimiston oikeustulkkauksesta saamat kokemukset olivat hyvin yhteneväiset muiden kyselyyn vastanneiden asianajajien kokemusten kanssa.

Kyselyssä esille tulleet asianajajien näkemykset ja kommentit pyritään esittämään siinä muodossa kuin ne on saatu.

Oikeudenkäynti ja etenkin rikosoikeudenkäynti koostuu useista vaiheista, jotka edeltävät varsinaista oikeudenkäyntiä. Rikosprosessi voi lähteä liikkeelle pakkokeinoista kuten epäillyn pidättämisestä sekä kotietsinnästä ja muista tutkintamenetelmistä. Näitä seuraavat esitutkinta ja syyteharkinta ennen asian siirtymistä käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Asianajaja voi olla mukana kaikissa näissä vaiheissa pakkokeinoista lähtien. Kaikkiin näihin vaiheisiin voi liittyä tarve tulkin käyttämiseen. Samoin tulkkausta voidaan tarvita päämiehen ja asianajajan välisessä keskinäisessä kommunikaatiossa viranomaisten tai tuomioistuimen ulkopuolella.

Varsinaisessa oikeudenkäynnissä tulkkausta voidaan tarvita asianajajan alku- ja loppupuheenvuorojen yhteydessä, päämiehen omassa kuulemisessa, todistajien kuulemisessa sekä mahdollisten kanssavastajien kuulemisessa. Käräjäoikeusvaihetta voi seurata valitus hovioikeuteen, jolloin kaikki em. oikeudenkäynnin vaiheet toistuvat.

Jokaisessa näistä vaiheista voi tapahtua tulkkausta koskeva virhe, jota ei voi korjata.

Poliisin, asianajajan, syyttäjän ja tuomarin työt perustuvat nykyisin pitkälti erikoistumiseen ja jatkuvaan koulutukseen. Kokemuksen myötä virheiden uskotaan estyvän. Vakavan rikosasian toimijoilla on usein 10–20 vuoden kokemus työstään eli vaikeat tehtävät kohdistuvat osavimmille.

Oikeustulkkien osalta ei ole havaittavissa näiden muiden toimijoiden kaltaista kokemukseen ja ammattitaitoon perustuvaa valikoitumista. Usein käytännössä poliisi tai haastemies hankkii sellaisen tulkin, jolle ko. ajankohta sattuu sopimaan selvittämättä sen tarkemmin tulkin koke-musta tai ammattitaitoa.

Muiden toimijoiden työtä voidaan kontrolloida. Asianajaja voi pyytää poliisilta lisätutkintaa ja kritisoida esitutkintaa, samoin syyttäjä voi määrätä lisätutkinnan. Oikeussalissa syyttäjällä ja asianajajalla on yhtäläinen ammatillinen kokemus. Tuomarin tuomiosta voi valittaa hovioikeuteen. Tulkin osalta tällaisia kontrolloikeuksia ei ole. *Tulkkien koulutus ja ammatillinen kokemus eivät ole keskenään yhteismitallisia* ja niiden vertaaminen on vaikeaa. Tulkkauksen sisältöä ei voida prosessin aikana tehokkaasti kontrolloida, kun kysymys on kielestä, jota kukaan muu kuin tulkki ja tulkattava ei ymmärrä. Tulkin työn puutteet ja mahdolliset virheet voivat jäädä salaisuudeksi kieltä ymmärtämättömille.

Tulkkaukseen liittyvät käytännön ongelmat tulevat esille etenkin uusien maahanmuuttajaryhmien ja näiden käyttämien harvinaisten kielten yhteydessä. Tulkilla ei ole välttämättä riittävää käytännön taitoa eikä koulutusta toimia tulkkina. Samoin kielen ja terminologian hallinta on

puutteellista. Tulkki ei ymmärrä, että hän toimii yksinomaan tulkkina, vaan sekaantuu itse asiaan. Tulkki ei ymmärrä juridista sanastoa, eikä aina riittävästi edes tulkattavia kieliä yleisesti.

Käytännön ongelmia voivat aiheuttaa myös saman kielen eri murteet. Siten esim. thai- kielestä on useita murteita, joiden puhujat eivät ymmärrä toisiaan. Vastaavasti kiinan kielessä mandariinikiinan ja kantoninkiinan puhujat eivät ymmärrä toisiaan. Suomesta on käytännössä erittäin vaikea löytää kantoninkiinaa hallitsevia tulkkeja.

Tietyn kansanryhmän sisällä voi olla toisilleen vihamielisiä klaaneja. Tulkin ja tulkattavan kuuluminen eri klaaneihin voi vääristää tulkkausta. Samoin miesten ja naisten välinen suhde voi aiheuttaa ongelmia. Tietyissä kulttuureissa esim. nainen ei voi toimia miehen tulkkina.

Kulttuurierojen vaikutukset voivat ilmetä myös siinä, että tulkki *ei aina ymmärrä riittävästi suomalaista kulttuuria*, vaan tulkkaa oman kulttuurinsa näkökannalta. Siten esim. perheoikeudellisissa asioissa tulkin omaan kulttuuriinsa perustuva näkemys naisen asemasta perheessä tai naisen perintöoikeuden puuttumisesta voi vaikuttaa tulkkaukseen. Samoin esim. suhtautuminen ruumiillisen kurituksen hyväksyttävyyteen voi vaikuttaa pahoinpitelyasian tulkkaukseen.

Tulkki ei aina pitäydy omassa roolissaan, vaan tulee mukaan itse asiaan. Tulkki pyrkii ohjaamaan asiaa haluamaansa suuntaan, vaikka tulkin tulisi kääntää neutraalisti vaikuttamatta asiaan.

Oikeustulkkauksessa kaikki tulisi tulkata. Tulkkauksen tärkein tavoite on asiakkaan intressin ja oikeuksien turvaaminen.

Tulisi luoda kontrollimekanismi, jolla voitaisiin tarvittaessa jälkikäteen valvoa, että tulkkaus on ollut asianmukainen. Tulkkaukset tulisi nauhoittaa erikseen ja tarjota sujuva mahdollisuus kontrolloida jälkikäteen tulkkauksen asianmukaisuus ilman, että tulkkauksen aikana joudutaan saattamaan tulkkaus kyseenalaiseksi.

Oikeussaleihin tulisi saada erillinen tulkin koppi ja laitteet simultaanin kääntämisen mahdollistamiseksi niin, että prosessi ei tarpeettomasti sekoitu tulkkauksen ajaksi.

Yleinen ongelma lienee se, että *tulkkeja on liian vähän* ja tulkattavia kieliä aina vain enemmän.

Tarvitaan virallinen oikeustulkkipolikseteri. Vaikka joissakin tilanteissa asianajaja joutuu itse hankkimaan tulkin, niin tilannetta auttaisi, jos oikeus ilmoittaisi myös asianajajille ketä he ovat käyttäneet hyvällä kokemuksella muissa jutuissa. Pitää myös voida antaa palautetta huonosta tulkista. Asianajajilla on kokemuksia tulkeista, joita ei kerta kaikkiaan voi käyttää, koska asiat menevät aina väärille raiteille. Oikeustulkkilistalle voisi päästä esimerkiksi vain ne tulkit, *joilla on oikeustulkin tutkinto*.

Perheoikeudellisissa asioissa olisi hyvä, jos voisi käyttää samaa tulkkia sekä suhteessa sosiaaliviranomaisiin että oikeudessa. Tulkin ja asiakkaan välille voi syntyä jopa läheinen suhde ja asiakkaalle on turvallista nojautua samaan tulkkiin läpi koko prosessin.

Yksi ongelmaryhmä ovat poliisin esitutkintavaiheessa käyttämät tulkkauspalvelut. Esitutkintakuulustelu vaikuttaa suoraan syyttäjän syyteharkintaratkaisuihin. Jos esitutkintavaiheen on tapahtunut tulkkausvirheitä, voivat ne vaikuttaa ratkaisevasti koko jatkoprosessiin.

Asetus auktorisoiduista tulkeista ja tulkkauskoosteesta, Norja**Justis- og politidepartementet****Lovdata: Forskrift om bevilling som statsautorisert tolk og tolkeprøven**

DATO: FOR-1997-06-06-571
DEPARTEMENT: AID (Arbeids- og inkluderingsdepartementet)
AVD/DIR: Integrerings- og mangfoldsavd.
PUBLISERT: Avd I 1997 1101
IKRAFTTREDELSE: 1997-12-03
SIST-ENDRET: FOR-2006-04-10-425
ENDRER:
GJELDER FOR: Norge
HJEMMEL: LOV-1902-05-22-10-§332
KORTTITTEL: Forskrift om statsautoriserte **tolker**

Kap. I. Autorisasjon og tolkens plikter m.v.**§ 1. Bevillingsmyndighet**

Bevilling som statsautorisert tolk gis av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI).

Direktoratet skal kalle bevillingen tilbake når et av vilkårene for å få den, eller inneha den, jf. § 3, ikke lenger oppfylles. Midlertidig tilbakekalling kan foretas for den tid det tar å behandle saken.

Søknad om å få bevilling, og sak om tilbakekalling av bevilling, behandles etter reglene i lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).

Direktoratet har ansvaret for at det føres et offentlig register over de personene som har fått bevilling som statsautorisert tolk, og for offentliggjøring av informasjon om registeret.

0 Endret ved forskrifter 27 okt 1999 nr. 1132, 23 des 2005 nr. 1702 (i kraft 1 jan 2006).

§ 2. Bevillingens innhold

Bevilling som statsautorisert tolk gjelder for generell kompetanse i tolking til og fra norsk og tolkespråket.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 3. Vilkårene for å få bevilling

Bevilling som statsautorisert tolk gis til den som har bestått slik prøving av kunnskaper og tolkeferdigheter som er fastsatt i disse forskriftene, og som har fylt 20 år og er myndig etter norske bestemmelser.

Før bevillingen gis, må kandidaten ha avgitt en skriftlig forsikring om å ville rette seg etter det som er eller blir bestemt om tolkevirksomheten m.v. i denne forskriften. Dersom bestemmelser gitt i eller i medhold av forskriftene overtres, kan bevillingen tilbakekalles.

Når særlige grunner taler for det, kan departementet gjøre unntak fra vilkåret i bestemmelsens første ledd.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 4. *Betegnelsen statsautorisert tolk*

Bevillingen gir rett til å bruke betegnelsen statsautorisert tolk, med et tillegg som angir tolkespråket.

Tolken har ikke adgang til å bruke betegnelsen i forbindelse med bekreftelse av riktigheten av en oversettelse av et dokument, hverken på selve oversettelsen eller i et dokument med referanse til oversettelsen.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 5. *Pliktene i tolkevirksomheten*

Virksomheten som statsautorisert tolk må utføres upartisk og omhyggelig, og i samsvar med god tolkeskikk.

Når det under tolkingen er noe til hinder for at tolken kan utføre sitt arbeid faglig tilfredsstillende, må tolken gjøre partene oppmerksomme på dette.

Dersom tolken er ugild i medhold av forvaltningsloven § 6 første ledd, bokstavene a - d, eller etter annet ledd, skal tolken selv gjøre oppmerksom på dette forhold.

§ 6. *Taushetsplikt m.v.*

Tolken har taushetsplikt når det gjelder opplysninger fra sin tolkevirksomhet i samsvar med god tolkeskikk. Reglene i forvaltningsloven §§ 13 flg. gjelder tilsvarende. Andre bestemmelser om taushetsplikt i særlovgivningen gjelder tilsvarende i den grad de kommer til anvendelse på det enkelte tolkeoppdrag.

Unntak fra første ledd gjelder i den utstrekning tolken i henhold til lovgivning er pliktig til å gi opplysninger.

Opplysninger som er taushetsbelagt etter første ledd, må ikke utnyttes av tolken i forretningsmessig øyemed eller på annen måte. Unntaket etter annet ledd begrenser ikke dette forbudet.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

Kap. II. Tolkeprøven (autorisasjonsprøven)

§ 7. *Årlig tolkeprøve*

Tolkeprøven holdes minst en gang i året i utvalgte språk.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 8. *Oppmelding til tolkeprøven*

Oppmeldingen til tolkeprøven skrives på fastsatt skjema. Identiteten må bekreftes slik det fremgår av skjemaet.

Oppmeldingsgebyr betales med det beløp departementet bestemmer.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 9. *Tolkeprøvens formål og inndeling*

Tolkeprøven avgjør om kandidaten fyller de faglige krav for å få bevilling som statsautorisert tolk. Det utferdiges ikke vitnemål for bestått prøve, men utfallet av prøven innberettes til direktoratet.

Tolkeprøven består av en skriftlig og en muntlig del.

0 Endret ved forskrifter 27 okt 1999 nr. 1132, 10 april 2006 nr. 425.

§ 10. Innholdet i den skriftlige delen av tolkeprøven

Den skriftlige delen av tolkeprøven omfatter begge språkene, og består av en terminologidel, en allmennspråklig del og en realiadel. I de norske tekstene kan begge målformer forekomme. Delprøvene omfatter områdene helse/medisin, jus og rettshåndheving, sosialforvaltning, arbeidsliv/økonomi og andre sentrale samfunnsforhold.

Realiaprøven skal vise kandidatens kunnskaper i sosiale og kulturelle forhold i begge språkområder.

Terminologiprøven skal vise kandidatens kunnskaper i entydige termer på begge språk, fordelt på områdene etter første ledd.

Den skriftlige prøven må som hovedregel være bestått for at kandidaten kan gå opp til muntlig prøve.

Bruk av hjelpemidler er ikke tillatt ved den skriftlige prøven.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 11. Innholdet i den muntlige delen av tolkeprøven

Kandidaten prøves i praktiske ferdigheter i å tolke ved den muntlige prøven. Videre skal kandidaten vise at han/hun har ferdigheter i adekvat språkbruk, kjennskap til sentrale samfunnsforhold i begge språkområder og innsikt i god tolkeskikk.

Den muntlige delen av tolkeprøven skal vise om kandidaten på de samme områdene som er nevnt i § 10:

- a) kan ved å tolke konsekutivt overføre budskapet til begge språkene så fullverdig at det ikke forekommer feil av betydning for forståelsen, og
- b) kan bevare stilnivået og gjengi vesentlige markeringer i stemmebruk, mimikk og gester i overføringen, og
- c) har et adekvat ordforråd og
- d) har kjennskap til god tolkeskikk.

Den muntlige delen skal inneholde dialoger og korte monologer på norsk og tolkespråket. Forskjellige dialekter og stilnivåer kan forekomme.

Oppgavene skal gjenspeile faktiske situasjoner, og en av oppgavene skal være fra enten jus/rettshåndheving eller helse/medisin.

Den muntlige prøven avsluttes med en samtale som skal vise kandidatens kunnskap om god tolkeskikk. Det er tillatt å bruke ordlister eller ordbok ved den muntlige prøven.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 12. Sensorveiledningene

Det skal foreligge en skriftlig sensorveiledning både for den skriftlige prøven og for den muntlige. Veiledningene skal bidra til å sikre likhet i bedømmingen av kandidater med ulike tolkespråk.

Veiledningene blir utarbeidet av prøvenemnda ved et utvalg av nemnda, jf. § 15.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 13. Evaluering av tolkeprøven

For å ha bestått tolkeprøven må kandidaten ha vist tilfredsstillende prestasjoner både i den skriftlige delen og i den muntlige delen.

Ved den muntlige prøven må kandidaten vise at han/hun med letthet kan uttrykke seg på norsk og på tolkespråket på en språkriktig måte og med klar uttale. I tillegg må

kandidaten vise gode tolketekniske ferdigheter, ha kjennskap til fagterminologi på de nevnte områder og kjennskap til god tolkeskikk.

Prestasjonene til tolkeprøven bedømmes med betegnelsene bestått og ikke bestått.

Det er adgang til å gå opp til tolkeprøven 3 ganger.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 14. Retten til begrunnet evaluering og klage

Reglene om klage og omgjøring i forvaltningsloven §§ 28 flg. gjelder tilsvarende.

Når prestasjonene til tolkeprøven er evaluert, har kandidaten, dersom prøven er bedømt til ikke bestått, rett til å få en redegjørelse for evalueringen av egen prestasjon. Krav om begrunnelse må fremsettes innen 3 uker etter at evalueringen er kunngjort.

Skriftlig begrunnet klage på evalueringen må fremsettes innen tre uker etter at begrunnelsen er gitt. Ny sensurering skal da foretas.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

Kap. III. Nemnda for tolkeprøven (prøvenemnda)

§ 15. Prøvenemndas sammensetning og oppgaver

Prøvenemnda består av en leder, tre sensorer og to personer som spiller rollen som tolkebrukere. Lederen for tolkeprøven skal ha en stedfortreder. Disse oppnevnes av den administrative myndighet for gjennomføringen av tolkeprøven for en bestemt tjenestetid.

I tilfeller hvor det ikke er mulig å rekruttere sensorer med relevant høyere utdanning, samt kompetanse i norsk og det aktuelle tolkespråk, kan prøvenemnda utvides slik at det totalt kan sikres forsvarlig bedømming i henhold til kriterier som nevnt i § 11.

Lederen for tolkeprøven skal lede prøvenemndas virksomhet. Ved uventet forfall kan lederen og en av sensorene foreta oppnevning til nemnda.

Et utvalg av nemnda, som består av lederen for tolkeprøven og minst en av sensorene skal ha ansvar for utarbeiding av oppgavene til tolkeprøven med sensorveiledninger. Prøvenemnda evaluerer prestasjonene.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 16. Arbeidsdelingen i prøvenemnda

To sensorer skal ha relevant høyere utdanning samt kompetanse i norsk og det aktuelle tolkespråket. De samme sensorer skal ha bedømt den skriftlige besvarelsen.

En tredje sensor, med relevant erfaringsbakgrunn, skal særlig bedømme tolkeferdighetene.

Lederen for tolkeprøven kan foreta eksaminasjonen i god tolkeskikk.

I tilfeller hvor det ikke er mulig å rekruttere to sensorer med relevant høyere utdanning samt kompetanse både i norsk og det aktuelle tolkespråk, kan arbeidsdelingen endres slik at det totalt kan sikres forsvarlig bedømming i henhold til kriteriene som er nevnt i § 11.

Den ene som spiller tolkebruker med morsmålskompetanse i norsk, skal ha rollen som norsktalende. Den andre som spiller tolkebruker med morsmålskompetanse i det aktuelle tolkespråket, skal ha rollen som minoritetsspråklig.

Dersom ingen av sensorene har morsmålskompetanse i norsk kan den som spiller rollen som norsk tolkebruker i tillegg oppnevnes som hjelpesensor. Dersom

ingen av sensorene har morsmålskompetanse i det aktuelle tolkespråket, kan den som spiller minoritetsspråklig tolkebruker oppnevnes som hjelpesensor i det aktuelle språket. I slike tilfeller må vedkommende ha henholdsvis norsk eller det aktuelle tolkespråket som morsmål samt høyere utdanning. I så fall skal vedkommende foreta sin vurdering på grunnlag av båndopptak fra prøvene.

0 Endret ved forskrift 27 okt 1999 nr. 1132.

§ 17. Avgjørelsen i prøvenemnda

Prøvenemndas sensorer avgjør etter drøfting om tolkeprøven er bestått. Har det fungert en hjelpesensor, skal denne delta i drøftingen og gi uttrykk for sin mening om hvordan avgjørelsen bør bli.

Er det ikke enighet om avgjørelsen, skal det fremgå av prøvenemndas protokoll hvordan de enkelte sensorer har stemt. Har det deltatt en hjelpesensor, skal dennes tilråding om bestått eller ikke bestått alltid fremgå av protokollen.

Lederen for tolkeprøven og sensorene skal underskrive protokollen.

Kap. IV. Forskjellige bestemmelser

§ 18. Rådet for autorisasjonsordningen

Arbeids- og inkluderingsdepartementet kan oppnevne et råd for autorisasjonsordningen, som består av medlemmer fra relevante institusjoner og organisasjoner mv. Rådet skal kunne bidra med rådgivningen i forbindelse med autorisasjonsordningen.

Departementet gir nærmere bestemmelser om rådets virksomhet.

0 Endret ved forskrifter 27 okt 1999 nr. 1132, 10 april 2006 nr. 425.

§ 19. Utfyllende bestemmelser

Departementet fastsetter hvem som skal ha administrativ myndighet for gjennomføringen av tolkeprøven. Departementet kan gi utfyllende bestemmelser til forskriften, både generelle bestemmelser og bestemmelser som gjelder enkelttilfeller. Den administrative myndighet for tolkeprøven kan gi utfyllende bestemmelser til forskriftens kapittel II og III.

Direktoratet kan bestemme hvilke tolkespråk tolkeprøven skal omfatte.

0 Endret ved forskrifter 27 okt 1999 nr. 1132, 10 april 2006 nr. 425.

§ 20. Iverksetting m.v.

Disse forskriftene gjelder fra den dag¹ Kommunal- og regionaldepartementet bestemmer.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har fullmakt til å foreta endringer av forskriftene.

0 Endret ved forskrifter 27 okt 1999 nr. 1132, 10 april 2006 nr. 425.

1 Fra og med 3 des 1997 iflg. forskrift 3 des 1997 nr. 1252.

Lähde ja verkkosivut:

Lovdata, <http://www.lovdata.no/>

http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiztdles?doc=/usr/www/lovdata/for/sf/ai/ai-19970606-0571.html&emne=tolk*&&

Asetus auktorisoiduista tulkeista ja kääntäjistä, Ruotsi**Integrations- och jämställdhetsdepartementet IU****Svensk författningssamling (SFS): Förordning (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare****SFS nr:** 1985:613**Departement/myndighet:** Integrations- och jämställdhetsdepartementet IU**Utfärdad:** 1985-06-13**Omtryck:** SFS 1994:413**Ändrad:** t.o.m. SFS 2007:718

Registeravgifter (regeringen)

Allmänna bestämmelser

1 § Tolkar och översättare får auktoriseras enligt denna förordning. Auktorisationen får avse ett eller flera främmande språk och det svenska teckenspråket.

Frågor om auktorisation av tolkar och översättare ska prövas av Kammarkollegiet.

Kammarkollegiet ska som behörig myndighet, i fråga om tolkar och översättare, fullgöra de uppgifter som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer, ändrat genom rådets direktiv 2006/100/EG. Förordning (2007:718).

2 § En översättare som är auktoriserad kallas auktoriserad translator.

Ansökan om auktorisation

3 § Ansökan om auktorisation eller bevis enligt 6 § skall göras skriftligen hos Kammarkollegiet.

För prövning av ansökan skall en avgift tas ut.

Bestämmelserna i 10--13 §§ avgiftsförordningen (1992:191) gäller i fråga om ansökningsavgiftens storlek m. m. Därvid skall avgiftsklass 4 tillämpas. Förordning (1994:1371).

Villkor för auktorisation

4 § För att kunna bli auktoriserad ska en tolk eller översättare

1. ha fyllt arton år och inte ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken eller vara underkastad någon annan motsvarande inskränkning i en annan stat,

2. ha fullgjort de kunskapsprov som föreskrivs av Kammarkollegiet, och

3. vara känd för redbarhet och även i övrigt vara lämplig som tolk eller översättare.

Villkoret i första stycket 2 gäller inte tolkar som visar upp utbildningsbevis över fullgjord tolkutbildning vid Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet eller kompetensbevis eller bevis på formella kvalifikationer som krävs av ett annat EES-land eller Schweiz för att få tillträde till eller utöva motsvarande yrke i det landet. Förordning (2007:718).

5 § Har upphävts genom förordning (2007:718).

6 § Efter särskild prövning och i den ordning som Kammarkollegiet bestämmer kan en auktoriserad tolk eller translator få bevis om speciell kompetens för tolkning eller översättning inom ett visst verksamhetsområde. Förordning (1994:413).

7 § Om en auktoriserad tolk eller translator ansöker om förnyelse av en auktorisation eller ett bevis enligt 6 §, skall Kammarkollegiet pröva om det behövs något kunskapsprov.

Den som i mer än ringa omfattning varit verksam som tolk eller översättare eller i övrigt ägnat sig åt sådan språklig verksamhet som befäster kunskaperna i de språk som auktorisationen avser, behöver genomgå prov endast om det finns särskilda skäl. Förordning (1994:413).

7 a § Kammarkollegiet skall på begäran utfärda intyg om att auktorisation av tolkar och översättare inte har upphävts eller att varning inte har meddelats. Förordning (1996:29).

Giltighetstid för auktorisation

8 § En auktorisation eller ett bevis enligt 6 § gäller för en tid av fem år.

Om en översättare auktoriseras med stöd av 5 § 2, får dock Kammarkollegiet bestämma kortare tid för auktorisationen än fem år. Förordning (1994:413).

Skyldigheter

9 § Auktoriserade tolkar eller translatorer skall samvetsgrant utföra de uppdrag som anförtros dem och i allt iakttä god tolk- eller translatorssed.

Auktoriserade tolkar eller translatorer skall avböja att utföra ett uppdrag om det finns särskilda omständigheter som kan rubba förtroendet för deras opartiskhet eller självständighet. Förordning (1994:413).

Tillsyn

10 § Kammarkollegiet skall utöva tillsyn över auktoriserade tolkars och translatorers verksamhet.

Kollegiet skall också pröva frågor om upphävande av auktorisation och varning enligt 14 och 15 §§. Förordning (1994:413).

11 § I ärenden om auktorisation får Kammarkollegiet begära in yttranden från myndigheter eller organisationer. Förordning (1994:413).

12 § Hos Kammarkollegiet skall det föras förteckning över auktoriserade tolkar och translatorer. Förordning (1994:413).

13 § En till kollegiet knuten rådgivande nämnd för tolk- och översättarfrågor ger råd och upplysningar till kollegiet när det prövar ärenden enligt denna förordning.

Upphävande av auktorisation

14 § Om en auktoriserad tolk eller translator uppsåtligt gör orätt i sin verksamhet eller på något annat sätt förfar oredligt, skall Kammarkollegiet upphäva auktorisationen. Är omständigheterna mildrande, får kollegiet i stället meddela varning.

Om en auktoriserad tolk eller translator i andra fall åsidosätter sina plikter enligt denna förordning eller andra författningar, får varning meddelas. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får auktorisationen upphävas. Förordning (1994:413).

15 § Auktorisationen ska upphävas för en auktoriserad tolk eller translator som har fått förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken eller blivit underkastad någon annan motsvarande inskränkning i en annan stat.

Auktoriserade tolkar och translatorer är skyldiga att genast anmäla sådana ändrade förhållanden till Kammarkollegiet. Förordning (2007:718).

16 § Den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserad enligt denna förordning döms till böter.

Överklagande m.m.

17 § I 22 a § förvaltningslagen (1986:223) finns bestämmelser om överklagande hos allmän förvaltningsdomstol. Kammarkollegiets beslut att avslå en ansökan om auktorisation eller bevis enligt 6 § får inte överklagas, om beslutet beror på att ett kunskapsprov enligt 4 § första stycket 2 inte har godkänts.

Kammarkollegiets eller domstols beslut om upphävande av auktorisation gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Förordning (2007:718).

18 § Auktoriserade translatorer är behöriga att bestyrka riktigheten av översättningar från eller till de språk som de är auktoriserade för. Förordning (1994:413).

19 § Kammarkollegiet får meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning. Förordning (1994:413).

Övergångsbestämmelser

1985:613

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1985.

2. Genom förordningen upphävs förordningen (1975:590) om godkännande av tolkar och auktorisation av översättare.

3. Tolkar som är godkända och översättare som är auktoriserade vid ikraftträdandet skall anses som auktoriserade enligt denna förordning för den återstående tid som deras godkännande eller auktorisation gäller.

4. I fråga om avgift avseende kunskapsprov under hösten 1985 gäller äldre bestämmelser.

1994:413

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1994. Överklagande av Kammarkollegiets beslut enligt 17 § som meddelats före den 1 oktober 1994 skall ske till kammarrätt.

Lähde ja verkkosivu:

Svensk författningssamling (SFS)

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:613>

Laki kääntäjistä ja tulkeista, Tanska

Justitsministeriet, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen

181 af 25/03 1988. Lov om translatører og tolke

Lov nr. 213 af 8. juni 1966

Jf. lovbek. nr. 181 af 25. marts 1988

Loven indeholder bestemmelser, der gennemfører dele af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/36/EF af 7. september 2005 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer, EU-Tidende 2005 nr. L 255/22.

Kapitel I

Beskikkelse som translatør og tolk og adgang til midlertidigt og lejlighedsvis at udføre translatør- og tolkeopgaver

§ 1. Translatører og tolke beskikkes af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fører et offentligt register over beskikkede translatører og tolke.

Stk. 2. Ret til at blive beskikket som translatør og tolk har enhver person, der

- 1) er myndig og ikke er under værgemål efter værgemålslovens § 5 eller under samværgemål efter værgemålslovens § 7,
- 2) ikke har anmeldt betalingsstandsning eller ikke er under konkurs o g
- 3) har bestået en særlig eksamen, jf. § 3.

Stk. 3. Beskikkelse kan nægtes under de i straffelovens § 78, stk. 2, nævnte omstændigheder. Endvidere kan beskikkelse nægtes, såfremt den pågældende i stilling eller erhverv har udvist en sådan adfærd, at der er grund til at antage, at den pågældende ikke vil drive virksomhed som translatør og tolk på forsvarlig måde. Endelig kan beskikkelse nægtes, såfremt den pågældende har betydelig forfalden gæld til det offentlige, hvorved forstås beløb i størrelsesordenen 50.000 kr. og derover.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1-3 finder tilsvarende anvendelse på personer, som på ansøgningstidspunktet er etableret i et tilsvarende erhverv i et andet EU-land, i et EØS-land eller i Schweiz, og som ønsker at etablere sig her i landet som translatør og tolk i overensstemmelse med lov om adgang til udøvelse af visse erhverv i Danmark. Stk. 2, nr. 1, finder anvendelse således, at personen skal være myndig og ikke må være underlagt begrænsninger i retten til at forpligte sig ved retshandler eller i retten til at råde over sin formue efter tilsvarende regler, som gælder i etableringslandet. Stk. 2, nr. 2, finder anvendelse således, at personen ikke må være i betalingsstandsning eller under konkurs efter tilsvarende regler, som gælder i etableringslandet.

Ændringer:

Ændret sammen med kapiteloverskrift og titelnote 1/10 2007 ved 2007-02-13-ÆL.123 (LF 11 06-07). Andret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05), 1/7 2000 ved 1999-04-21-ÆL.227 (LF 50 98-99), 1/1 1997 ved 1996-05-22-ÆL.386 (LF 127 95-96), jf. ikrafttrædelsesbestemmelserne og 28/12 1991 ved 1991-12-27-ÆL.936, jf. ikrafttrædelsesbestemmelserne.

§ 1 a. Personer, som er etableret i et tilsvarende erhverv som translatør- og tolkeerhvervet i et andet EU-land, i et EØS-land eller i Schweiz, kan midlertidigt og lejlighedsvis levere translatør- og tolkeydelser her i landet, jf. §§ 1 b og 1 c.

Ændringer:

Indsat 1/10 2007 ved 2007-02-13-ÆL.123 (LF 11 06-07).

§ 1 b. Personer, der i henhold til § 1 a leverer translatør- og tolkeydelser her i landet, skal oplyse modtagerne af ydelserne om deres faglige titel, jf. stk. 2, eventuelt

registreringsnummer i et offentligt register i etableringslandet, eventuelt momsregistreringsnummer i etableringslandet og eventuel forsikring til dækning af erhvervsansvar.

Stk. 2. Med faglig titel i stk. 1 menes personens faglige titel i etableringslandet. Hvis en sådan titel ikke findes, skal der i stedet gives oplysning om personens erhvervsmæssige uddannelse og det medlemsland, hvori uddannelsen er opnået.

Stk. 3. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastsætter regler om de oplysninger, som skal gives efter stk. 1 og 2.

Ændringer:

Indsat 1/10 2007 ved 2007-02-13-ÆL.123 (LF 11 06-07).

§ 1 c. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan udveksle relevante oplysninger med andre kompetente myndigheder i et andet EU-land, i et EØS-land eller i Schweiz om

- 1) personer, der er etableret og registreret som translatør og tolk her i landet, jf. § 1, stk. 1, og som ansøger om ret til at etablere sig som translatør og tolk i et andet EU-land, i et EØS-land eller i Schweiz,
- 2) personer, der er etableret og registreret som translatør og tolk her i landet, jf. § 1, stk. 1, og som midlertidigt og lejlighedsvis leverer translatør- og tolkeydelser i et andet EU-land, i et EØS-land eller i Schweiz,
- 3) personer, der er etableret i et tilsvarende erhverv som translatør- og tolkeerhvervet i et andet EU-land, i et EØS-land eller i Schweiz, og som ansøger om ret til at etablere sig som translatør og tolk her i landet, jf. § 1, stk. 4, og
- 4) personer, der er etableret i et tilsvarende erhverv som translatør- og tolkeerhvervet i et andet EU-land, i et EØS-land eller i Schweiz, og som midlertidigt og lejlighedsvis leverer translatør- og tolkeydelser her i landet, jf. § 1 a.

Stk. 2. Med kompetent myndighed i stk. 1 menes i denne lov den myndighed, der administrerer translatør- og tolkeerhvervet i det pågældende land.

Stk. 3. De oplysninger, som kan udveksles, skal være nødvendige for, at Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og de andre kompetente myndigheder i de nævnte lande kan varetage deres opgaver efter stk. 1.

Stk. 4. Erhvervs- og Selskabsstyrelsens udveksling af oplysninger efter stk. 1 skal ske under overholdelse af lov om behandling af personoplysninger. Oplysningerne skal behandles fortroligt.

Stk. 5. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastsætter regler om udveksling af oplysninger med andre kompetente myndigheder efter stk. 1.

Ændringer:

Indsat 1/10 2007 ved 2007-02-13-ÆL.123 (LF 11 06-07).

§ 2. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan fastsætte regler om, at ansøgning om beskikkelse skal ske i elektronisk form, og at beskikkelsen, herunder bortfald og tilbagekaldelse, hvis betingelserne i § 4 er opfyldt, sker elektronisk.

Ændringer:

Ændret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05). Ændret 1/6 1996 ved 1996-05-22-ÆL.377 (LF 198 95-96), jf. ikrafttrædelsesbestemmelserne.

§ 3. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastsætter nærmere regler om den i § 1, stk. 2, nr. 3, omhandlede eksamen.

Stk. 2. Til bistand for Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ved administrationen af loven, herunder af bestemmelserne i henhold til stk. 1, nedsætter Erhvervs- og Selskabsstyrelsen en kommission (Translatørkommissionen).

Ændringer:

Ændret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05).

§ 4. Beskikkelse som translatør og tolk bortfalder, hvis den pågældende ophører med at opfylde betingelserne i § 1, stk. 2, nr. 1 og 2.

Stk. 2. En beskikkelse kan tilbagekaldes af den, der har meddelt beskikkelsen, såfremt

indehaveren har betydelig forfalden gæld til det offentlige, hvorved forstås beløb i størrelsesordenen 100.000 kr. og derover. Beskikkelsen kan tilbagekaldes på tid fra 1 til 5 år eller indtil videre. Afgørelsen skal indeholde oplysning om adgangen til efter stk. 4 at begære domstolsprøvelse og om fristen herfor.

Stk. 3. Er beskikkelse som translatør og tolk bortfaldet efter stk. 1, tilbagekaldt efter stk. 2 eller frakendt efter straffelovens § 79, skal den straks tilbageleveres Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Stk. 4. En afgørelse i henhold til stk. 2 kan af den, afgørelsen vedrører, forlanges indbragt for domstolene. Anmodning herom skal være modtaget hos den myndighed, der har tilbagekaldt beskikkelsen senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Myndigheden anlægger sag mod den pågældende i den borgerlige retsplejes former. Anmodning om sagsanlæg har ikke opsættende virkning, men retten kan ved kendelse bestemme, at den pågældende under sagens behandling skal have adgang til at udøve den virksomhed, hvortil beskikkelse kræves. Ankes en dom, hvorved en tilbagekaldelse ikke findes lovlig, kan den ret, der har afsagt dommen, eller den ret, hvortil sagen er indbragt, bestemme, at virksomheden, hvortil beskikkelse kræves, ikke må udøves under ankesagens behandling.

Stk. 5. Ophører grunden til en beskikkelses bortfald at bestå, eller udløber eller ophæves frakendelsen af en beskikkelse, skal beskikkelsen efter begæring på ny sættes i kraft og udleveres den pågældende.

Ændringer:

Ændret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05). Ændret 1/6 1996 ved 1996-05-22-ÆL.377 (LF 198 95-96), jf. ikrafttrædelsesbestemmelserne og 28/12 1991 ved 1991-12-27-ÆL.936, jf. ikrafttrædelsesbestemmelserne.

Kapitel II

Translatørers rettigheder og pligter

§ 5. Kun personer, der er beskikket i medfør af § 1, stk. 2 eller stk. 4, må benytte betegnelsen translatør.

Ændringer:

Ændret 1/10 2007 ved 2007-02-13-ÆL.123 (LF 11 06-07).

§ 6. Translatører og tolke skal udføre de dem betroede hverv med omhu og nøjagtighed og med den hurtighed, som hvervets beskaffenhed tillader.

Ændringer:

Ændret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05).

§ 7. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan fastsætte nærmere regler for translatørers og tolkes virksomhed og herunder bestemme, at visse erhverv og stillinger ikke kan forenes med hvervet som translatør og tolk.

§ 7 a. Afgørelser truffet af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen i henhold til loven eller forskrifter udstedt i medfør af loven kan indbringes for Erhvervsankenævnet senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende.

Ændringer:

Ændret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05).

§ 7 b. De frister, der er fastsat i eller i henhold til denne lov, begynder at løbe fra og med dagen efter den dag, hvor den begivenhed, som udløser fristen, finder sted. Dette gælder ved beregning af såvel dage- som uge-, måneds- og årsfrister.

Stk. 2. Er fristen angivet i uger, udløber fristen, jf. stk. 1, på ugedagen for den dag, hvor den begivenhed, som udløste fristen, fandt sted.

Stk. 3. Er fristen angivet i måneder, udløber fristen, jf. stk. 1, på månedsdagen for den dag, hvor den begivenhed, som udløste fristen, fandt sted. Hvis den dag, hvor den begivenhed, som udløste fristen, fandt sted, er den sidste dag i en måned, eller hvis fristen udløber på en månedsdato, som ikke findes, udløber fristen altid på den sidste dag i måneden uanset dens

længde.

Stk. 4. Er fristen angivet i år, udløber fristen, jf. stk. 1, på årsdagen for den dag, hvor den begivenhed, som udløste fristen, fandt sted.

Stk. 5. Udløber en frist i en weekend, på en helligdag, grundlovsdag, juleaftensdag eller nytårsaftensdag, udstrækkes fristen til den førstkommande hverdag.

Ændringer:

Indsat 1/6 1996 ved 1996-05-22-ÆL.377 (LF 198 95-96), jf. ikrafttrædelsesbestemmelserne.

Kapitel III

Straffe- og ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.

§ 8. Overtrædelse af bestemmelserne i § 4, stk. 3, § 5 og § 6 straffes med bøde, medmindre strengere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning.

Stk. 2. I forskrifter, der gives af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen i medfør af loven, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

Stk. 3. Straffelovens §§ 144, 150-152 f og 154-157 finder tilsvarende anvendelse på translatører og tolke.

Ændringer:

Ændret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05). Ændret 28/12 1991 ved 1991-12-27-ÆL.936, jf. ikrafttrædelsesbestemmelserne.

§ 9. Denne lov træder i kraft den 1. januar 1967.

Stk. 2. Samtidig ophæves §§ 74-77 i næringslov nr. 138 af 28. april 1931.

§ 10. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Ændringer:

Ændret 1/7 2005 ved 2004-12-22-ÆL.1463 (LF 66 04-05).

Diverse ikrafttrædelsesbestemmelser

1996-05-22-ÆL.386 (LF 127 95-96) indeholder følgende bestemmelser:

§ 34. Loven træder i kraft den 1. januar 1997. **§ 35.** Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 2. Ændringen til § 1, stk. 2, nr. 4, kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Grønland med de afvigelser, som de særlige grønlandske forhold tilsiger.

1996-05-22-ÆL.377 (LF 198 95-96) indeholder følgende bestemmelser:

§ 14. Loven træder i kraft den 1. juni 1996. **§ 17.** Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 3. Denne ændringslov kan ved kongelig anordning sættes i kraft i Grønland med de afvigelser, som denne landsdels særlige forhold tilsiger.

1991-12-27-ÆL.936 indeholder følgende bestemmelser:

§ 20. Loven træder i kraft ved bekendtgørelsen i Lovtidende. **§ 21.** Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 3. Ændringerne til § 1, stk. 3, § 4, stk. 2-5 og § 8, stk. 1, kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Grønland med de afvigelser, som de særlige grønlandske forhold tilsiger.

Følgende ændringer er indarbejdet:

Lov nr. 123 af 13. februar 2007 (LF 11 06-07),
Lov nr. 1463 af 22. december 2004 (LF 66 04-05),
Lov nr. 227 af 21. april 1999, (LF 50 98-99),
Lov nr. 386 af 22. maj 1996 (LF 127 95-96),
Lov nr. 377 af 22. maj 1996 (LF 198 95-96) og
Lov nr. 936 af 27. december 1991.

Lähde ja verkkosivu:

Erhvervs- och Selskabsstyrelsen
<http://eogs-lw.lovportaler.dk/showdoc.aspx?docId=lov19660213-full>

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Autioniemi, Marjo & Halme, Helkky 2007. Oikeustulkkauksen uudet haasteet. *Kääntäjä* 8/2007.
- Baker, Mona (toim.) 1998. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London/New York: Routledge.
- Berg-Seligson, Susan 1988. The impact of politeness in witness testimony. The influence of the court interpreter. *Multilingual Journal of Cross-cultural and Interlanguage Communication* 7, 4, 411–439. [Myös teoksessa Pöchhacker, Franz. & Shlesinger, Miriam (toim.), 278-292.]
- Bryzgalova, Elena 2005. *Näkökulmia tulkin (erityisesti asioimistulkin) ammattietikkaan*, Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto. Savonlinnan kansainvälisen viestinnän laitos.
- Edwards, Alicia B. 1995. *The Practice of Court Interpreting*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Gamal, Muhammad 1998. Court Interpreting. Teoksessa Baker, Mona (toim.), 53–56.
- Garzone, Giuliana & Viezzi, Maurizio (toim.) 2002. *Interpreting in the 21st Century: Challenges and Opportunities*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Gerzymisch-Arbogast, Heidrun & Nauert, Sandra (toim.) 2005. *MuTra 2005 – Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*.
http://www.euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_proceedings.html
- Gile, Daniel 1995. *Basic Concepts and Methods for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Hakkala, Henriikka 2001. *Poliisikuulustelujen tulkkaamisen kielelliset, kulttuuriset ja sosiologiset erityispiirteet*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus.
- Hale, Sandra Beatriz 2004. *The Discourse of Court Interpreting: Discourse Practices of the Law, the Witness and the Interpreter*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Harris, Brian 1990. Norms in interpretation. *Target* 2:1, 115–119.
- Hatara, Heikki 2005. *Tulkkaustilanteiden johtaminen ja suunnittelu*. Kehittämistehtävä keskusrikospoliisin alipäällystön johtamistaidonkurssille.
- Hautala, Heidi/vihr. ym. 2005. *Kirjallinen kysymys oikeustulkin tutkinnosta*. Eduskunta-aloite KK 451/2005 vp, http://www.heidihautala.net/valtiopaivatoimet_toimi.php?id=660.
- Helmerichs, Cristina 2005. *Court Interpreting: the U.S. v. E.U. A brief comparison of our realities*. Teoksessa Keijzer-Lambooy, Heleen & Gasille, Willem Jan (toim.), 185–187.
- Hertog, Erik (toim.) 2001. *Aequitas – Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU. (Grotius project 98/GR/131.)* Antwerp: Lessius Hogeschool.

- Hertog, Erik 2002. Language as a human right: the challenges for legal interpreting. Teoksessa Garzone, Giuliana & Viezzi, Maurizio (toim.), 145–157.
- Hertog, Erik (toim.) 2003. *Aequalitas – Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU. (Grotius project 2001/GRP/015)*. Antwerp: Lessius Hogeschool.
- Hertog, Erik 2007. Legal Interpreting and Translation in the EU: Justice, Freedom and Security through language. *Kääntäjä* 1/2008.
- Hertog, Erik & van der Veer, Bart 2006. *Taking stock: research and methodology in community interpreting 5. Linguistica Antverpiensia: New Series 5*.
- Hietanen, Kaarina 2001. Tulkkausviestintä ammattina. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), 277–293.
- Hietanen, Kaarina 2007. *Oikeustulkkauksen uudet haasteet*. Esitys SKTL:n oikeustulkkausseminaarissa Helsingissä 6.9.2007.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. *Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura/Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Isolahti, Nina (tulossa). *Oikeustulkkaus: Asiakkaiden monet kasvot*. Esitelmä AFinLAN syysseminaarissa 2007. Artikkelin odottaa julkaisupäätöstä.
- Isolahti, Nina 2007. Juridisen tulkkauksen kenttä. Onko oikeustulkkaus ainoastaan oikeussalissa tapahtuvaa tulkkausta. *Kääntäjä* 11/2007.
- Kadric, Mira 2005. Court interpreter training in a European context. Teoksessa Gerzymisch-Arbogast, Heidrun & Nauert, Sandra (toim.), 1-17. http://www.euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_Kadric_Mira.pdf.
- Keijzer-Lambooy, Heleen & Gaselle, Willem Jan (toim.) 2005. *Aequilibrium – Instruments for Lifting Barriers in Intercultural Legal Proceedings* (EU Project JAI/2003/AGIS/048). Utrecht: ITV Hogeschool von Tolken en Vertalen.
- Keijzer-Lambooy, Heleen & Gaselle, Willem Jan (toim.) 2005. *Working with legal interpreters and translators. Some training materials for the legal professions*. Utrecht: ITV Hogeschool von Tolken en Vertalen.
- Kielitoimiston sanakirja* 2006. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Kilpeläinen, Riina 2002. *Eri kulttuurien kohtaaminen asioimistulkkin työssä. Kyselytutkimus tulkkiensa näkemyksistä*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, Savonlinnan kansainvälisen viestinnän laitos.
- Leinonen, Satu 2001. Asioimistulkkaus – paljon muutakin kuin asioimisen tulkkausta. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), 294–304.
- Levänen, Kaarina 1998. *The work of community interpreter in Finland*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus.
- Mikkelsen, Holly 2000. *Introduction to Court Interpreting*. Manchester: St. Jerome Publishing.

- Moser-Mercer, Barbara, Frauenfelder, U.H., Casado, B. & Künzli, Alexander 1998. Prolonged turns in interpreting: Effects on quality, physiological and psychological stress (Pilot study). *Interpreting* 3(1), 47–64.
- Mouzorakis, Panayotis 2006: Remote interpreting: a technical perspective on recent experiments. *Interpreting* 8 (1), 45–66.
- Mäntynen, Anna 2003. *Tulkin muotokuva. Asioimistulkin rooli ja toiminta työvoimaviranomaisen näkökulmasta*, Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Niemelä, Seppo 2007. *Toteutumattomat oikeudet. Edita Prima, Helsinki, 2007.*
- Nord, Christiane 2003. 'Persons shall not be discriminated on account of language': training interpreters for the community and courtroom. *Across Languages and Cultures* 4:2, 253–264.
- Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) 2001. *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print.
- Opetushallitus 2006. *Asioimistulkin ammattitutkinto*.
http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/asioimistulkin_at.pdf
- Opetusministeriö 1990. *Tulkkitutkintotyöryhmän muistio* 1990:22. Helsinki.
- Opetusministeriö 1993. *Tulkkipolun työryhmän muistio* 1993:17. Helsinki.
- Palmu, Minna 2003. *Oikeustulkkaus oikeudenedustajien näkökulmasta*. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Puusaari, Hille 2007. Oikeustulkkauseseen tarvitaan pelisääntöjä. *Oikeusministeriön OHO-lehti* 4/2007
- Pöchhacker, Franz 2004. *Introducing Interpreting Studies*. London/New York: Routledge.
- Pöchhacker, Franz. & Shlesinger, Miriam (toim.) 2002. *The Interpreting Studies Reader*. London: Routledge.
- Seppälä, Sirkku 2000. *Tulkkaus suomalaisessa oikeudenkäyntiprosessissa*, Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, Ruotsin, saksan ja venäjän kielen laitos, Saksan kielen kääntäminen ja tulkkaus.
- Shuttleworth, Mark & Cowie, Moira 1997. *Dictionary of Translation Studies*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. *Kannanotto oikeustulkkiensa koulutuksen tarpeellisuudesta Suomessa*. Helsinki, 9.2.2005.
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. *Freelance tulkin työn kuvaus; Tulkin ammattisäännöstö 3/1994; Asioimistulkin ammattisäännöstö ja asioimistulkkausohjeet; Ohjeita sopimuksen tekoa varten asioimistulkeille; Oikeustulkkausohjeet 27.03.2001; Sopimusmalli*.
http://www.skli.fi/fi_infopiste.html

- Sunnari, Marianna 2006. Tulkkaus ja tulkkauksen opetus Suomessa. Teoksessa Tommola, Jorma & Gambier, Yves (toim.), 147–160.
- Tate, Granville & Turner, Graham H. 1997/2002. The code and the culture. Sign language interpreting – in search of the new breed's ethics. Teoksessa Pöchhacker Franz & Shlesinger, Miriam (toim.), 373–383.
- Tiainen, Mari 1997. *Oikeustulkkaus Suomessa*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Tommola, Jorma & Gambier, Yves (toim.) 2006. *Translation and Interpreting – Training and Research*. Turku: University of Turku. Department of English Translation Studies.
- Troger, Belinda 2007. *Asioimistulkkauksen ihanteet ja todellisuus. Asioimistulkkeina toimivien näkökulma*, Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Tuhkanen, Suvi 2004. *Viranomaisten kokemuksia etätulkkauksesta*. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus.
- Työministeriö 1999. *Maahanmuuttajille tarkoitettujen tulkkaus- ja kielipalveluiden kehittämissuunnitelma*. Helsinki.
- Työministeriö 2004. *Tulkin välityksellä, Tietoa viranomaisille asioimistulkkauksesta*. Helsinki. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/0A8C38F7B64F1CFDC22573A200295A3D/\\$file/tulkkiivi_fin.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/0A8C38F7B64F1CFDC22573A200295A3D/$file/tulkkiivi_fin.pdf)
- Työministeriö 2006. *Kunnallisten tulkkeskusten laatukäsikirja*. Helsinki. http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/02_julkaisut/raportit/tulkkaus_laatuksikirja.pdf.
- Valtioneuvoston kanslia, 10/2006. *Valtionhallinnon kielipalveluiden nykytila*. Helsinki.
- Vierikko, Esko. & Tolonen, Anu (toim.) 1999. *Retoriikan polulla: retoriikkaa antiikista EU-aikaan*. Taiteiden tutkimuksen laitos. Viestintä, sarja A:42. Turku: Turun yliopisto.
- Välikoski, Tuula-Riitta 1996. *Alioikeuden arkipäivä. Oikeussalviestintä puheenjohtajan näkökulmasta*. Puheviestinnän lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto.
- Välikoski, Tuula-Riitta 2000. *Todistajana rikosoikeudenkäynnissä. Selvitys rikosoikeudenkäynnin viestinnällisestä luonteesta todistajan näkökulmasta*. Tampereen yliopisto. Puheopin laitos. Raportteja 1/2000.
- Välikoski, Tuula-Riitta 2004. *The Criminal Trial as a Speech Communication Situation*. Tampere: Tampere University Press.
- Wadensjö, Cecilia 1992. *Interpreting as Interaction: On Dialogue Interpreting in Immigration Hearings and Medical Encounters*. Linköping: Linköping University.
- Wadensjö, Cecilia, Englund Dimitrova, Birgitta & Nilsson, Anna-Lena (toim.) 2007. *The Critical Link 4. Professionalisation of Interpreting in the Community*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Wallin, Anna-Riitta & Konstari, Timo (toim.). 2000. *Julkisuus- ja salassapitolainsäädäntö: laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyvät lait*. Helsinki: Suomalaiset oikeusjulkaisut.

Yalçın, Elisa 2006. *Organisation of Community Interpreting Services in Eastern Finland - Two Sides of the Story. Cases: Savonlinna and Kajaani*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, Käännöstieteen yksikkö.

Verkkosivuja

Asioimistulkin ammattisäännöstö. <http://www.sktl.net/pdf/asioimistulkin.pdf>
Asioimistulkin ammattitutkinnon perusteet 2006.
http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/asioimistulkin_at.pdf
Auktorisoidut kääntäjät. www.oph.fi => Tutkinnot ja opiskelu => Auktorisoidut kääntäjät
Congress aiming at the creation of a European Network of social interpreting and translation services, Bryssel 6.–7.3.2008. <http://www.cofetis.be/>
European Masters in Conference Interpreting -koulutus. www.emcinterpreting.org
Helsingin yliopisto. <http://www.helsinki.fi>
Joensuun yliopisto. <http://www.joensuu.fi>
Kansainvälinen konferenssitulkki liitto (AIIC). www.aiic.net
Kielitutkinnot, www.oph.fi => Tutkinnot ja opiskelu => Yleiset kielitutkinnot
Kuulokynnys. Kuulonhuoltoliiton esteettömyyssivusto.
http://www.kuulokynnys.fi/sivu.php?artikkeli_id=79
Kuulonhuoltoliitto ry. <http://www.kuulonkynnynynys.fi>
Kuurojen liitto ry. <http://www.kl-deaf.fi/>
Kuurosokeiden tulkkipalveluopas.
http://www.kuurosokeat.fi/materiaalipankki/oppaat_verkossa/tulkkipalveluopas/
Kääntäjien ammattijärjestö. <http://www.kaj.fi/>
Lexitec online. <http://www.lexitec.fi/>
Maahanmuuttovirasto. <http://www.migri.fi>
Mobiilitulkki. www.mobiilitulkki.fi
Oikeustulkkausohjeet. <http://www.sktl.net/pdf/Oikeustulkkausohjeet.pdf>
Ruotsin kamarikollegio. <http://www.kammarkollegiet.se/kk.html>
Suomen kirjoitustulkit r.y. <http://www.suomenkirjoitustulkit.net>
Suomen Kuurosokeat r.y. <http://www.kuurosokeat.fi>
Suomen käännöstoimistojen liitto ry. <http://www.sktol.org/fi/index.html>
Suomen kääntäjien ja tulkki liitto. <http://www.sktl.fi>
Suomen viittomakielen tulkit r.y. <http://www.tulkit.net>
Tampereen yliopisto. <http://www.uta.fi>
Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/vrm.html>
Tulkin ammattisäännöstö. <http://www.sktl.net/pdf/tulksaan.pdf>
Turun yliopisto. <http://www.utu.fi>
Vaasan yliopisto. <http://www.uwasa.fi>
Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö. http://www.tulkit.net/?page_id=40